

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YEREL YÖNETİM BİNALARI
CEPHELERİNDE ERKİN, HALK ve
TASARIMCILARLA OLAN ALGISAL
BİRLİKTELİĞİNİN ANALİZİ

Cihat ÖZKAN

YÜKSEK LİSANS
Mimarlık Anabilim Dalı

Mart-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YEREL YÖNETİM BİNALARI
CEPHELERİNDE ERKİN, HALK ve
TASARIMCILARLA OLAN ALGISAL
BİRLİKTELİĞİNİN ANALİZİ

Cihat ÖZKAN

YÜKSEK LİSANS
Mimarlık Anabilim Dalı

Mart-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Cihat ÖZKAN tarafından hazırlanan “Yerel Yönetim Binaları Cephelelerinde Erkin, Halk ve Tasarımcılarla Olan Algısal Birlikteliğinin Analizi” adlı tez çalışması 15/03/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Aysu AKALIN

Danışman

Doç. Dr. Ebru ERDOĞAN

Üye

Prof. Dr. Havva ALKAN BALA

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Yakup KARA
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Cihat ÖZKAN

Tarih:15.05.2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

YEREL YÖNETİM BİNALARI CEPHELERİNDE ERKİN, HALK ve TASARIMCILARLA OLAN ALGISAL BİRLİKTELİĞİNİN ANALİZİ

Cihat ÖZKAN

Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ebru ERDOĞAN

2019, 156 Sayfa

Jüri

Doç. Dr. Ebru ERDOĞAN
Prof. Dr. Havva ALKAN BALA
Prof. Dr. Aysu AKALIN

İktidarlar ideolojilerini, güçlerini, kalıcılıklarını, geçmişle olan bağlarını halka göstermek için mimari bir dil oluşturmuş ve bu dili kamu yapılarında görünür kılmışlardır. Çalışma; belediye bina cephe örneklerinde, erkin tercihlerinin vurgulanması amaçlıdır. Bu bakış açısı ile çalışmanın ana hipotezi; otoriter ve demokratik rejimlerin kendi ideolojilerini göstermek için belediye bina cephelerinde kullandıkları üslubun belli kavramlar çerçevesinde halkın tercihleri ile örtüştüğü, fakat tasarımcılar ile ayrıştığı yönündedir. Bu amaçla gerçekleştirilen deneysel çalışmada belediye idarecileri (41 kişi), halk (43 kişi) ve mimarlardan (40 kişi) oluşan denek gruplarının algısal farklılıklarına bakılmıştır. Denekler kendilerine gösterilen 40 adet farklı kültürlere ait farklı stildeki belediye binası cephe örnekleri ‘genel estetik’, ‘beğeni’, ‘güç’, ‘aşına’, ‘kalıcı’, ‘demokrat’ ve ‘davetkar’ kavramları değerlendirilmiş, ‘sıcaklık’, ‘kamusallık’ ve ‘tercih’ bağlamında da incelenmiştir. Çalışma bulguları SPSS programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; genel estetik ve beğeni değerlendirmelerinde, belediye idarecileri ve halkın klasik üsluptaki, mimarların ise çağdaş yapılar üzerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Belediye bina cepheleri için ‘güç’ ve ‘kahcılık’ en fazla kemer kolon etkisi, girişin belirgin olması, simetri, ritm ve kule etkisi bileşenleriyle ilişkilendirilmiştir. Mimarlar, post modern yapılar tepki duyarak, belediye idarecileri ve halktan farklılaşmışlardır. Klasik üsluptaki cepheler, her üç denek grubu tarafından da diğer cephe örneklerine kıyasla oldukça ‘kamusal’ nitelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Duyusal kavramlar, erk, ideoloji, genel estetik, yerel yönetim binaları, cephe algısı.

ABSTRACT

MS THESIS

THE PERCEPTUAL ASSOCIATION OF AUTHORITY WITH THE PUBLIC AND DESIGNERS IN THE ANALYSIS OF LOCAL GOVERNMENT BUILDING FACADES

Cihat ÖZKAN

Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Architecture

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ebru ERDOĞAN

2019, 156 Pages

Jury

Assoc. Prof. Dr. Ebru ERDOĞAN

Prof. Dr. Havva ALKAN BALA

Prof. Dr. Aysu AKALIN

The political powers have formed an architectural language to demonstrate their ideologies, strengths, stabilities and their connection with the past to the public and have made this language visible in public structures. This study has the aim of emphasizing the preferences of the power on the samples of facades of the municipality buildings. The main hypothesis of this study is; the authoritarian and democratic regimes in order to demonstrate their own ideologies, the style they use on the facades of the municipality buildings within the framework of certain concepts is overlapping with the preferences of the layperson, but it differs with the designers. In this experimental study implemented with this purpose, the perceptual differences of the groups of the municipal administrators (41 persons), layperson (43 persons) and architects (40 persons) have been examined. The respondents have evaluated the concepts of '**general aesthetics**', '**liking**', '**power**', '**familiarity**', '**permanent**', '**democrat**', '**inviting**' and examined in the context of '**warmness**', '**publicness**' and '**preference**' in the facades of 40 different municipality buildings from different cultures with different styles. The findings of the study have been analysed by means of the SPSS programme. According to the results of the analysis; in the evaluation of general aesthetics and liking, it has been regarded that the directors of municipality and the layperson has concentrated on classical style whereas the architects have concentrated on contemporary buildings. In the facades of the municipality buildings, "power" and "permanent" have been related most with the components of arch-colon effect, explicitness of the entry, symmetry, rhythm and tower effect. The architects by reacting towards the postmodern buildings, have been diversified from the administrators of the municipalities and the lay persons. The facades with the classical style have been characterized as quite "public" in comparison with other facade images by each of the three respondent groups.

Keywords: Sensorial concepts, power, ideology, general aesthetics, municipality buildings, perception of facade.

ÖNSÖZ

Çalışmalarım ve araştırmalarım boyunca değerli bilgileri, yorumları, eleştirileri ve katkılarıyla tezimin gelişmesine ve ilerlemesine katkı sunan, beni yönlendiren ve her türlü desteğini eksik etmeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Ebru ERDOĞAN' a, teşekkürü borç bilirim. Bu süreçte beni sonuna kadar destekleyen ve her zaman yanımda olan eşim Mustafa Özgür ÖZKAN' a, zaman zaman kendilerini ihmal ettiğim kızım Zeynep Gülin ÖZKAN' a ve oğlum M. Kaan ÖZKAN' a teşekkür ederim.

Cihat ÖZKAN
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
1.GİRİŞ	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	3
1.2. Çalışmanın Kapsamı	4
2. İDEOLOJİ- ERK-MİMARLIK.....	5
2.1. İdeoloji	5
2.2. İdeoloji ve Erk.....	10
2.3. İdeoloji-Erk- Mimarlık.....	12
2.4. İdeolojik Yaklaşımın Tasarıma Etkisi.....	19
2.4.1. İdeolojinin form-cephe oluşumuna etkisi.....	20
2.5. İdeoloji İlişkisinde Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetim Yapıları	29
2.5.1. Türkiye’de Yerel Yönetim Kavramı ve Tarihi Gelişimi	34
2.6. Literatür Araştırması	42
3. METOD.....	50
3.1. Katılımcılar	50
3.2. Anket Tasarımı.....	51
3.3. Mimari imajlar	52
4. DEĞERLENDİRME	58
5. SONUÇ.....	89
KAYNAKLAR	95
EKLER.....	107
ÖZGEÇMİŞ.....	148

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

% : Yüzde

Kısaltmalar

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

cm : santimetre

EUR : Esposizione Universale di Roma

m : metre

m² : metrekare

R : Resim

S : Sorular

SPSS : Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler için istatistik Programı)

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

vb : ve benzeri

y.y : Yüzyıl

1.GİRİŞ

Toplumlar 18.yy'ın sonuna dek kendilerini yazılı belgelere dayanmadan yönetirken; burjuvazinin aristokrasinin imtiyazlarına karşı mücadelesi ile doğuştan gelen imtiyazlar yoluyla değil, toplumsal ilişki içinde belirlenen dünyevi kurallarla ve yazılı metinlerle yönetilmeye başlanmıştır. Bu mücadelenin siyasi önderliğini yürüten burjuvazi, kendi siyasi perspektifini, insanlığın, genelin perspektifi olarak sunabilmektedir (Uras, 2004). Dönem dönem dini ve siyasi yaptırımlar mimariyi etkisi altına almıştır. Ortaçağ şehirleri; daha çok kilise, kale ve lonca çevresinde gelişirken skolâstik düşünce mimariye yansımıştır. Rönesans şehirlerine anıtsallık yoluyla düzen verilirken, barok şehirleri düzensiz ancak daha gösterişli, bezemeli mimarisıyla dönemin ideolojisini yansıtmıştır. Aristokrasinin hüküm sürdüğü zamanlarda namus, onur, bağlılık; burjuvazinin hüküm sürdüğü zamanlarda ise özgürlük, eşitlik gibi kavramlar sahip olunan ideolojinin birer göstergesi olarak düşünülebilir. Mimarlık veya mimari çevre, geçmişten günümüze toplumların kültürel gelişimlerinde önemli bir yer edinmiş ve sahip oldukları ideolojileri yansıtmışlardır (Aydınlı, 1996). Dolayısıyla her dönemde farklı düşünce yapıları ve ideolojilerin etkin olduğunu söyleyebiliriz. Nazi Almanya'sındaki siyasi gücü göstermeyi amaçlayan şehir planları ve dev yapılar da bu duruma örnektir. Bu yapılar hem geniş kitlelerin toplanmasını sağlamakta hem de propaganda olanağı vermektedir.

Erk muktedir olmaktır. Anlamı gereği, diğerleri üzerinde kontrol sahibi olabilmeyi gerektirir. İster yönetsel olsun, ister dinsel her erk kontrol sahibi olmak istediği topluma karşı gücünü vurgulayacak araçları kullanmak ister. Mekânsal olarak bu gücü en iyi gösterecek araç ise mimarlıktır. Bu duruma Mimar Sinan'ın Süleymaniye'sinin Kanuninin kudretinin simgesi olması, St Peter'in Vatikan'ı ve papalığı temsil etmesi, Speer mimarisinin Hitler'in nasyonal sosyalizminin mekânsal göstergesi olması örnek olarak gösterilebilir (Eyüce 1996). Geçmişte de olduğu gibi erk ideolojilerini ülkesel, kentsel ve tek yapı ölçeğinde kullanmakta ve bu sayede mimariye hükmedebilme, istediğini yaptırabilme gücü bulmakta ve gücünü görünür kılmaktadır. Bu güç, yapıları simgeleştirerek onlara mesajlar yüklemekte ve bu şekilde mimari, toplumla yönetim arasında bir iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Etkileri ilk anda hissedilmese de kendinden sonraki dönemlerde büyük etkiler yaratmaktadır.

Kamu yapıları, kullanım amacına göre farklı işlevler içeren kamu hizmeti amaçlı yapılardır. Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı gereği sağlık, eğitim, din, ulaşım, posta gibi konular da dâhil olmak üzere devletin yüklendiği hizmet türlerinin çeşitliliği kamu hizmet binalarının çeşitli olmasına neden olmuştur. Bu durum da kamu yapılarını gerek işlevleri, gerekse görsel imajları ve kimlikler açısından önemli kılmaktadır.

Yönetimde; kentsel bütünün bir parçası olan kamu yapılarının hatırlanabilen, hafızada kalabilen, çevresindeki yapılardan farklı yapılar olması gerektiği gibi genel bir anlayış vardır. En önemlisi de kamuyu ilgilendiren, kamuya hizmet veren bu yapıların halkın beğenisini karşılama gerektiridir. Kent yönetimi içinde önemli yer tutan, ait oldukları kurum için 'prestij' anlamını taşıyan, dolayısıyla dış görünüşleriyle de çevreyi etkileyen bu yapılar biçimleri ve taşıdıkları duyuşsal özellikleri bakımından da önemlidir. Kamu yapılarında olması gereken bu ölçütleri sağlayan en önemli mimari bileşenlerden birisi cephe sistemleridir. Buldukları çevre ve ait oldukları kent için prestij kaynağı olan ve devlet yönetiminin gücünün bir göstergesi olarak görülen kamu yapıları, ifade güçlerini büyük oranda cephe sistemlerinin mimari kompozisyon içerisinde oluşturdukları imaj, kimlik ve anlamdan alırlar (Çelebi ve Beyhan, 2010).

Türkiye'de kamu yapısı mimarisinin ideoloji ve siyasetle ilgisinin olduğu, görkemli ve pahalı yapılarla mimarlık ve yönetim arasında bağın gösterildiği bir gerçektir. Her siyasi yapının kendini anlatacak mimari üslup biçimini belirlediği ve desteklediği görülmüştür. Bu durum bir nevi yönetimin kimlik arayışına dönüşmüştür.

Akalın'a (2013) göre; tarihte farklı dönemlerde toplumun sosyal, dinsel, yönetsel veya ekonomik gücü elinde bulunduran kurumları, varlıklarını mimari aracılığıyla yansıtarak, mimariyi erk istikrarını sağlayacak "ideolojik bir araç" olarak görmüş, mimarlık aracılığı ile bu erki sembolleştirerek sunmuşlardır. Türkiye'de bu araç kimi zaman Ulusal Kimlik, kimi zaman Konut Kimliği, kimi zaman ise Kurum Kimliği inşası için kullanılmış, 1990 sonrasında ise İktidar Kimliği oluşumuna hizmet etmiştir. Tarihsel süreçte karşımıza çıkmış diğer kimlik tarifleri Ulusal Kimlik, Konut Kimliği ve Kurum Kimliği daha çok nesne odaklı iken, bunlardan farklı bir şekilde dayatmacı bir tavırla ortaya konan İktidar Kimliği "özne" odaklıdır ve "ben" in öne çıkması ile "her yer ve her şey için var olabilmek" olarak algılanmaktadır. Fakat tüm kimlik oluşumlarında geleneksel, yaşanan çaresizlik durumunda başvuru olan bir repertuar olarak görülmüş ve "mış" gibi yaşanan sahte dünyaların izleyeninin gerçek dünyasına dekor olmasına imkân tanımıştır.

Günümüzde mimaride her alanda etkili olan Postmodern kimlik arayışı ağırlıklı olarak kamu yapılarında görülmektedir. Başkaya'nın da belirttiğine göre; Kùltürler zaman içerisinde önceki kùltürlere ait simgelerden bazılarını benimseyerek mimarilerinde kullanmıştır. Bu simgelerden kimisi bir süre sonra eskiyip önemlerini ve anlamlarını yitirirken, kimisi de uzun yıllar o kùltürün bünyesinde barınabilmiştir. Yaşanarak, deneyimlenme sonucu zihinlerde oluşan ve sürekliliği olan bu "simgesel mimari" de imge ve anlam birbiri ile ilişkilidir. Fakat son dönemde "simge" kavramında dönüşüm yaşanmaya başlamış, anlamın sürekliliği yok edilerek sindirilmeye hazır paketler halinde sunulan anlık bildirimlere dönüştürülmüştür (Başkaya, 2001).

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu tez çalışmasının amacı; ideoloji ve erkin mimariye etki ettiği alanları araştırmak, bir kamu yapısı olan belediye bina cepheleri üzerinden ideolojinin ve erkin gücünü cephe kurgusunda hangi mimari bileşenler üzerinden gösterdiğini incelemek ve farklı kullanıcı gruplarının algısal farklılıklarına bakmaktır. Tez kapsamında ideolojik alanda erkin etki ettiği alanlar formasal ve cephesel bazda irdelenecektir. Siyasi erkin yereldeki temsilcisi ve bir ürünü olan, kentsel alanda boy gösteren ve yönetim-halk ilişkisinin daha yoğun ve dolaysız gerçekleştiği belediye binalarının cepheleri, fiziksel ve duyuşal olarak irdelenecek ve bu yapıların cephelerinde ideolojinin izleri aranacaktır.

Biçimsel ve duyuşal özellikler taşıyan belediye binaları cepheleri dönemsel değişikliklerin okunabildiği yapılardır. Devletin önemli yapılarından olan belediye yapılarının biçimlenmesi ve bu biçimlenmede farklı dönemlerdeki tutumların etkisi örneklerle açıklanacaktır. Tezin içerisinde; kent ile kurduğu iletişimiyle bir odak noktası haline gelen ve belediye yapılarında güç, iktidar ve prestij arayışlarının ifade edilme şekilleri incelenecektir. Bu noktadan hareketle, farklı coğrafyalarda, farklı egemen ideolojiler altında, farklı dönemlerde yapılmış belediye binalarının giriş cephesi imajları üzerinden, halk (tasarım eğitimi içermeyen lisans eğitimi almış), yönetici (erk olarak kabul edilen belediye binalarının tasarımına karar verme yetkisindeki belediye başkanı ve belediye başkan yardımcısı statüsündeki) ve mimar grubuna anket uygulanacaktır. Binaların giriş cepheleri biçimsel ve duyuşal estetik açısından bilimsel olarak değerlendirilecektir. Belediye binalarındaki cephe elemanlarının kullanıcılar tarafından nasıl algılanıp yorumlandığı gibi sorular üzerinden konu tartışılacaktır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Tezin birinci bölümde konunun tanımlanması amaç ve kapsamı anlatılmıştır. İkinci bölümde ideoloji sözcüğü kavramsal olarak incelenmiş ve varlık gösterme şekilleri üzerinde durulmuştur. Mimarlığın bir ideoloji aracı olarak işleyişini, süreçlerini anlayabilmek için ideolojinin ve erkin ilişkisi anlatılmış ve bu üçlünün çalışma mekanizmaları ortaya konmaya çalışılmıştır. İdeolojinin yapılı çevre üzerindeki etki ettiği alanlar; form ve cephe kurgusuna etkisi tarihteki ve günümüzdeki örnekleriyle anlatılmıştır. Burada amaç ideolojinin kendini göstermek ve gücünü pekiştirmek için yapılı çevreyi nasıl manipüle ettiğini ortaya koyma yöntemlerini açığa çıkarmaktır. Burada verilen örnekler konuyla ilgili olduğu için kamu yapılarından seçilmiştir. Daha sonra kamu yönetimi içinde halka en yakın olan ve politikalarıyla halkın gündelik yaşamı üzerinde doğrudan etkide bulunan yerel yönetim kavramının tanımı yapılarak, kavramın tarihsel gelişim süreci dünyadan örnekler verilerek ortaya konulmuştur. Türkiye'deki yerel yönetim kavramının ortaya çıkışı ve tabii olduğu önemli kanunlar doğrultusunda gelişim sürecine değinildi. Kanunlarda gerçekleşen niteliksel ve niceliksel değişimler doğrultusunda belediyeler dönemsel olarak sınıflandırılmış ve Türkiye'den verilen belediye binaları örnekleri üzerinden egemen ideolojinin bina programına, bina ölçeğine, cephe kurgusuna, halk arasındaki etkileşimine etkisi incelenmiştir. Literatürde konuyla ilgili yapılmış çalışmalar teorik çalışmalar ve deneysel çalışmalar olarak ikiye ayrılmış ve konun çerçevesi belirlenmiştir. Üçüncü bölümde çalışma için yapılan deneysel çalışmanın metodu anlatılmıştır. Anket çalışmasında, hangi soruların neden sorulduğu, anketin hangi denek gruplarına yapılacağı ve bu denek gruplarının hangi kriterlere göre belirlendiği, anket tasarımında kullanılan sıfat çiftlerinin neler olduğu ve ankette kullanılan belediye binası imajlarının seçiminde nelere dikkat edildiği anlatılmıştır. Dördüncü bölümde; kamu yönetim yapılarından belediye bina cephelerinin fiziksel, duyuşal ve görsel estetik değerlendirmesi için yapılan anket değerlendirmeleri için SPSS programı kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablolar haline getirilerek gruplamalar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise anket uygulamasının analizinden elde edilen veriler, literatür araştırmaları ışığında yorumlanmış ve çalışmaya ait genel sonuçlar ortaya konulmuştur.

2. İDEOLOJİ- ERK-MİMARLIK

2.1. İdeoloji

İdeoloji kavramının farklı disiplinlerde birçok tanımı olmakla birlikte zamana, mekâna ve toplumsal koşullara göre değiştiği için tek bir anlamı yoktur. Kavramın felsefi tanımın yanı sıra sosyolojik, antropolojik, psikolojik, siyasi veya epistemolojik, göstergebilimsel, dil bilimsel vb. tanımları da söz konusudur (Yeşilkaya,1997). İdeoloji terimi Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre; *“Siyasal veya toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü”* olarak ifade edilmektedir. Cevizci'ye göre ideoloji genel olarak ; *“bir bireyin, grubun veya sosyal sınıfın dünyayla ve kendi varoluş koşullarıyla ilişkilerinden doğan temsillerin ve yaşam tarzlarıyla ilgili tasarımların tümü”* olarak tanımlanmaktadır. Ona göre ideoloji bir kişi ya da topluluğun sosyal ve politik dünya ile ilgili kavrayışlarını veya yanlış anlamalarını bir şekilde biçimleyip yansıtan bilinçli ya da bilinçsiz olarak benimsenmiş fikirler inançlar ve tutumlar kümesidir (Cevizci, 2017).

18.yüzyıl başları ve 19.yüzyıl sonlarında meydana gelen Fransa ve Amerika'daki büyük siyasi devrimler, toplumsal ve siyasal gücün sekülerleşmesi büyük kitlelerin politikaya katılmasıyla birlikte başlayan “ideolojiler çağı” başlangıcını işaret etmektedir (Thompson, 2013). Asıl ideoloji çağı 19.yy'ın sonuna doğru gerçekleşen bu siyasal yapı değişikliği büyük siyaset demagoglarının politika arenasında çok etkin olmaya başladıkları bir devirdir (Mardin, 2017).

İdeoloji sözünün birçok anlamı olmasına, bu anlamların olumlu ve olumsuz kullanımına, kullanımındaki farklılıklara rağmen belirgin bir tarihsel arka planı vardır (Çelik, 2005). Terim ilk olarak Fransız Devrimi sonrası yazılmış, Fransızca metinlerde ortaya çıkmıştır. Eğitsel ve toplumsal reformların niteliğine ve yaygınlaştırılmasına yönelik tartışmaların egemen olduğu bu dönemde Fransız materyalistleri kendi felsefelerini ve ideallerini tanımlamak üzere ideoloji terimini kullanmaya başlamışlardır. Bu filozoflar, düşünce (idea) bilimi (logos) tanımlamak üzere terimi kullanmaya başlamışlardır (Çelik, 2005).

İdeoloji, araştırma alanı “fikirler” olan bir bilim olarak doğmuştur ancak ideolojinin bilim olup olmadığı tartışılır. Klasik Marksistlere göre Marksizm, “toplumsal oluşumların bilimsel analizi”ni yapar. Althusser ise ideoloji ile bilimi

kesinlikle birbirinden ayırır. İdeolojinin bilim olup olmadığı tartışması bir yana, zaten bilimlerin ideolojikliği tartışılmakta ve bilginin nesnelliğine kuşku ile bakılmaktadır (Yeşilkaya, 1997). Mardin'e göre ise, ideoloji sözcüğü “nesnel olmayan bir fikir ürünü” çağrışımı yapsa da Batı Avrupa fikir tarihinde tam tersi bir anlamda ortaya çıktığından, bunun uzun sürmemesinden ve ideolojinin “doğru düşünme” biliminin adıdır. İdeoloji sözcüğü insan zihninde fikirlerin belirme sürecini nesnel olarak incelenmesinin mümkün olduğunu ve bundan dolayı istenirse “doğru” düşünceleri düşündürmenin bir yolu bulunduğunu iddia eden ve İdeologlar olarak bilinen bu grubun ileri sürdüğü temel görüş, fikirlerin duyum ürünü olduklarıdır (Mardin, 2017).

Fransız devriminin son aşamasında Konvansiyon idaresi esnasında ortaya çıkan ideologlar, Condillac ve Helvetius gibi devrin aydınlık filozoflarının fikirlerinden etkilenmişlerdir. İdeologlardan birisi olan Destutt de Tracy, 1797’ de ilk defa “ideoloji” kavramını herkese doğru düşünme imkânları sağlamak için kullanılacak fikir bilimi anlamında kullandı. Destutt, Fransız devriminin Condillac’ın fikirlerinin uygulanması için eşsiz bir fırsat olduğuna inanıyordu ve bu fırsatın kaybedileceğinden endişe duyuyordu. Ona göre insanların yanlış düşüncelerini düzeltmeye yarayacak fikir bilimini yaymanın zamanı gelmişti. Napolyon iktidara gelince ideologların yer aldığı “Institut de France”adında bir kuruluşa aydınlanma felsefesinin ilkelerine dayanan bir eğitim sistemi geliştirme görevini verdi. Napolyon’un sosyal ve siyasal sistemi pekiştirmek için verdiği dinsel kurumların eğitim yapma yasağını kaldırma kararını ideologlar beğenmemişti. İdeologların övünerek kullandıkları “ideoloji” kelimesi Napolyon’un dilinde alay ve kınama konusu oldu. İlginç olan ise ideologların Napolyon tarafından “metafizik” yapmakla suçlanmasıydı. Böylece, “ideoloji” bir takım egzantrik insanların acayip fikirleri anlamını kazanmış oldu (Mardin, 2017).

İdeoloji kavramı, batı tarihinde ideologlardan sonra Marx’ın fikirlerinde önemli bir yere sahip olmuş ve popülerlik kazanmıştır. Marx’ın ideoloji konusundaki düşüncelerini anlamak için Kant, Hegel, Feuerbach gibi aydınların fikirlerini incelemek gerekir, zira Marx içinde yetişmiş olduğu bu felsefi ortamın son halkası sayılabilir (Mardin, 2017). Kant’ın felsefesinden çıkan sonuçlar şöyle özetlenebilir: (Plamenatz, 1970):

1) İnsanın bir değişmez “tabiat”ı vardır, bu “tabiat” kategorilerin insanlara verdiği imkânlarla çerçevesi çizilen bir tabiattır.

2) Etrafımızdaki dünyayı “olduğu gibi” değil, “aklımızın bize verdiği imkânlarla sınırlı olarak” algılayabiliriz.

Bu açıdan “gerçek” ve gerçeği aramaya çalışmamız boş bir çabadır. Bir bakıma Kant’ın devamını sağlayan Hegel’in Kant’tan ayrıldığı noktalardan biri de budur. Hegel’e göre temel gerçekleri arama ürün verebilir, zira gerçek ile görüngü (appearance) aynı dünyanın parçalarıdır ve görüngüleri anlamak bunların dünyada nasıl ortaya çıktıklarını anlamaktır. Hegel’in Kant’tan çok daha keskin ayrıldığı bir nokta fikirden söz ettiği zaman tek tek insanların düşüncelerini değil bir birikimi amaçlamasıdır. Ona göre fikir kamusal diyebileceğimiz bir sürecin ürünüdür. Hegel için soyut düşünce diye bir şey yoktur, insanların tarih boyunca düşünmüş oldukları fikirler ve bu fikirlerle yaratmış oldukları toplumsal kurumlar vardır. Hegel’in Kant’tan ayrıldığı üçüncü nokta ise insanın geçirdiği bu tarihsel gelişimin insan istencinin bir ürünü olduğu kadar, istencinin ötesinde çalışan güçlerin ürünü olduğu fikridir. Hegel’e göre her ne kadar insan doğa ile olan karşılaşmasında kendi kendini tayin ediyorsa da başka bir açıdan ancak tarihin içindeki gizli ve daha yüksek bir kuvvet ve amaç için çalışır. İnsan bu yüksek amacın gerçekleşmesine yarayan bir araçtır, amacı belirleyen dinamik unsur ise Geist (Tin)’dir. Hegel insanın değişmez bir özü olduğuna inanmıyor. Hegel’e göre insanın anlamı zaman içerisinde değişir. Hegel bu fikri ile Marx’ın ideoloji kavramına biraz da olsa yaklaşmaktadır (Mardin, 2017). Marx’ın ideolojiye bağladığı anlamlar basitçe şu şekilde özetlenebilir (Çelik, 2005) :

a) “İdeolojik” şekilde düşünmek toplum dinamiğini insanın içinde gömülü bulunduğu günlük hayatının maddi unsurlarıyla izah etmemek, bunun yerine fikir hayatını ön plana geçirmektir.

b) Tarihsel bakımdan sınırlı bir görevi olan bir Weltanschauung’u (dünya görüşü) her zaman için geçerli saymaktır.

c) Çıkarlarını paylaştığı grubun etkisi altında iş görmektir

Şimdiye kadar hiç kimsenin, ideolojinin tek ve yeterli tanımını yapamadığını, bu durumun, bu alanda çalışanların yetersiz olmasından değil, ideoloji teriminin kullanışlı ama birbiriyle bağdaşmaz nitelikte olan birçok anlamı olmasından kaynaklandığını söyleyen Eagleton’a göre; bu anlam zenginliğini tek ve kapsayıcı bir tanıma sıkıştırmaya çalışmak mümkün olsa bile, kavramın anlamları açısından faydasız olurdu. Eagleton bu anlam çeşitliliğini göstermek için bazı ideoloji tanımlarını (Eagleton, 2015):

a) Toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci;

b) Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi;

c) Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler;

- d) Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya hizmet eden yanlış fikirler;
- e) Sistematik şekilde çarpıtılan iletişim;
- f) Özneye belirli bir konum sunan şey;
- g) Toplumsal çıkarlar tarafından güdülenen düşünme biçimi;
- h) Özdeşlik düşüncesi;
- i) Toplumsal olarak zorunlu yanılısama;
- j) Söylem ve iktidar konjonktürü;
- k) Bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam;
- l) Eylem amaçlı inançlar kümesi;
- m) Dilsel ve olgusal gerçekliğin birbirine karıştırılması;
- n) Anlamsal (Semiotic) kapanım;
- o) İçinde, bireylerin, toplumsal yapıyla olan ilişkilerini yaşadıkları vazgeçilmez ortam;
- p) Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç, olarak sıralar.

Louis Althusser'e göre ideoloji iki önermeyle özetlenebilir (Ranciere, 1969).

1-İdeoloji; tüm toplumlarda (çeşitli sınıflara ayrılmış olan veya olmayan) ortak bir ana işleve sahiptir. Bu işlev, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyerek toplumsal birliği sağlamaktır.

2-İdeoloji ile bilim iki zıt kavramdır.

Bazı kimselere göre ideolojilerin araştırılması için anlamlı bir yaklaşım, bunları-yapısal "yoğunluk"-derecelerine göre sınıflandırmaktır. Örneğin Shils'in sınıflandırması-en yoğun biçimden başlayarak-şöyledir. İdeoloji, görüş açısı, inanç sistemi (creed), sistem, fikir hareketi (movement of thought) ve program. Shils'e göre bunlar şu noktalarda birbirinden sistematikleri bakımından farklıdır:

- a) Anlatım kesinliği (explicitness of formulation),
- b) Merkezi bir ahlaki veya bilişsel (cognitive) eksen etrafında sistematik olarak kümelenme derecesi,
- c) Geçmişin veya çağın düşünce türleriyle yakınlığı,
- ç) Yeni unsurlara veya çeşitliliğe kapalılık derecesi,
- d) Davranışı etkilemeye çalışma derecesi,
- e) Beraberinde getirdiği etki,
- f) Katılanlardan istenen fikir birliği,

g) Fikrin meşruluğunun ne oranda bir otoriteye bağlandığı (authoritativeness of promulgation),

h) İnanıcı gerçekleştirmeyi üstüne almış bir kurumla ilişkisi.

Shils'e göre "ideoloji" ancak bu özelliklerin yoğun olarak belirlendiği oranda bütünleşme gösteren düşünce yapıtlarıdır. Bunun yanında "görüş açısı" tam bir ideoloji sayılamaz (Mardin, 2017).

Postmodernistler tüm bilgilerin ideolojik olduğunu ifade etmektedirler. Bilginin iktidar kurumları tarafından üretildiği düşüncesi vardır. Foucault, devletin toplumu gözetlemek ve kontrol altında tutabilmek için bilgiyi kullandığını belirtir. Bilgi iktidarın mekanizmaları tarafından üretilir. İktidar ve bilgi iç içedir, işleyişleri ve kuruluşları birbirinden bağımsız değildir (Foucault, 1999).

Althusser ise ideolojiyi "toplumsal formasyonun belirleyicisi, buna göre toplumu dönüştürücü ve bireyleri bu ilişkiler ağı içerisinde yönlendirici egemen fikirler ve tasarımlar sistemi" olarak tanımlamaktadır. İdeoloji toplumsal yaşantı ile iç içedir ve her zaman onu etkileyen bir oluşumdur. Althusser, ideoloji ile ilgili üç ana tez ileri sürmektedir. Bunlardan ilki Freud'un "bilinçdışı öncesiz ve sonrasızdır" anlayışına bağlı kalarak ortaya attığı "ideolojinin tarihi yoktur" tezidir. Yani tıpkı bilinçdışı gibi ideolojinin kendine ait bir tarihi ve tarihsel bir yanı yoktur; ideoloji tüm tarihsel uzama yayılmıştır. Ortaya attığı ikinci tez ise ideolojinin "bireylerin gerçek var oluş koşullarıyla kurdukları imgesel ilişkinin imgesel bir tasarımılanması" görüşüdür. Bu görüşe göre ideoloji, hem yaşadıkları gerçek ilişkilerle kurdukları imgesel ilişkiler bakımından yapaydır, yanılsamadır, hem de 'Devletin İdeolojik Aygıtları' ve bu aygıtların pratikleri olması durumundan dolayı da maddi bir varoluşa sahiptir, somuttur. Althusser'in son tezi ise "ideolojilerin bireyleri özne olarak çağırdığı" görüşüdür. İdeoloji özne aracılığı ile özne için vardır, işleyiş ve anlam kazanması da ancak özne aracılığı ile mümkün olabilmektedir. Yaşamın içinde oluşan ve yaşamdan kaynaklanan bir pratiktir (Althusser, 2014).

İdeoloji "dil" ile değil "söylem" ile ilgili bir meseledir. İdeoloji belli insan özneleri arasında, dilin belirli etkiler yaratmak amacıyla fiilen nasıl kullanıldığıyla ilgili bir şeydir. Bir önermenin ideolojik olup olmadığına, söz konusu önermeyi söylemsel bağlamından kopartılmış bir halde inceleyerek karar veremezsiniz; tıpkı herhangi bir yazının bir edebi eser olup olmadığına aynı yöntemle karar veremeyeceğiniz gibi. İdeoloji bir ifadenin içerdiği dilsel özelliklerden çok kimin kime hangi amaçlarla ne söylediğiyle ilgili bir meseledir. "İdeolojiler, bir taraftan birtakım karanlık, yarı-dinsel

inançların beslediği, aşırı tutku ve derin anlam yüklü şeylerdir(modern kapitalizmin ağırbaşlı teknokratik dünyası neyse ki bunları hükümsüz kılmıştır.); diğer taraftan ise toplumu birtakım ruhsuz projelerle temelden yeniden inşa etmek isteyen cansız kavramsal sistemlerdir” (Eagleton, 2015).

2.2. İdeoloji ve Erk

Türk Dil Kurumu sözlüğü (Anonim,1992) toplumbilimsel açıdan erki“ bir bireyin, bir toplumsal kümenin, bir toplumun başka bir birey, küme veya toplumları egemenliği, baskısı ve denetimi altına alma, hürriyetlerine karışma ve onları belli biçimlerde davranmaya zorlama yetkisi veya yeteneği, iktidar” olarak tanımlar. İdeoloji tartışmalarında, ideolojinin erkle (iktidarla) ilişkisi oldukça kapsamlı yer tutar. İdeoloji, güç sahibi olanın gücünü elinde tutmasını sağlayabilen bir araç olarak kabul edebilir, bireyler üzerinde etkisi kadar çevre üzerindeki etkisinden de bahsedilebilir. İdeoloji bir yandan somuttur, dolayısıyla somut dünyada ideolojinin etkileri ve yansımalarının izlenebileceği iddia edilebilir.

Eagleton’a göre ideolojilerin çok defa, özellikle birleştirici ve doğallaştırıcı, eyleme yönelik, rasyonelize edici, meşrulaştırıcı, genelleştirici ve doğallaştırıcı olduğu genellikle de, kendilerini savunan grup veya sınıfların kendi içinde sağladığı, onları, içte farklılaşsalar bile tek bir kimlik etrafında birleştirdiği ve bu suretle belki de, onları bütün bir topluma belirli bir birlik dayatma olanağı verdiği düşünülür. Bu türden bir birlik egemen gruplar için olduğu kadar muhalif hareketlerin başarısı için de vazgeçilmezdir (Eagleton, 2015). Egemen iktidar kendisini, kendisine yakın inanç ve değerlerin tutunmasını sağlayarak, bu tür inançları doğallaştırarak ve evrenselleştirerek, kendisine meydan okumaya kalkışan fikirleri karalayarak, rakip düşünce biçimlerini muhtemelen açığa vurulmayan ama sistemli bir mantıkla dışlayarak toplumsal gerçekliği kendine uygun yollarla çapraşıklaştırarak meşrulaştırır. Meşrulaştırma, bir egemen gücün kendi tebaasının kendi otoritesini en azından dolaylı olarak onaylamasını sağlama sürecidir. Bir tahakküm tarzı, genellikle kendi idaresi altındaki insanlar, davranışlarını yöneticilerinin ölçütleriyle yargılamaya başladığında meşruluk kazanmış olur (Eagleton, 2015).

Hardy ve Leiba-Q’Sullivan iktidarın gücünü farklı kademelerde tarif etmiştir (Giddens, 1979):

1. Güç, yüzeysel durumda değişiklik yapabilme kabiliyeti (gönüllü tutum: aktörün faaliyeti), daha derin seviyede ise kontrol ve komutadır (belirleyici tutum: yapıcı tutum).
2. En üst seviyede güç, kaynakların hareketi ve karar sürecinin kontrolü birlikteliğindedir.
3. Daha derin kademedede ise, başkalarının yaşantısını şekillendiren gücün nasıl işleme konulduğu - belirginleşir.
4. Daha da derinlerde ise, güç sistemle bütünleşmiştir ve neyi nasıl göreceğimize, nasıl düşüneceğimize hâkimdir: bu durum karşı koyma kapasitemizi kısıtlar.

Martin Seliger, ideolojiyi “insanların örgütlü toplumsal eylemin ve özellikle siyasi eylemin araç ve amaçlarını, bu tür bir eylemin verili bir toplumsal düzeni koruma, değiştirme, yıkma ya da yeniden inşa etme amacı taşıyıp taşımadığına bakmaksızın, belirleme, açıklama ve doğrulamada kullandıkları fikirler kümesi olarak tanımlamaktadır. Egemen ideoloji adını verdiğimiz şey tipik olarak, çıkarları her zaman bir olmayan sınıflar ve alt gruplardan oluşan bir egemen toplumsal bloka ait olan ideolojidir ve bunlar arasındaki uzlaşmalar ve bölünmeler olduğu gibi ideolojiye yansır. Michel Foucault’a ve müritlerine göre, iktidar ordu ve parlamento ile sınırlı bir şey değildir. İktidar bundan da öte en mahrem sözlerimize, en küçük hareketlerimize bile sızan, her tarafa yayılmış tanımlanamaz bir güç ağıdır (Mardin, 2017). Foucault iktidarın “üretken bir ağ” olarak düşünülmesi gerektiğini söyler ve bilginin iktidarın kurumları tarafından üretildiğini ve devletin toplumu gözetlemek ve kontrol altında tutmak için bilgiyi kullandığını söyler. İktidar ve bilgi birbirlerini doğrudan içerir. Okullarda hastanelerde, orduda kullanılan; dizi, sıra, numara, bireyin tespitini ve kontrolünü kolaylaştırır ve böylece istatistik bu kayıtlardan gelişir. (Foucault, 1992).

Gramsci ideoloji kavramını tartışırken hegemonya sözcüğünü kullanır ve bu sözcük üzerinden ideoloji kavramını ele alır. Gramsci’nin siyaset ve ideoloji ile ilgili düşüncesinin örgütleyici odağı ‘hegemonya’ kavramıdır ve bu kavramı şiddet ya da zor kullanmadan ‘ikna ederek nüfuz etme’, ‘rızanın örgütlenmesi’ anlamında kullanır (Barrett, 2004). Gramsci, hegemonyayı, devlet ile ekonomi arasındaki bütün aracı kurumları kastettiği “sivil toplum” alanı ile ilişkilendirir. Özel televizyon, kanallar, aile, erkek izci hareketi, Metodist kilisesi, anaokulları, İngiliz Ordusu, Sun gazetesi: Bütün bunlar, bireyleri egemen iktidara baskıdan çok rıza ile bağlayan hegemonik aygıtlar olarak görülür. Gramsci’nin görüşüne göre hegemonya oluşturmak, toplumsal yaşamda birisinin kendi “dünya görüşünü” bir bütün olarak toplum bünyesine baştan sona

yayarak ve böylece kendi çıkarı ile toplumun çıkarını büyük ölçüde eşitleyerek, ahlaki, siyasi ve entelektüel liderlik kurması demektir. Gramsci ideoloji teriminin bütünüyle olumsuz olan her türlü kullanımını reddeder (Eagleton, 2015).

Sennett, birçok düşünür ve toplum bilimcinin görüşlerinden yola çıkarak, otoritenin sadece bireysel değil, toplumsal bir gereksinim olduğunu vurgular. Otoritenin güçlülük ve zayıflık imgelerinden oluştuğunu ve iktidarın duygusal bir ifadesi olduğunu belirtir (Sennett, 2005). Dolayısıyla, otorite sadece güç araçlarında ve bunu aktaran kurumlarda değil, otoritenin varlığını olumlayan her yerde, örneğin bireylerin eylemlerinde de mevcuttur.

Otorite kavramı üzerine yoğunlaşmış olan Kojeve, ancak devrimin ve değişimin olduğu yerde otoritenin olabileceğini, otoritenin değiştirene ait olduğunu ve değişen üzerinde otorite sahibi olduğunu vurgular. Yani otorite sahibi olmanın etkin bir eylem olduğunu belirtir. Otoritenin doğasının iktidarın eylemini anlattığı söylenebilir. Kojeve'ye göre iktidarın kitleye aitmiş gibi görüldüğü demokratik devletlerde bile iktidarı elinde tutan aslında devlettir (Kojeve, 2007). İktidarını sürdürülebilir kılmak durumunda olan kesim, (Kojeve'ye göre her siyasi yönetim durumunda devlet) bu sebeple mutlaka bir ölçüde eylemseldir. Bu durumda, her sistemde otoritenin izlerinin sürülebileceği, ya da otoritenin mekânları olacağı iddia edilebilir.

2.3. İdeoloji-Erk- Mimarlık

İdeoloji, toplum düzenini en iyi şekilde oluşturmayı ve insanları bu toplum düzenine en iyi şekilde yerleştirmeyi amaçlar. Dolayısıyla, bu düzenin önemli bir göstergesi de mimarlık olarak sayılabilir. Bu şekilde ele alındığında, mimarlık ve ideolojinin bir ortak noktasından bahsedilebilir; iki kavram da insanın dünyaya bir düzen verme ihtiyacı içermektedir ve ikisi de bu ihtiyacın entelektüel birer ürünüdür (Aydınlı, 1996). İktidarlar toplum düzenini sağlamak, ideolojilerini mekânsallaştırmak ve göstermek için her zaman sanat ve mimarlıktan faydalanmış, onları ideolojik bir araç olarak görmüştür. 18.yy. dan sonra siyaseti, insanları yönetmenin bir sanatı olarak gören her siyaset tartışmasında bir ya da birkaç bölüm şehircilik, toplu kullanımlar, sağlık ve özel olarak mimarlığa da yer verilir (Paul, 1984). Harvey'de Foucault'nun 'mekânın daima toplumsal iktidarı içeren bir kap olduğu' düşüncesinden yola çıkarak, mekânın yeniden düzenlenmesinin daima toplumsal iktidarın ifadesini bulmasında aracılık yapan çerçevenin de yeniden düzenlenmesi anlamına geldiğini vurgulamaktadır (Harvey,

1997). İktidarın etkileri hem kent ölçeğinde, hem de tek yapı ölçeğinde mekâna yansımaktadır. Foucault mekânı bir metin olarak ele alır. Bu metin üzerinde iktidarın izleri, "tüm toplumsal mekâna dağıtılmış, her yerde sahne, seyir, işaret, söylev olarak mevcut, açık bir kitap gibi okunabilir. Böylece İktidarın varlığı kentin her köşesinde “sessiz geveze” işaret ve şifrelerle “beynin yumuşak kıvrımlarına” aktarılır. Foucault’a göre iktidar bedenleri mekâna yerleştirmede mimarlıktan yararlanır (Foucault, 1992). Tarihteki pek çok örnekte, iktidarların başarılarını mimari eserlerle anıtsallaştırdıkları, bunu yaparken mimarlara ve dolayısı ile mimariye hükmettikleri bilinen bir gerçektir (Akalin, 2013). Bertaux’ya göre “inşa etmek” siyasi bir iletişim aracı, görsel kültür üzerinde hâkimiyet sağlamak için kullanılan yeni mücadele yöntemlerinden biridir. Temel amaç, çıkar doğrultusunda mekânsal üretim üzerinden kâr edilmesidir (Bertaux, 2006). Mimarlık her zaman liderin gücünü işaret eden bir araç olarak görülmüş ve iktidarın gücü mekâna taşınarak, varlığı kentin her köşesinde belirli işaret ve şifrelerle hissettirilmiştir (Wilson, 1988). İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak gibi işlevi olan mimari mekân arka planda çeşitli söylemler ile etkileşim içerisindedir. Arka planda mimari mekânın nasıl olması gerektiği, ne anlamlar içermesi ve nasıl algılanması gerektiği gibi temel sorular ve kaygılar vardır. Bu türden sorulara cevap vermesi düşünülen mimarlığı toplumsal ve siyasi etkiden arındırıp bağımsız bir alan olarak ele almak oldukça güçtür. Aynı şekilde inşa edilen mimari mekânı da geri planında bulunan söylemlerden arındırıp bağımsız olarak incelemek güçtür (Kaya,2016). Keith ve Pile (1993)’ye göre mekân politiktir. Mekânsal pratikler hiçbir zaman tarafsız değildir çünkü her zaman belirli bir ideolojinin taşıyıcısı durumundadırlar. Mekân toplumdaki güç ilişkilerinin hem bir aracı hem de örtülü bir ifadesidir. Örtülü olmasından dolayı görünmeleri ve deşifre edilmeleri zordur fakat öznelliğin oluşumunu etkilerler (Işık, 1994).

Tanyeli, mekân üretiminin iktidar ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olduğunu vurgulamıştır; mekân üretiminin de bir iktidar mücadelesi olduğunu, mekân üretiminin politik alan tanımlama ve pozisyon elde etme çabasına işaret edebileceğini ifade etmiştir (Tanyeli, 2007). Tanyeli’ye göre ideolojiler, politik görüşler kendi özgül mimarlıklarını ortaya koymaya ve dayatmaya hevesli olmuşlardır. Aralarındaki ilişkinin genellikle tek yönlü bir zorlama, güdüleme ilişkisi olduğu bir ast-üst hiyerarşisi içinde çalıştığı söylenebilir. Tarihsel olarak da, önce ideoloji ve siyaset zemininde tanımlar ortaya konur, sonra da mimarlık bunları temel alarak mekânlar kurar (Tanyeli, 2015).

Tümer (1997) mimarlıkla ve şehircilikle uğraşan hükümdarların sayısının kitap yazarların sayısına göre daha fazla olduğunu belirtir. Bunun nedenlerinden birisi mimari bir eğitim almasa da, herkesin kendini doğuştan az çok mimar, şehirci zannetmesi, diğer nedeni ise kentlerin binaların çok göz önünde bulunmaları ve insanları yaşamlarını onların içinde sürdürmeleri ve hükümdarların hâkim olma istekleri, onların bu hakkı kendilerinde görmesine neden olmaktadır.

İdeolojiler, iktidarı elinde tutan egemen sınıfın ideolojisini bireylere ‘devletin ideolojik Aygıtları’ ile aktarır. Nikâh ya da ölüm merasimleri, törenler, toplantılar, vb. bütün bu eylemler, iktidarın izini taşıyan bu mekânlarda gerçekleşir. Bu mekânlar aynı zamanda ideolojik aktarımın gerçekleştiği sahnelerdir ve iktidarın varlığını halka ileten, iktidarı meşrulaştıran, doğallaştıran bir araçtır. Siyasi erkte her durumda mimarlığı ideolojik bir araç olarak kullanır ve mimarlık ve mimar vasıtasıyla da iktidarın ya da ideolojisinin işaretlerini “örtük ” olarak ya da “propaganda” aracı olarak kullanır (Yeşilkaya, 1997). Devletin ideolojik aygıtlarının (DİA) görevi ideolojiyi kullanarak egemen ideolojiyi aktarmaktır. Devletin ideolojik aygıtları (DİA) dinsel, okul, aile, hukuki, siyasal, sendika, haberleşme, kültürel vb.dir. Bunlar özel alanda bulunurlar ve ideolojiyi kullanarak işlerler (Althusser, 2014).

Bir toplumun politik ve sosyal yapısı, hatta ideolojisi, o toplumun ürettiği binalar ve mekânlar aracılığı ile anlaşılabilir. Farklı tarihsel dönemlerde ideolojilerin kentsel mekânların anlamları, bu mekânların yaptığı çağrışımlar, eski dokuda yapılan mekânsal değişiklikler, yeni oluşturulan mekânsal organizasyonu üzerine yaptığı etki incelenerek dönemin ideolojisi hakkında fikir sahibi olmak mümkündür (Çelik, 2013). Bundan dolayı sonuç ürüne bakarak, o mekânın üretim sürecinde neyi temsil etmek amacıyla yapıldığı anlaşılabilir. Her zaman amaçlanan biçimiyle ortaya çıkmasa da ya da istenilenin tersi istikamette gelişmişse olsa, belirli kaygılarla yapılandırılmış bir mekân “temsili mekân”dır ve bir şeylerin sembolü olma göreviyle yüklenmiştir (Cantek, 2003). Semboller, işaret etmekte oldukları hakikate zamanın ve deneyimleyenin gözünden farklı anlamlar yükledikleri için klasik yaklaşımdan farklı olarak bilginin bağımsız bir şekli temsil ederler (Schwarz, 1997). Sembollerin işaret etmekte olduğu hakikat, muhatapların yükleyecekleri anlamlar bağlamında farklı değerler kazanmakla birlikte, çoğu zaman da başkalarının yükledikleri anlamlarla örtüşerek “ortak dil” e dönüşmektedir. Bu durum, bir ifade biçimi olarak sembolizme, zaman ve mekândan bağımsız bir güç kazandırmakta ve din, tasavvuf, edebiyat, müzik, resim, sinema, mimarlık gibi pek çok disiplinde tercih edilen bir üslup olmasına sebebiyet vermektedir

(Alodalı, 2015). Mimaride sembolizm olgusu, bir yapıda daha çok “biçim” de etkili olmaktadır. Bir yapının biçimsel özellikleri ile anlamı arasındaki ilişki, tasarım sürecinde biçimin şekillenmesine bir temel ve bir altyapı oluşturabilmekte ve semboller bir mimari ürünün biçimlenmesinin belirlenmesinde etkili olabilmektedir. Ve böylece de, bir mimari biçim, yan anlam vasıtasıyla mevcut bir kod çerçevesinde anlamı olan analogileri, imajları ve sembolleri taşıyan bir “araca” dönüşebilmektedir (Civelek, 1998).

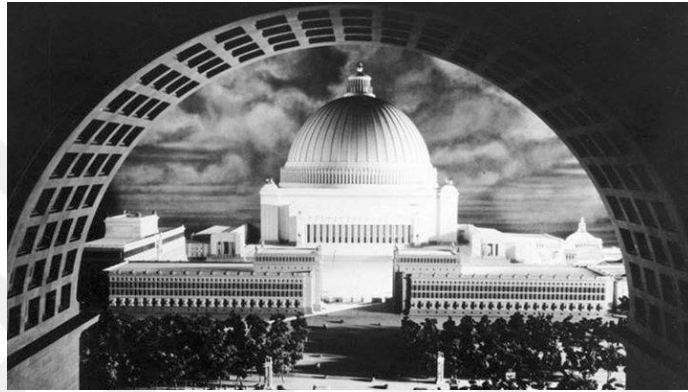
Temsil mekânları, hayal gücü, anılar ve semboller ile kurgulanmıştır. Farklı biçimlerde tanımlanabilme özelliğine sahiptirler fakat tutarlılık ya da süreklilik göstermemektedirler ve var olandan daha fazlasını içermektedirler (Avar, 2009). Mimari mekân ve temsiliyet ideolojik bilginin gösterge dilini kullanarak, imgeler üretmek, simgeler vasıtası ile çevreyi algılamaya, açıklamaya, tasarlamaya ve temsil etmeye çalışarak mekâna ilişkin söylem ve pratikler oluşturulmaktadır (Sargın, 2009b). Temsili mekânlar mekânsal temsilleri etkilemekle birlikte, mekânsal pratiklere de üretici güç olma kapasitesine sahiptir. Kültürel birer kuruluş olan mekânları bu etkileşimler bağlamında incelemek toplumun kültürel ve sosyal yapısıyla birlikte, hâkim olan ideoloji hakkında bilgi sahibi olmaya olanak verir (Lefebvre, 1991). Tarih boyunca her yönetim kendini kamusal alanda ifade etmek istemiş, bunun için de uygun bir mimari üslubu seçmiş, desteklemiş ya da daha da ileri giderek bu üslubun uygulanması için yasalar çıkarmıştır. Mimarının politik görüşleri gündelik yaşama aktarma yetisi yoktur, ama her iktidar kendini ifade biçimi olarak seçtiği mimari üslubu, kamusal alandaki temsiliyeti için kullanmıştır (Sağlam, 2013). Mimarlık, özellikle diğer tasarlananlara oranla daha temas edilebilir ve daha uzun ömürlü olması, tesir alanının ve tesir süresinin genişliği, anlatım biçimlerinin zenginlikleri, muhataplarının çeşitliliği ve hiçbir ayırım gözetmeksizin kolayca geniş kitlelere ulaşılabilirliğinin olması gibi sebeplerle, diğer tasarım ve sanat disiplinleriyle kıyaslanamayacak bir güce ve etkiye sahiptir. Bu gibi sebeplerle mimarlık, güdümlü ya da güdümsüz, bilinçli ya da zaman içinde kendiliğinden evrilerek -asli fonksiyonlarına ilaveten- bir takım temsiliyet rolleri üstlenmektedir. Bu yüzden de ilk çağlardan itibaren verilmek istenen mesajlar, çeşitli totemler, heykeller, büyük kentler, Mısır piramitleri, Antik Yunan tapınakları örneklerinde olduğu gibi mimarlık üstünden aktarımı gerçekleşmiştir (Alodalı, 2015). Mimarlık alanı toplum içerisinde ürettiği mimari nesnelere, çeşitli soyut şifreleri görsel şifreler haline getirmektedir. Böylece mimari oluşumlar asli fonksiyonları üzere kullanılmadığı zamanlarda dahi bir şeyleri iletme devam etmektedirler. Mimari bir

oluşumdaki “anamlı dizgeler, renk doku gibi özelliklere sahip biçimler, alanlar, hacimler, kütleler”, “estetik anlamlar, ikonografik anlamlar, toplumsal inanışlar, yaşam biçimleri” vb. gösterilenlerin göstergesi olurlar (Esin, 1999). Surlar, kuleler, burçlar, saraylar, meydanlar toplumların yönetim biçimlerini, politik geçmişlerini anlamakta kullanılabilir kentsel elemanlardır. Özellikle saray yapıları bütün detaylarına kadar politik erkin sembolü haline gelmiştir. Örneğin kubbe motifi yüzyıllardır, E. Baldwin tarafından politik erkin analizinde emperyal bir simge olarak ele alınır (Vale, 1992). Roma dönemindeki forumların ve kolonaltı caddelerin boyutları da o şehrin büyüklüğünü ve yönetiminin gücünü yansıtmaktadır. 19.yy.’da mimari boyutlandırmanın erkle nicel ilişkisi özellikle Brüksel’deki Adalet Sarayı’nda kendini gösterir. Tek tanrılı dinlerde de din sonrasında özellikle batıda dinin en önemli erk olarak ortaya çıkması sonucu inşaa edilen kiliseler hem tanrıyı yüceltme, hem de buna aracı olan hükümdarı ölümsüzleştirmek adına yapılan önemli mimari yapıtlardır (Görgülü ve ark. 2008). Kilise tanrının evi, okul, banka, adliye, polis kısaca her şeydi. Tek egemen güç olarak görülmesi gerekiyordu. Mimarinin, özellikle propaganda aracı olarak kullanılacak anıtsal yapılarda en önemli unsur olan para kilise için sorun değildi çünkü kilise her şeye ve herkese sahipti (Çalışlar, 1999).

Özellikle son yüzyılda siyasal ideolojilerin mimarlığı propaganda aracı olarak kullandığı dönemlerden bahsedilebilir. Almanya’da Hitler, İtalya’da Mussolini döneminde diğer sanat dalları ile beraber mimarlık da ideolojileri yansıtmak ve hatta politik gücü fizikselleştirmek için kullanılmıştır. Nazi Almanya’sında “Sef Mimar” Speer tarih boyunca yapılmış anıtlar üzerinde çalışmış ve daha sonra da geniş kitlelerin toplanabileceği dev yapılar ile iktidarın gücünü ifade etmiştir (Yeşilkaya, 1999). Bu tür geniş kitlelerin toplanabileceği dev meydanlar doluyken bireyler amaçlanan duyguyla kolayca dolabiliyordu, ama aynı zamanda boşken de dev ölçekleriyle insan üzerinde yaptıkları psikolojik baskı da mesajlarını ayrıca ilettebiliyordu- sen ancak diğer binlerce kişiyle birlikteysen değerli olabilirsin. Totaliter ve Faşist mimari örneklerinin ortak bir mimari üsluba sahip olduğunu söylemek zor olsa da bazı davranış tiplerinin ortak olduğu söylenebilir. Bu davranış tipleri düzen, uçsuz bucaksız olma, kuvvet, anıtsallık ve büyüklük, narsizm gibi sıfatlarla ifade edilebilir (İnceoğlu, 1996). Bu kişilerin mimariye hevesleri, onların ve mimarların düşünce sistematigindeki benzerliklerden kaynaklanmaktadır (Çalışlar, 1999).

Albert Speer’in “Mimari miras teorisi” iktidarın gücünü doğrudan mimarinin kalıcılığını göstermek üzerine kurulmuştur. Tek sesli olduğu söylenebilen totaliterizmin

mimariyi ne derece önemseyip kullandığını ve hem araç, hem de amaç olarak mimarının iktidarın hizmetinde nasıl biçimlendiğini en çarpıcı örnekleri Nazi Almanya'sında görülmektedir (Görgülü ve ark. 2008). Hitler, dönemin Şef Mimarı Albert Speer 'dan dünyanın en büyük yapısını Büyük Halk Sarayını inşa etmesini istemiştir (Şekil 2.1). Saray, anıtsal yapısı ve geleneksele atıfta bulunan kubbe motifi ile eskiye dönüşü simgelemektedir. Nazi mimarisinde, antik çağlardan itibaren tarih boyunca tüm anıtsal yapıların dökümü çıkartılmış ve hem tarih boyunca yapılan yapılarla, hem de çağdaşları ile yarıştırmıştır (Speer, 1978).

Şekil 2. 1. Hitler'in Büyük Germany Projesi için Albert Speer 'den yapmasını istediği 300 bin kişilik Halk Sarayı (Url-1)

Bu tür yapıların temel karakteristikleri Antik Grek ve Roma'ya kadar uzanır. Klasik, statik, durağan, rasyonel geometrik formlar; aksel simetrik akslar, merkezi planlar, cephelerde sıralanmış kolonlar, bu mimarının başlıca özellikleri olmakta ve giderek binalar taşla kaplanmakta, genelde pencereler yığma inşaat tekniğine benzer biçimde duvarlarda açılmakta ki bu haliyle Rönesans mimarlığına benzemektedir (Kortan, 1996). Merkezi planların ve simetrisinin hâkim olduğu anıtsal mimarının, genellikle insanlarda korkuyla karışık saygı uyandırmakta, çekicilikten uzak soğuk bir etki bırakmaktadır. Anıtsal mimarının geçmişteki öncüleri Almanya'da Albert Speer, İtalya'da da Marcello Piacentini günümüzde de özellikle İtalya'da Aldo Rossi'nin liderliğindeki Neo Rationalist Tendenza grubu, söz konusu akıma yakınlığıyla tanınmaktadır (Kortan, 1996). Bu megalomanyak yapılarla erk varlığını ve gücünü halka kanıtlarken bizzat erkin kendisi de eserleri üzerinden, kendi gücünden etkileniyordu. Nazi mimarisinde olduğu gibi Stalin dönemindeki mimari anlayışta da devasa boyutlardaki yapılarla anıtsallık amaçlanır ve insanı ezen bu boyuttaki yapıların amacıyla iktidarın halk üzerindeki gücü saklıdır (Şekil 2.2).

Şekil 2. 2. 1936 Yılında Aziz Savior Katedrali'nin Yerine Yapılması Kararlaştırılan Sovyet Sarayı ve En Tepede Josef Stalin Heykeli (Url-2)

Benzer davranış şekli ve benzer bir lider de İtalya'da karşımıza çıkmaktadır. İtalya'da Faşist devlet ideolojisi Roma imparatorluğunun doğal bir devamı olma idealine göre düzenlenmiştir. Roma'nın ve şehrsel dokusunun dönüşümünü kendi ideolojilerini yansıtabilecek şekilde değiştirmeyi amaç edinmişlerdir. Sonuçta ortaya çıkan "sventarementi" adı verilen şehrsel temizliktir. Bu hareketle birlikte mimarların da içinde bulunduğu bir Faşist Mimari'nin oluşturulmaya başlandı. Oluşturulan komplekslerde mimari tarzlar değilse de, planlama prensipleri doğrudan Roma koloni şehirlerinden alınmıştır (İnceoğlu,1996).

"Pek çok kuramcı, çeşitli dönemlerde ortaya çıkan biçimlerin toplumlar üzerinde egemen olan politikanın bir uzantısı olduğunu savunmaktadır. Örneğin kare demokrasiyi simgelerken, piramit oligarşiyi ya da merkezi plan merkezi idareyi simgelemektedir"(Turan, 2011).

Liderlerin mimariyle ve mimarlarla olan ilişkisi özellikle yeni baştan inşa edilen kentlerden, anıtsal yapılardan ve kamu yapılarından okunabilmektedir. "Anıtsal mimarinin boyutları ve politik erk arasındaki karşılaştırma tek yönlüdür ve mimarlık tarihine ilişkindir" (Flagge ve Stock, 1992). Büyük Petro'nun bataklığı kurutarak inşa ettirdiği St. Petersburg'u, Kubitschek'in Lucio Costa'ya planlattığı Brasil'i, Ayub Khan'ın Doxiadis'e planlattığı İslamabad, Atatürk'ün Jansen'a düzenlettiği Ankara'sı, planlama ve mimari dil açısından liderlerin mimarlarla sıkı bir iletişim içinde oldukları kentler olmuşlardır (Polat, 2009). 19. yüzyılın ikinci yarısında eğri büğrü ve daracık sokaklardan, küçücük çarpık çurpuk meydanlardan ve eski, sağlıksız binalardan oluşan ortaçağ Paris'ini ortadan kaldırıp, kilometrelerce dümdüz uzayıp giden bulvarları açan Hausmann, "Anılar" adlı kitabında ona destek sağlayan III. Napolyon'un tahtının arkasında bir Paris haritası bulunduğunu ve imparatorun o haritanın üzerinde kentte

yapmak istediği değişiklikleri ivedilik durumuna göre kendi eliyle kırmızı, yeşil kalemleri kullanarak işaretlediğini anlatır (Tümer, 2009). Başka bir örnekte mimarlık ve sanat tarihçisi İ. E. Grabar, St. Petersburg da, ilk tasarımından en ince ayrıntısına kadar, önemli hiçbir binanın, Çar'ın bilgisi ve katkısı olmadan yapılmadığını söyler. Diğer taraftan Petro'nun birçok mimarlık kitabının bulunduğu ve bu kitapları Rusçaya çevirttiği bilinmektedir (Tümer, 1994).

Tarihte kentleri oluşturan tasarımcılar politik kimliklerinin üzerinde tasarımcı kimlikleriyle ön planda olmuşlardır. Ancak ülkemizde bu süreç farklı gelişmiş, son dönem yapılanlar genelde parti, belediye, idare ya da başkan adlarıyla anılır olmuştur. Böylece tasarımcıların adı yok edilerek yapılanlar doğrudan politik kimliklere işaret eder olmuştur (Sağlam ve Akalın, 2015).

2.4. İdeolojik Yaklaşımın Tasarıma Etkisi

Tarih boyunca mimarlığın bir inancın, düzenin ya da gücün, egemenliğin temsili olduğu, siyasal ve politik erkin mimarlığı ve mimarları topluma göstermek istedikleri mesajları inşa etmek üzere ideolojik bir araç olarak kullandığı söylenebilir. Fiziksel çevrede varlığını devam ettirmek isteyen ideoloji, kuşkusuz, bunu kendini savunmakla ve yaygınlaştırmaya çalışmakla başarabilir; erkenden faydalanmak, boy göstermek, toplum içerisinde varlığını hatırlatmak ve öznelerine her fırsatta kendini göstermek suretiyle seslenmek istemektedir. Egemen siyasi ideoloji her durumda gücünü göstermek eğilimindedir ve diğer ideoloji grupları (hukuk ideolojisi, estetik ideoloji vb.) arasında siyasi ideolojiler, toplumun bütününe seslenme kaygısını daha fazla taşımaktadır. Bu sebeple siyasi ideolojilerin fiziksel çevreyi daha kapsamlı olarak etkiledikleri kabul edilebilir.

İdeolojilerin kendilerini gösterme, kabul ettirme yöntemleri birbirine benzer. Faşizm ve Stalinizm gibi çok keskin iktidar durumları tarihsel bakımdan eşsizdir, ama ikisi de toplumda zaten var olan mekanizmaları kullanıyor olduğu için hiç şaşırtıcı değildirler. Bu iki iktidar da siyasi rasyonalitenin fikir ve araçlarından yararlanmışlardır (Foucault, 2005).

Son yüzyılda ulusal özgürlüğünü ilan etmiş birçok hareket; mimarlığı, kentsel tasarımı ve planlamayı konularını güçlendirmek için kullanmıştır. İster tamamen tüm bir kenti, ister bir yönetim merkezi tasarlamakla olsun liderler ulusal kimliği savunmak için yapıları çevreyi kendi ideolojileri çerçevelerinde manipüle etmişlerdir. Hatta

İtalya’da parlamento açılışında konuşan parlamenter “İtalya’yı kurduk, şimdi İtalyanları yaratmalıyız” demiştir. Asıl çarpıcı olan Vale’nin belirttiğine göre, o tarihte halkın yalnızca %2.5’i İtalyanca konuşabilmektedir. Bu durum bize ulusal kimliğin devletin varlığıyla doğal olarak değil, rejimin politik gücünü kazandıktan sonra zaman içerisinde geliştiğini göstermektedir (Vale, 1992). Erkin ideolojisini mimarlığı kullanarak etkilediği alanları şöyle sıralayabiliriz:

- Kent Planlamasında Üzerine Etkisi
- Form ve Cephe Üzerine Etkisi

İdeolojik yaklaşımın kent planlaması üzerine etkisini çalışma konumuzla çok yakın ilintili bulunmadığı için eklere konulmuştur (Bkz. Ek-1).

2.4.1. İdeolojinin form-cephe oluşumuna etkisi

Egemen ideoloji yani iktidar toplumu kurmak ve düzenlemek için bir takım araçlar kullanır. İdeoloji bu araçların başında gelmektedir. Çünkü ideolojinin gücü iktidarın belirlediği tanımlar ve amaçlar çevresinde oluşur. Bu oluşum toplumu kurma ve ona kimlik kazandırma konusundaki etkinliğinden kaynaklanmaktadır (Çelik, 2013). Bir toplumun politik, sosyal ve kültürel yapısı, hatta ideolojisi, o toplumun ürettiği binalar ve mekânlar üzerinden okumalar yaparak anlayabiliriz. Farklı tarihsel dönemlerde ideolojilerin kentsel mekânların anlamları, bu mekânların yaptığı çağrışımlar, eski dokuda yapılan mekânsal değişiklikler, yeni oluşturulan mekânsal organizasyonları üzerine yaptığı etkiler incelenerek dönemin ideolojisi hakkında fikir sahibi olmak mümkündür.

İdeolojiler, toplumsal gelişmenin yönünü belirlerken, döneme egemen olan düşünceler ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim çerçevesinde ideolojiler dönemin sosyal ve kültürel sistemini şekillendirir, bu bağlamda da dönem içerisinde üretilen yapılar, sanatsal faaliyetler ve gündelik hayat içerisindeki etkinlikler şekillenmiş sistem çevresinde oluştururlar. İdeolojiler kalıcılık amaçladıklarında kendi mekânlarını oluştururlar ve toplumun içselleştirmesini istedikleri aktarımlarını bu mekânlar üzerinden yaparlar. Mekân iktidarın veya iktidara ait ideolojilerin işaretlerini taşıyabilir. Bu yolla iktidar ideolojisini kent ölçeğinde gerek mekâna yerleştirilen işaretler yoluyla gerekse de yapı ya da yapılar topluluğu ile mekâna yansıtır (Çelik, 2013). İdeolojiyi yansıtan yapılar ele alındığında, erkin göstergesini anlamak için o siyasi erkin bütünüyle kültürünü de anlamak gerekir. Erki yansıtan kültür, ideolojik yapısıyla anlamlandırılır.

Bu anlamlandırma sürecini etkileyen tüm kültürel unsurlara ve onları yansıtan, insana etrafındaki kâinatı algılamaya yarayan görüş ‘kültür’ olarak tanımlanır ve kültürün yansıtıldığı parçalara da ‘simge’ denilir “Sembolik dağarcığa birinci derecede önem veren düşünürlere göre simgelerin fonksiyonu şöyledir: insanlar içinde yaşadıkları toplumu karmakarışık, anlaşılması zor bulur ve olgularını daha basite indirmek zorunluluğunu duyarlar. Toplum da kendilerine hazır bir simge dizisi vererek bu eğilimlerini karşılar. Simgeye bağlama, insan beyninin çalışma tarzına, öğrenme sürecine uygun bir çözümdür. Toplum hayatının simgesel içeriğini destekleyen yönü, insanın doğal olarak içinde yaşadığı toplumla ilgili olayları bildiği nesnelerin özelliklere bağlaması, soyutlamalarını bile somut örneklerle göre yapmasıdır. Sokaktaki adam metreyi değil, mesafeyi, kiloyu değil ağırlığı bilir” Onun için devlet bir jandarma, polis, kaymakam, validir. Örneğin; elle tutulması zor devlet erkini de gözle görülen somut simgelere bağlar. Bu çoğunlukla devletin yönetim mekânlarıdır (Mardin, 2017). Bu simgesel etkiler kamu yönetim binalarında gerek iç mekân gerekse dış mekân düzenlemelerinde, hiyerarşik planlama sistemiyle bir takım büyük ölçekli mimari öğelerle, balkonlarla, galerilerle, çok basamaklı merdivenlerle, zengin dekorasyonla geniş açıklıklar, oyma ve bezemeler gibi anıtsal mimari öğelerle yansıtılmıştır.

Egemen ideolojiler tarafından yapıların cephelerine, yönetim biçimlerini, ideolojilerini ifade etme görevi yüklenebilir. Bu yolla mimari, siyasi rejimin kimliğinin anlatılması için araç ve amaç olarak kullanılabilir.

Mekânı ortaya koyan mimari bileşen ve öğelere ilişkin dış yüzeylerin ait oldukları dönemlerin inanç ve ideolojilerine göre kurgulandıkları bir gerçektir. Din, inanç, ekonomi, savaş, iktidar, teknoloji, malzeme, vb. etmenlerden biri veya birkaçı farklı dönemlerde ağırlıklı olarak kendini var ederek, bir yüzeyin şekillenmesinde etken faktör olarak ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda mekânı tanımlayan yüzeyler tarihin farklı dönemlerinde, farklı anlamlara sahip olmuşlar, farklı algılanmışlardır. Geçmişte kimi zaman biçimin işlevi ön planda tutularak sadece iç mekân ele alınırken, kimi zaman ise dış yüzey önem kazanmış ve biçimin dıştan nasıl algılandığı boyutuyla yapılanmıştır. Farklı dönemlere ilişkin farklı yaklaşımlara Rönesans, Barok dönemlerinin ‘dış’ı ağırlıklı olarak ön planda tutan bezemeli yüzeyleri ve Modern mimarlığın fonksiyonellik, temizlik, saflık prensibinde ortaya konmuş yalın cepheleri örnek gösterilebilir (Başkaya, 2001).

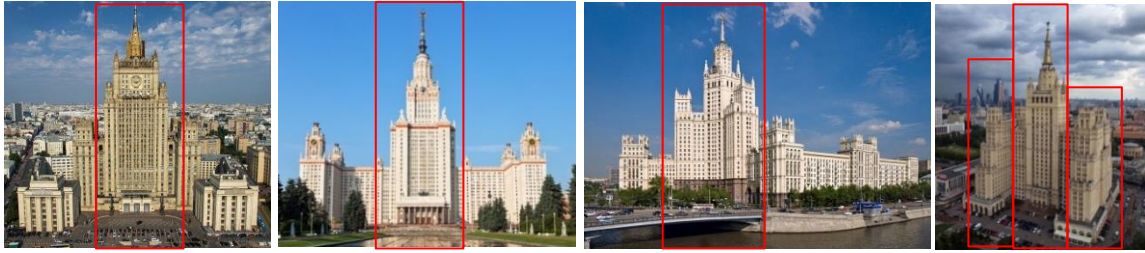
Ölçeğin büyüklüğüne göre yapıların ve mekânların insanlar üzerindeki etkileri değişkenlik göstermektedir. Büyük ölçekli, anıtsal yapılar insanüstünde hâkimiyet

kurmak isteyen güç göstergeleridir. Goltfried Von Serper' in "Iber Baustyle 1869" adlı kitabında "anıtsal mimarlığın kayıtsız kitleleri kontrol etmek için iyi bir enstrüman olduğu" anlatılmaktadır (Miller 1968).

Merkezi planların ve simetrinin hâkim olduğu anıtsal mimari, genelde insanlarda, korkuyla karışık saygı uyandırmakta, çekicilikten öte soğuk bir etki bırakmaktadır (Kortan, 1996). Totaliter rejimler, demokratik rejimler vb. 1930'lu yıllarda Almanya'da Adolf Hitler Nazizm'in, İtalya'da Benito Mussolini Faşizmin, Rusya'da da Joseph Stalin Komünizmin bir ifadesi olan "totaliter rejimlerin" mimari yapıtlarıyla göstermeye çalışmışlardır. Yeni yönetim merkezleri olan Brasil, Canberra ve Yeni Delhi emperyal planlamaları Adolf Hitler'in kullandığı mimaride erkin ve gücün yansıtılması fikrini devam ettirirler. Örneğin Hitler dünya yüzeyindeki en güçlü yapıyla tamamen gücünü dışa vurmaya amacıyla Büyük Halk Sarayı'nı yaptırmak istemiştir. Yapı anıtsal yapısı ve geleneksele atıfta bulunan kubbe motifi ile eskiye dönüşü simgelemektedir. Saray yapıları örneğin bütün detaylarına kadar politik erkin sembolü olmuşlardır. Örneğin kubbe motifi yüzyıllardır, E. Baldwin tarafından politik erkin analizinde emperyal bir simge olarak ele alınır (Vale, 1992).

Bu rejimlerin kullandığı mimarinin temel karakteristikleri Antik Grek ve Roma'ya kadar gider. Klasik, statik, durağan, rasyonel geometrik formlar; eksnel simetrik akslar, merkezi planlar, cephelerde sıralanmış kolonlar, bu mimarinin başlıca özellikleri olmakta ve giderek binalar taşla kaplanmakta, genelde pencereler yığma inşaat tekniğine benzer biçimde duvarlarda açılmakta ki bu haliyle Rönesans mimarlığına benzemektedir (Kortan, 1996).

Siyasi erkin anıtsallığa verdiği önemi vurgulayan bir diğer örnek Stalin dönemi Rusya'sıdır. Stalin'in askeri geçmişi ve liderlik hırısı teoride işçi devleti uygulamada totaliter bir iktidarın olmasına sebep olmuştur. Toplumdaki bu değişim mimariye de aksetmiştir. Mimaride ihtiyaç dışı anıtsallığı ve işçi sınıfı ile iletişim kurabileceğini düşündüğü tarihsel motifleri, büyüklüğü, yüksekliği, amaçsız kuleleri kullanmayı tercih etmiştir. Böylece dinin egemenliği yok edilerek, yerine devlet egemenliğine bırakmış, şapellerin yerini kuleler almıştır. Stalin Rusya'sında yapılan kuleli cepheler, yüksek binalar bu eğilimlerle ilişkilidir ve SSCB'nin ABD'yi geçme yarışına girmesi sanayisinde görüldüğü gibi mimarisinde de görülür ve gökdelenler Stalin'in emriyle yapılmaya başlar (Görgülü ve ark. 2008). Bugün biri Moskova Devlet Üniversitesi olarak kullanılan Yedi Kız Kardeşler Projesi olarak adlandırılan gökdelenler böyle yapılmıştır (Şekil 2.33.) .

Şekil 2.3. Stalin döneminde yapılması planlanan Yedi Kız Kardeşler Projesi. Dış İşleri Bakanlığı, Moskova Devlet Üniversitesi, Kotelnicheskaya Apartmanı, Kudrinskaya Apartman (Url-3)

Demokrasiyle yönetilen ülkelerde de diğer totaliter yönetim sistemleriyle yönetilen ülkelerde olduğu gibi otoritenin temsili mekânlarında -devlet yapılarında - anıtsallık ön plandadır. Neo-klasik üslup, merkezi planlar, cephelerde sıralanmış kolonlar, taş malzeme, simetrik yapılanma gibi benzer özellikleri vardır. Demokratik sistemle yönetilen Türkiye’de tasarımcı Holzmeister’in başkent Ankara’nın yönetim merkezi olan Bakanlıklardaki genel tasarım ilkelerine bakıldığında, mimarın devletin otoritesini yansıtacak şekilde tümden gelen simetrik prizmatik kütleler, ya da kütle kompozisyonları ortaya koyduğu görülür. Yönetim yapılarının biçimleri genellikle dikdörtgen bir iç avluyu çeviren prizmatik bileşmeler ve U ya da H plan şemalı aksel simetrik kütle kompozisyonlarından oluşmaktadır. Bunlar yalın, rasyonel, genellikle uzun koridorlar boyunca yerleştirilmiş odalardan oluşan üç ya da dört katlı prizmatik bloklardır. Holzmeister’in binalarında çatılar ya çok az eğimli tasarlanmış, ya da yüksek parapet duvarları arkasına gizlenmiştir. Bu durum binalarındaki yataylığı etkili kılmaktadır. Neo-klasik biçimlerle desteklenen anıtsal ve temsili bir mimari dil söz konusudur. Millet Meclisi binasında Neo klasik anlatımdan yararlanırken, üsluba ait alışkanlıkların dışına çıkmış ve insan ölçeğinde bir anıtsallık elde etmiştir. Demokrasinin kalbi olan Türkiye Büyük Millet Meclis binası tasarımıyla ilgili olarak Aslanoğlu, binanın “devletin otoritesini simgelemek” olan esas amacına ulaşmış olduğunu belirterek, yüksekçe bir arazi üzerindeki konumu, modernleştirilmiş bir Neo-Klasik üslupla biçimlendirilen kütlelerin simetrik düzenlemesi, katlar boyu yükselen sütunlarıyla anıtsal girişi, dışta ölçeğin, içte malzemelerin zenginliğinin yarattığı etkinin bu amacın gerçekleşmesindeki öğeler olduğunu ifade etmektedir. Binanın Cumhuriyetin İdeolojisini ve devletin otoritesini temsil etmek gibi bir amaçla inşa edilmiştir (Aslanoğlu, 2001) (Şekil 2.4.).

Şekil 2.4. TBMM binasının ön cephe görüntüsü (Url-4)

Devlet binaları hükümetlerin merkezleri olmaktan çok devleti temsil eden sembollerdir. Bu nedenle bir politik rejim hakkında bilgi sahibi olmak için rejimin inşa ettikleri gözlemlenebilir (Vale, 2008). Kamu yapılarının simgesel anlamına bakıldığında; yapıların kitleler üzerinde otorite ve söz sahibi olmayı amaçladığı söylenebilir. ABD yurttaşları Washington'un antik formda yapılan büyük Neo Klasik binalarını, "hukuk karşısında eşit olma", ve "insanlık için, insanlarla ve insanların" devleti olma gibi kavramlarla selamlamaktadır. Washington'daki hükümet binaları idealize edilmiş sağlam bir demokratik devletin temelleri olarak görülmektedir "Politik Sembolizm" adlı kitabın yazarı Edelman, bu tarz binaların tehditlerle dolu dünyada, aydınlık, düzen ve güvenlik arayışının bir katalizörü olarak görmektedir (Vale, 1992). L'Enfant'ın sosyal hiyerarşinin yüceltilmesi amacıyla yapılan Washington planlamasında sadece binaların isimleri ve işlevleri farklıdır, bunun dışında planlama ilkeleri tamamen aynıdır. Hükümet binaları ile toplum arasında görsel bir bağ söz konusu olduğunda bile L'Enfant planında bu binalara yaklaşmak ve girmek söz konusu değildir. Sadece binalara girmeden ve yakın bir ilişki kurmadan toplumun gözünde görsel bir imaj oluşturulmuştur. John Repp'in yorumunda bu durumun çok ironik olduğu belirtilerek, özgün olarak planın despotik kralların zaferlerini güçlendirmek için tasarlanmış bir düzene sahip olduğu fakat bu durumun felsefi altyapısı demokratik eşitlik ilkesine dayanan bir ülkenin sembolü olduğunu aktarmaktadır (Repp'den aktaran Vale, 1992). Aynı zamanda bu binaların kendileri de bir tehdit unsuru olabilmektedirler. Binaların ölçekleri, politik erkin gücünü yansıtmakta ve yönetenlerin otoritesini göstermektedirler. Bununla beraber bu anıtsallık, binalarda çalışan bürokrat ve kamu

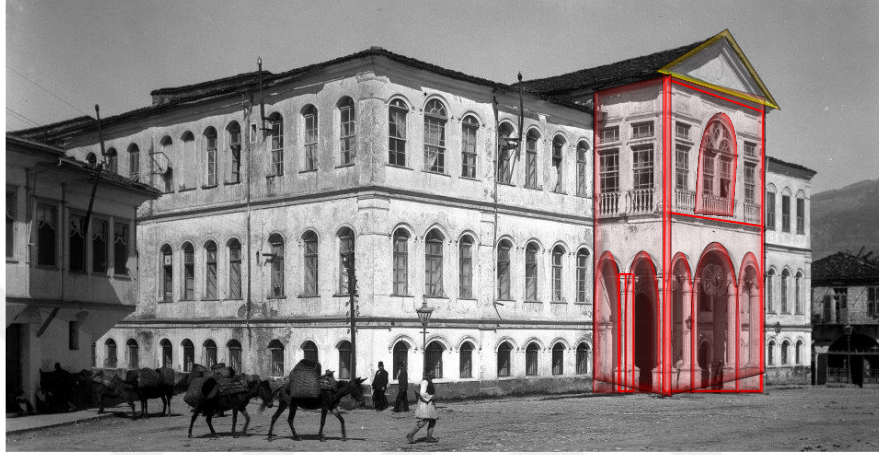
görevlilerinin karşılıklı olarak birbirlerini anlamalarını da desteklemektedir. Bu yolla, mevcut hiyerarşik düzen her seviyede ve uç noktalarda düzenlenmiş olur (Polat, 2009). Amerikan Capitol Binası, cephesindeki geniş ve çok sayıda basamaktan oluşan merdiveni, cephede pencerelerle ve yüksek kolonlarla oluşturulan ve tam ortadan yükselen kubbeye vurgulanan simetrisiyle, ölçeği ve kent içindeki konumlanmasıyla tam bir güç ve hâkimiyetin simgesi durumundadır (Şekil 2.5.). Bugüne kadar Boston'dan San Francisco'ya Amerika'nın farklı eyaletlerindeki benzer kubbeler Washington'daki kubbeden daha büyük değildir (Flagge ve Stock, 1992).

Şekil 2.5. Amerika Birleşik Devletleri Capitol Binası 1793 (Senato ve Temsilciler Binası), Washington D.C. (Url-5)

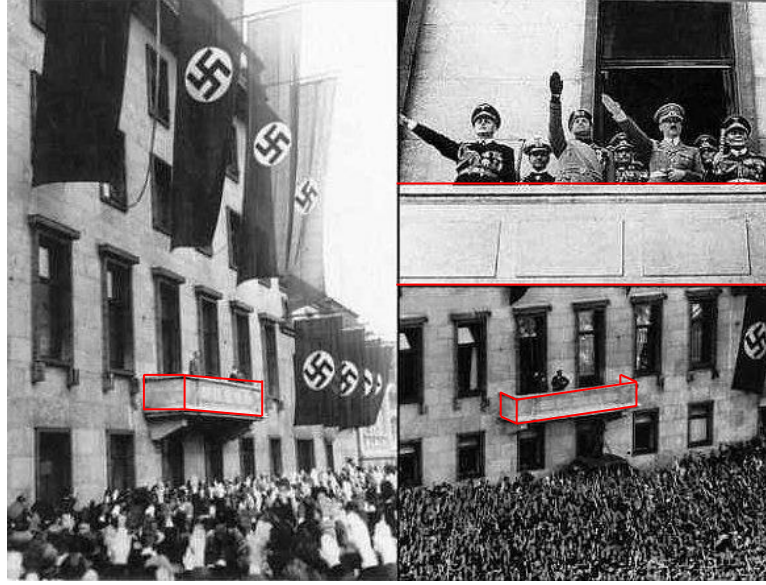
Osmanlı coğrafyasında 19. yüzyılda inşa edilmeye başlayan hükümet konakları, genellikle yatayda gelişen, dikdörtgen şemada, iki ya da üç katlı yapılardır. Önde vurgulanan ana girişin yerleştirildiği uzun ön cephe, bir bulvara veya meydana ya da bir liman caddesine bakacak şekilde düzenlenmiştir. Bu dönem inşa edilen hastane, telgrafhane, kışla, idadilerde bu dönemde inşa edilen diğer kamu binaları da, kamusal bir yönetim merkezi oluşturarak dönemin mimari üslubunu yansıtmakta, vurgu ve süslemeleri ön cephede toplanmaktadır. Hükümet konaklar genel olarak plânometrik kurguları ve cephelerde simetrisiyle klasik bir üslubun göstergeleridir. Kütleler üç boyutlu kat silme bezemeleriyle süslenmekte ve böylece zemin, beden ve saçakla yükselen üç bölümlü bir cephe düzeni oluşturulmaktadır. Katlar arasında kapı ve pencere boşluklarında ve saçak eteklerinde yer alan söveler dekoratif bir unsurdur. Saçak konsolları ve saçak altı barok bezemeleri ile yapı köşelerinde plasterler hükümet

konaklarının öne çıkan belirgin süsleme özellikleridir. Giriş cephesinde kolonlar üzerine yerleştirilmiş çıkmalarda girişe anıtsal bir vurgu yapmaktadır. Dönemin mimari anlayışını yansıtan bu binalarda, ön cephede yer alan alınlıklar, plaster, geniş saçak düzenlemeleri ve Arma-i Osmanî dışında süsleme bulunmayan yalın diye nitelenebilecek bir mimari biçim dili görülmektedir. Bu mimari anlayış okul, hastane, gar binası ve dönemin diğer kamu yapılarında da hâkimdir (Şekil 2.6.) (Halaçoğlu,2018).

Şekil 2.6. Yanya Hükümet Konağı'nın 19.yüzyıl sonu görünüşü (Halaçoğlu,2018)

Kamu binası cephesinde otoritenin görünürlüğünün sağlandığı elemanlardan diğeri de balkonlardır. Almanya'da Albert Speer'in Hitler'e yaptığı ilk tasarımlardan bir tanesi ek balkondur (şekil 2.7.) Hitler halka selam verirken halk tarafından da bizzat görülmek istediği için bu balkonu yaptırmıştır. Liderin halka hitap etmesi, taraftarlara egemenlik ve güç gösterisi, rakiplere ise gözdağı vermesi olarak algılanır. İtalyan lider Benito Mussolini'ye; Sovyet Devrimi'nin mimarı Vladimir Lenin'den Alman lider Adolf Hitler'e kadar çok sayıda devlet adamı 'balkon konuşması' ile kitleleri coşturmak için balkonu kullanmıştır. Türkiyede de en küçük Halkevlerinde dahi bulunan ya Cumhuriyet meydanına ya da kendi önünde oluşturulmuş küçük bir meydana bakan, liderin toplantıyı ya da gösteriyi yönetmek üzere halka seslenmesi için yapılan hitap balkonu bina programının önemli bir parçası haline gelmişti (Yeşilkaya,1997). Siyasi parti merkez binalarında da liderin, kazandığı seçim akabinde kalabalıklara hitap etmesi, güç ve gövde gösterisinde bulunması için yapılan hitap balkonu, parti binası bina planlamasının önemli bir girdisi olmuştur (Şekil 2.8.). Belediye binalarında balkon liderin kullandığı önemli bir mekândır ve genellikle bina girişinin üzerinde ya da başkanın odasının dış cepheye baktığı bölümde, cephede de diğer cephe yüzeylerinden farklılaşarak tasarlanır.

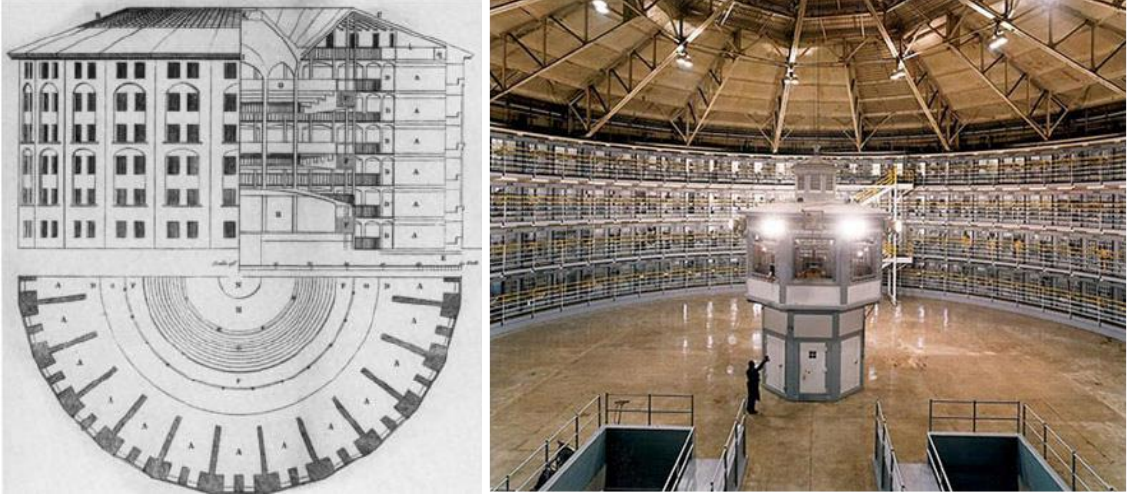

Şekil 2.7. Hitler'in Parti Kongresinde Yaptığı Balkon Konuşması (Url-6)

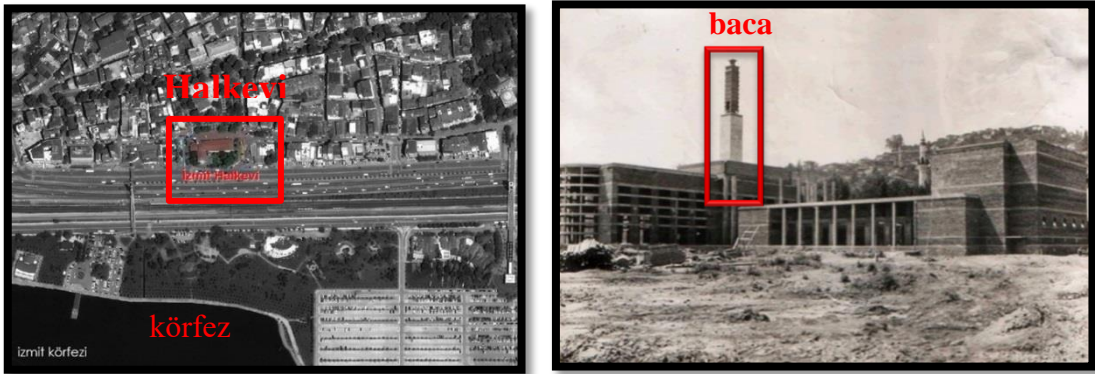
Şekil 2.8.. Ak Parti Genel Merkez Binasında Recep Tayyip Erdoğan'ın Zafer Konuşmalarını Yaptığı Hitap Balkonunu (Url-7)

Bu durum Bentham'ın "Panopticon" adını verdiği, modern toplumlardaki iktidarın işleyiş biçimini temsil eden hapishane modeli ile benzeşmektedir Foucault'ya göre Panopticon mahkûmların hareketlerini, davranış biçimlerini ve hatta düşüncelerini kontrol altında tutan adeta bir aygıt, bir makinedir (Şekil 2.9.). Panopticon iç içe geçmiş halkalardan oluşan bir binadır ve tam ortasında bir gözlem kulesi bulunur. Mahkûmların hücreleri bu gözlem kulesinden rahatlıkla kuleden görülebilecek şekilde dizilir. Mahkûmlar artık kendilerini gardiyanın gözünden görür, otoritenin bakış açısını içselleştirir ve hep izleniyormuş gibi hareket ederler. Modern toplumlarda da otorite ya da merkezi iktidar çözülerek bireyin içine işler, kendini görünmez kılmak suretiyle gücüne güç katar. Bireyler kendilerini iktidarın gözünden gördükleri için, kendilerine yapması gerekenler söylenmesine gerek kalmadan hareket eder (Foucault, 2001).

Şekil 2.9. Jeremy Bentham'ın Panopticon'u (Url-8)

Kule ya da minare gibi yüksek yapı elemanları Ortaçağ'dan bu yana kent içinde kamusal alana ait işaretlerdir (Akyol, 1996). Halkevlerinde de bayrak ya bayrak direğiyle ya da kuleleştirilmiş bir yapı elemanı ile birlikte yer alır. Halkevlerinde kule kamusal bir işaret olarak Mersin, İzmit, Çankırı, Kars Halkevlerinde olduğu gibi kent içinde yükselir ve sembolik bir anlamı vardır. İzmit Halkevindeki kulenin ideolojik anlamı üzerinde durarak, dikey vurgunun fabrika bacaları ve siloların dikeyliğine çağrışım yaparak, yalnızca Cumhuriyetin ilerleme ideallerini değil, İzmit'te yakınında bulunan bir Cami minaresinden daha yükseğe uzanarak laikliğin din karşısında kazandığı zaferi de simgelediğini savunur (Yeşilkaya,1997) (Şekil 2.10.).

Şekil 2.10. İzmit Halkevi kent içi konumu ve inşa edildiği dönem baca görüntüsü (Url-9)

2.5. İdeoloji İlişkisinde Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetim Yapıları

Yerel yönetim; yerel bir toplumun ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulan, merkezi yönetim dışında, karar organlarını doğrudan halkın seçtiği bir yönetim kademesi ve kamusal örgütlenmedir (Bozkurt ve ark.). Yerel yönetimler, kamu yönetimi içinde halka en yakın olan ve politikalarıyla halkın gündelik yaşamı üzerinde doğrudan etkide bulunan önemli bir yönetsel birimdir ve gerek demokrasi anlayışının oluşması, toplumda yer edinmesi açısından, gerekse de yerel hizmetlerin verimlilik ve etkinliğinin sağlanması açısından oldukça önemli kurumsal yapılardır (Eryılmaz, 1994).

Dünyada belediyelerin temelleri ilk olarak Ortaçağ Avrupa'sında atılmıştır. Derebeyin baskılarına karşı kendi haklarını ve çıkarlarını korumak isteyen kent halkı (esnaf, zanaatkâr ve tüccarlar) kurduğu 'Lonca' örgütleri aracılığıyla kendilerinin ve kentlerinin özgürlüklerini senyordardan satın alırlardı (Kalabalık, 2005). Böylece, ortaya çıkan özgür kentlerin yönetim sorununu çözebilmek için belediyeler oluşturulmuştur. Keleş (2014)'e göre antik çağdaki en küçük yönetim birimi kabul edilen "site", Roma'daki karşılığı olan "municipe" ve Yunan'daki karşılığı olan "polis" yerel yönetimlerin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Kent yönetiminin temellerinin 'forum'lar ile atıldığı söylenebilir. Forum, eski Romalılar zamanında kentlerde kamu işlerini konuşmak için halkın toplandığı, alışverişin yapıldığı, etrafı kamu binaları ve kolonlarla çevrili olan meydandır (Hasol,1993). 12.yy. öncesinde kamu işleri ve kent yönetimi meydanlarda, saraylarda ve savunma amaçlı yapılan kalelerde ve kiliselerde görülürdü (Çamaş, 2000). Ortaçağda belediye binaları ticari, idari, törensel işlevlerin birlikte görüldüğü mekânlardır ve meclis odaları arkadlı çarşının hemen üzerinde konumlandırılmıştır (Şekil 2.11.) Anlamli dönüşümün 18.yy.' da gerçekleşen Fransız ihtilali ve sanayileşmenin sonucu oluşan kentlerde sanayi toplumuna geçişle yaşandığını söylenebilir. 19.yy.'da ise kanuni, idari ve ticari fonksiyonlar belediyeden ayrılmış, belediye yalnızca politik ve törensel hizmetlerin görüldüğü mekân haline gelmiştir. Belediye binalarının ölçeği ve kullanılan üsluptaki abartılar, kamusal alanın gösterişi haline gelmiştir. İdari, ticari ve sosyal alanların sonraki yüzyıllarda birbirlerinden daha belirgin bir şekilde ayrıldıkları ve 20.yy. ile birlikte; binaya eklenen işlevlerin sayılarının artmasından dolayı mekânların genişlediği ve kütlelerin düşeyde yükselmeye başladıkları görülmektedir (Craig,1980).

Şekil 2.11. 12. yy.'da Siena Belediye Binası (1284 yılında İtalya'da inşa edilen belediye binası kamusal meydanın içinde yıllarca bir iktidar ve güç sembolü olmuştur) (Url-10).

Küreselleşme ve yeni liberal politikalarla birlikte yerel yönetimlerde etkinliğin önem kazanması ve uluslararası rekabetin metropoller aracılığıyla yürütülmesinin öngörülmesi, küçük belediyelerin birleştirilerek daha üst düzeyde yönetsel kurumlaşmalara ve yerel yönetimlerde çeşitlenmelere yol açmıştır. 1980'li yıllardan bu yana başta Fransa olmak üzere İngiltere, Almanya gibi gelişmiş ülkelerde çok sayıda küçük belediyenin birleşerek, daha az sayıda ve etkin belediyelerin kurulması yoluna gidilmiştir. Büyük kentlerin tek bir yönetim tarafından idaresi kolay olmadığından, çeşitli kent parçalarına hizmet bu bölgelere ait yerel yönetimlerle sunulur. Özellikle gelişmiş ülkelerde (Avrupa ve Amerika'da) kent parçalarına ulaştırılan bu hizmet 'belediyeler' aracılığıyla yapılır. Literatürde demokratik bir belediye yönetiminin yönetim, temsil ve katılım olmak üzere üç temel fonksiyonu bulunmaktadır (Dollery ve Johnson, 2005).

İngilizcede belediyelerin, *municipality*, *town hall*, *city hall*, sözcüklerindeki adlandırmadaki farklılaşma kentlere ve kent yönetim anlayışlarına göre belirlenmektedir. Amerika'da *town* sözcüğü ile tanımlanan yerleşim yerleri "city"den daha küçük yerleşim yerleridir ve genel hukuk şehri sınıflandırmasına girerler, eyalet yasaları ile meydana gelip, bu yasalar ile yönetilirler. "City" ler ise kendi kuruluş yasaları ile yönetilirler. Farklı ülkelerin yönetim anlayışlarına göre bu tanımlama çoğaltılabilir. ABD'de belediye yönetiminde güçlü ve zayıf belediye başkanlığı mevcuttur ve güçlü belediye başkanlığı sisteminde başkan, duruma göre kentin en güçlü politik kişisi olabilmektedir.

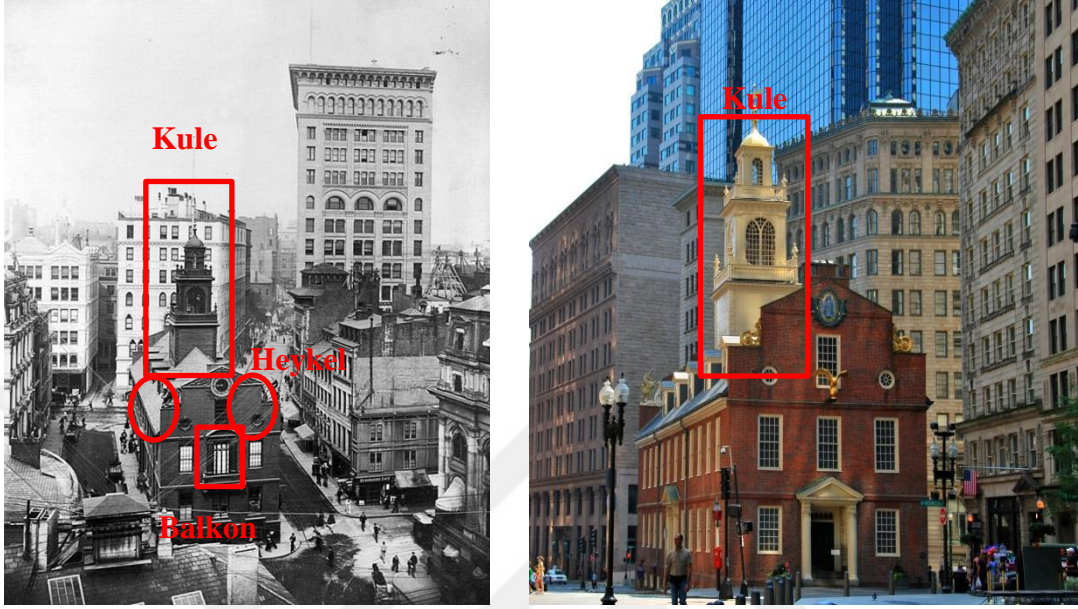
Belediyeler, yönetim yapıları, belirli bir hiyerarşik düzende, yönetim yapısının işleyişine uygun olarak tasarlanır ve biçimlenirler. Temelinde, belirli mekânlar arası

iletişimin, yönetimin gerçekleştiği büro binalarıdır. Bu mekânların büyüklüğü ve belediye ihtiyaç programının çeşitliliği belediyenin büyüklüğüne bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Belediyeler, kentlinin ihtiyaçlarından oluşan isteklere ve ihtiyaçlara çözüm bulmak için kendi yapısı içerisinde farklı fonksiyonları bir arada bulundururlar. Belediyeler için günümüzde, tam olarak yerleşmiş, standarda sahip bir mekânsal oluşumdan bahsedilemez. Yeni belediyeçilik anlayışının değişimi ve halkın doğrudan hizmet alımını artırması ile birlikte diğer kamu binalarına nazaran halk tarafından daha çok kullanılması bu yapılarda planlamanın önemi daha da artmaktadır (Dönmez, 2015).

Charles T. Goodsell “The City Council Chamber: Distance to Intimacy” (Şehir Meclis Salonu: Yakınlık Mesafesi) isimli makalesinde kamu yönetim binalarında politik gücün yansıtıldığı düzenlemeleri belli dönemlere ayırmak suretiyle açıklamıştır. Goodsell’e göre geleneksel dönemde (1800-1930) Amerikan şehirlerindeki meclis odaları kamu otoritesinin kanıtıdır. O dönemde tasarımlar, vatandaşın itaatini talep eder ve yönetenler ile halk arasına kati bir mesafe koyar. Böylece herkes gücün yerini bilir. Bu meclis odaları tasarımı yönetilenlerin temsilcisi olarak seçilen yöneticilerin, halkın üzerinde olduğunu, onlardan üstün olduğunu ifade eder. Burada hizmet ve sorumluluktan çok kuralcı ve hükümcü bir tavır vurgulanmaktadır. Meclis odalarında halk balkon katlarında bulunurlar ve alt katta bulunan meclis salonunu gözlemlerler, fakat buraya giriş yasaktır. Burada planlamanın amacı yönetenler ile yönetilenlerin birbirinden ayrılması ve toplantıya müdahalenin önlenmesidir. Amerika’nın Missouri eyaletinde bulunan ve Fransız rönesansı tarzında inşaa edilen St. Louis Belediye Hizmet Binasında, meclis salonunda balkonun yerden yüksekliği 4.60 cm dir ve galeride yer alan vatandaşlar aşağı kottaki meclisi gözlemler fakat alınan kararlara asla müdahale edemez ve aşağıya inemez. Erken dönem yapılarında bu şema benimsenerek statü farklılığı vurgulanır. Bu dönemde farklılığı, gücü ve otoriteyi hissettirmede genel olarak bu ifadenin kullanıldığı görülmektedir. Statü farklılığını gösteren bir diğer elamanda çok basamaklı merdivenlerdir. Oakland Belediye Hizmet Binası meclis salonu temsili olarak yüksekçe konumlandırılmış ve girişine 50 basamaklı ve üç sahanlıklı bir merdivenle ulaşılmaktadır. (Goodsell, 1987).

1712 yılında Boston Belediyesi Binası yerine inşa edilmiş, hükümet için yapılmış olan eski devlet binası, yapıldığı zamana göre oldukça büyüktür. Binanın ortasından yükselen fener kulesi gururlu bir şekilde statüsünü belli etmektedir. Lyndon (1987) yazısında binanın statüsünün kamu amacından başka Boston’un en önemli

mevkiinde bulunmasından kaynaklandığından bahseder. Binanın cephe aldığı cadde, aslan ve heykelleriyle donatılmıştır. Binanın ikinci katında bulunan geniş kapılı balkonu hitap ve anonslar için kullanılmaktadır. Bina bu cephesiyle tamamen devleti temsil etmektedir (Şekil 2.12.).

Şekil 2. 12. Eski Devlet Binası, Boston 1712 (Old State House and Ames Building, Boston, Mass. Photograph by Baldwin Coolidge) (Url-11)

1795 yılında Charles Bulfinch tarafından tasarlanan Boston Devlet Binası halk için tasarlanmış liberal bir girişe sahiptir. Cephesinde uzun fener elemanı kubbenin üzerinde yer almakta ve bulunduğu mevkiinin zirvesini göstermektedir. Meclis salonu girişin üzerinde cephe boyunca sundurma şeklinde belirginleştirilmiştir. Bina her iki kanadında konumlanan senato ve idari odalarıyla ve kubbenin altında yer alan temsilci odalarıyla kompleks bir yapı birimidir. Binanın tasarımında kullanılan elemanlar tamamen devlet binasını karakterize etmektedir (Lyndon, 1987) (Şekil 2.13.).

Şekil 2. 13. Boston Devlet Binası, Boston 1795 (Url-12)

1915 yılında San Francisco Belediye Binası, yarışmaya katılan Fransız Rönesans anıtsallık özellikleri barındıran diğer projelerin arasında en favori olan yapıydı. Polledri San Francisco Belediye Binasının çarpıcı görünüşü, detayları, iç mekân organizasyonu, merkezindeki kubbesi ile pasifik şehir devletinin saray sembolü olduğunu söyler (Polledri, 1990). Binanın merkezinde konumlanmış olan kubbesi hâkimiyetin ve gücün sembolü olmaktadır (Şekil 2.14.).

Şekil 2. 14. San Francisco Belediye Hizmet Binası (Url-13)

Klasik çağdan sonra yaşanan dönemde (1930-1960) tasarımlar, daha farklı gelişmeler göstermiştir. Yöneten ile yönetilen arasındaki mesafenin giderek azalması mimari üsluba da yansımıştır. Meclis salonlarında galeri ya da balkon işlevi kaldırılarak

yöneten ile yönetilen aynı mekân içine alınmış, tavan yükseklikleri azaltılmış daha az heybetli görünüm kazanmıştır. Donatılar herkes için aynı düzenlenmiş olup, delegelerin oturdukları yer, meclis başkanına doğru izleyenleri sırtını dönmeden vatandaşa bakmaktadır (Goodsell, 1987).

Çağdaş olarak adlandırılan dönemde yani 1960'dan sonrasında ise bariz farkların ortadan kalktığı, yöneten ve vatandaş arasındaki mesafeyi daha da azaltıcı fakat yönetenin varlığını da hissettirmek adına yapılan şemalarda mekânın plan düzleminde değişikliğe gidildiği görülmektedir. Çalışanlar ile vatandaşların birbirinden ayrıldığı uzun dikdörtgen odalar yerine, her ikisinin de aynı olduğunu belirtmek için geniş kare ya da dairesel meclis odaları düzenlenmiştir. (Şekil 2.15). Amerika'nın Teksas eyaletinin şehirlerinden olan Fort Worth kentindeki belediye meclis odası dairesel formda olup, mekândaki herkes merkeze yönelmektedir (Goodsell, 1987).

Tablo 2.15. Londra Belediye Binası (Url-14)

2.5.1. Türkiye’de Yerel Yönetim Kavramı ve Tarihi Gelişimi

Türkiye’de yerel yönetim sistemi içerisinde, kamuya hizmet götürmekle yükümlü olan “belediye” ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu’nda bir Tanzimat kurumu olarak ortaya çıkmıştır (Nadaroğlu,1994). Bu yüzden Türkiye’de yerel yönetim sisteminin tarihini incelemeye Osmanlı Devleti’nden başlamak gerekir. 19.yy. tüm Dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti için hiç olmadığı kadar değişimin yaşandığı bir dönem olmuştur. İmparatorluk toprakları genişledikçe askeri özellikler ile birlikte taşra yönetimi eyalet, sancak, kaza olarak ayrılmıştır (Sencer, 1984). Merkezi yönetim sistemini benimsemiş Osmanlı’da yerel yönetim hizmetleri 1850’ li yıllara kadar devlet eliyle kadılar, vakıflar, lonca örgütlenmesi aracılığıyla sürdürülmüştür (Yıldırım, 1990). Yerelde idari, adli ve asayiş işlerinden sorumlu olan kadılar 19. yy.’a kadar yerel yönetimi idare eden bir kurum olarak çalışmıştır. Kadılık makamının belirli bir yeri yoktur (Ortaylı, 2011). 1826’da Vaka-i Hayriye adı verilen olaylarla Yeniçeri ocağını

tümüyle ortadan kaldırılması kadılığın çözümlenmesine sebep olmuştur. Bu dönemde şehirlerin temel gereksinimlerini karşılamak ve yerelde devletin kontrolünü tekrar sağlamak için İhtisab Nazırlığı kurulmuştur (Ortaylı, 2011). Fakat Nazırlık görevlerini tam olarak yapamadığından, 1854 yılında Şehremaneti'nin kurulmasıyla lağvedilmiştir (Sakaoğlu, 1994).

Belediyecilik anlayışına geçilmesi ise 1953 Kırım Savaşı'nın başkentte yarattığı hareket ve karmaşıklığı bir düzene koyma isteği, yabancı ve azınlıkların talepleri sonucunda gerçekleşmiştir (Ortaylı, 2008). 1854 yılında Fransızların yönetim şekliyle uyarlanarak oluşturulan ilk belediye örgütü İstanbul Şehremaneti kurulmuş, başına da merkezi hükümetçe atanan Şehremini getirilmiştir (Nadaroğlu, 2001). İsmi Paris'in seçkin ve modern bir semti olan "Sixieme Arrondissement" (Altıncı Daire) den alan "Altıncı Belediye-i Daire"si, 1857 yılında (Beyoğlu Galata'da) kurulmuştur (Eryılmaz, 2010) (Şekil 2.16.). 1864 Vilayet Nizamnamesi ile taşrada belediyecilik başlamış ve II. Abdülhamit' in padişahlığı döneminde belediye dairelerinin taşrada yoğunlaştığı gözlemlenmiştir (Şekil 2.17.).

Şekil 2. 16. İstanbul Altıncı Daire-i Belediye Binası (Yıldırım, 2007).

Günümüzde İstanbul Beyoğlu Belediyesi olarak kullanılan Altıncı Belediye-i Daire Belediye Binası 1857 yılında mimar Barborini tarafından tasarlanmış, 1878-1883 tarihlerinde inşaa edilmiştir (Can, 1993:s,223) .

1877 yılında çıkartılan "Dersaadet Belediye Kanunu" yalnızca İstanbul'un, "Vilayetler Belediye Kanunu" ise taşradaki belediyelerin yönetimini düzenlemiştir. Buradan, günümüzde belli yerleşim merkezlerinde kurulan özel statülü belediyelerin (Büyükşehir Belediyeleri) temelleri o zaman atıldığı anlaşılmaktadır. Kanunla İstanbul'daki belediye dairesi sayısını 14'ten 20'ye çıkarmıştır (Tortop ve ark., 2006). Dersaadet Belediye Kanunu, kısmi değişikliklerle birlikte 1930 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Oktay, 2008).

Şekil 2. 17. Bursa Şehremaneti 1880 (Bursa Büyükşehir Belediyesi Binası) (Url-15)

Genel olarak 1855-1877 dönemi, İstanbul ve taşra için belediyelerin ortaya çıkması ve kurulması sürecini ifade ederken, 1877'den sonraki dönem ise belediyelerin hukuki bakımdan statülerinin belirginleşmesi, tüzel kişilik kazanması ve siyasi niteliklerinin öne çıkması olarak değerlendirilebilir (Eryılmaz, 2002).

Tanzimat döneminden Cumhuriyete kadar olan dönemde belediyeciliğin yapısı çok fazla değişikliğe uğramamış, yerel otoriteyi sağlamak için belediyeler araç olarak görülmüş ve merkezi yönetimin etkisi hep ön plana çıkartılmıştır. Cumhuriyetten günümüze kadar ki süreç içerisinde çıkartılan kanunlar ve belediye yapısındaki niteliksel ve niceliksel değişimler göz önünde bulundurularak, Türkiye'deki belediyeciliği, 1930-1980, 1980-2005, 2005'ten günümüze olmak üzere üç döneme ayırmak mümkündür.

1. Dönem 1930-1980

1930'da başlatılan çalışmalarla Türkiye'deki belediyecilik sisteminin temel yasal çerçevesi oluşturulmuş, çıkartılan 1580 sayılı kanuna göre Türkiye'de her şehir veya kasabada bir belediye teşkilatı kurulması öngörülmüştür (Ergin,1936). Bu dönemde tüzel kişiliği oluşmaya başlayan belediyelerin temsil edildiği binalar önem kazanmaya başlamıştır ve binaların tasarım dili ve biçimlenmesi mimarlık tarihiyle paralellik göstermektedir (Tekeli, 2007). 1982 Anayasası "büyükşehir" kavramına dayanak oluşturmuştur. Türkiye kentlerde birden fazla belediye barındıran iki kademeli yönetim modeli oluşturulmuştur (Eryılmaz, 2007). Bu dönem belediyeler tek tip olup, tüm şehirdeki belediyeler il belediyesidir.

2. Dönem 1980-2005

1984 yılında çıkartılan 3030 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu” ile İstanbul, Ankara, İzmir büyükşehir belediyesi yapılmıştır. Daha sonraki süreç içerisinde sırayla 13 il daha büyükşehir statüsü kazanmıştır. İlçe belediyeleri ilin merkez belediyesinden ayrı bir tüzel kişiliğe kavuşmuştur. Bu dönem büyükşehir belediyeleri sayısının arttığı, yeni belediye binalarının yapımına başlandığı bir dönem olmuştur.

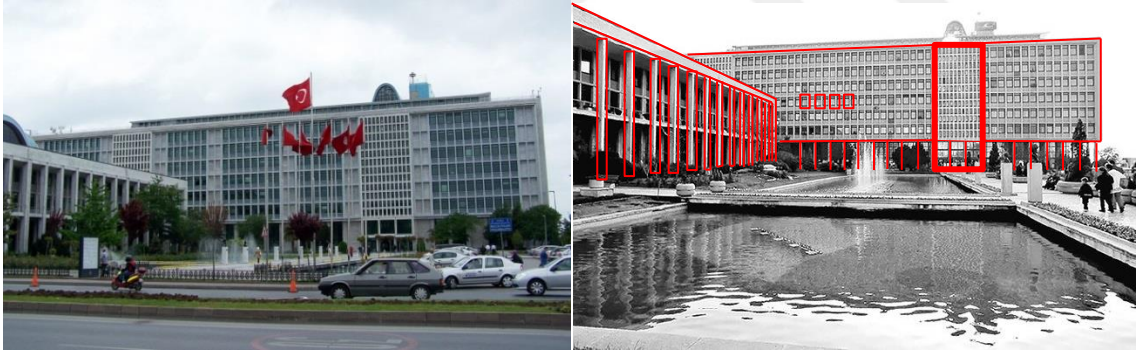
3. Dönem 2005’ ten Günümüze

2004 yılında, 3030 sayılı belediye kanunu, 5216 ile son halini almıştır. Ardından da 2012 yılında 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu çıkartılmıştır. 5216 sayılı kanunla birlikte büyükşehir belediyelerinin görev yetki ve sorumlulukları artmıştır. Türkiye’de, 5393 sayılı kanun ile kurulan il, ilçe ve belde belediyeleri ve 5216 sayılı kanun ile kurulan ve 6360 sayılı kanun ile geliştirilen büyükşehir belediyeleri olmak üzere iki tür belediye tipi mevcuttur (Eryılmaz, 2007). Ülkemizdeki tüm belediyelerin; büyüklükleri ve devlet bütçesinden edindikleri mali kaynaklar ile orantılı olarak kanunlar çerçevesinde tanımlanmış birçok görev ve sorumlulukları vardır. Bu dönem belediyeler, tipleri ve içerdikleri birimler bakımından farklı büyüklükte belediye binalarının yapıldığı bir dönem olmuştur. Belediye sisteminin düzenlenmesiyle belediyeler kendileri mekânlarını inşa etmek üzere ihale ya da yarışma yoluyla yeni mekânları için projeler yaptırmışlardır.

2.5.1.1. Tarihsel süreç içinde belediye yapılarının simgesel ve anlamsal değişikliği

1930’larda Ankara merkezli olmak üzere, yeni oluşan devletin binalarının inşa edildiğini görmekteyiz. Bu dönemde Fransa belediyecilik modeli, Osmanlı’daki gibi Cumhuriyet döneminde de benimsenmiş ve uygulanmıştır. Belediyenin görevleri tek bir çatı ve sistem altında toplanmıştır. Sadece yönetim biçimi olarak değil, bu yönetimin mekânları da Fransız modeli belediye yapılarından etkilenmiştir. Davet edilen yabancı mimarlardan devleti yansıtacak prestij, yönetim vb. kamu binalarının yapımı istenmiştir. Bu durum devletin o dönemki mimarlık politikası ile ilgilidir. Türkiye’de 1950’ li yıllarda sanayileşmeyle ve kentleşmeyle birlikte mimaride etkilenmiştir. Mimarlık yavaş yavaş artık ideolojinin aracı olarak kullanılmaktan sıyrılmış ve işlevselliği ön plana çıkartarak sade bir çizgiye kavuşmuştur. Önceden yalnızca siyasal erke hizmet odaklı kullanılan belediye hizmet binaları; toplumsal, kültürel ve bürokratik dönüşümler ile birlikte kamunun da etkin olduğu- yararlanmaya başladığı bir mekânsallığa ve

işletim sistemine doğru evrilmeye başlamıştır. Belediye binalarında; özellikle demokrasi kavramı üzerine söylemlerin geliştirilmelerine paralel olarak siyasal erk üzerine kurulu yaklaşımların yerine temsil eden bir anlayışın ortaya çıkması kaçınılmaz hale gelmiştir (Birkan ve ark. 1984). Bu dönemde uluslararası üslup yakından takip edilmekte, plan çözümlerinde prizmalar kullanılmakta, vaziyet planları kare ve dikdörtgenlerden oluşmakta, cephelerde grid sistemi kullanılırken meydanların ölçeği daha insancıllaşmaktadır (Tapan, 2007) (Şekil 2.18.). Modernist, brütalist ve geleneksel yaklaşım biçimlerinin bütününe mimari tasarımda egemen oldukları izlenebilmektedir. Bu dönemde meclis salonları her zaman belediye binasının cephe biçimlenişinde yer almaz fakat ihtiyaç programlarında biçimsel ve duyuşsal açıdan önemli bir yer tutar. Yöneten ile yönetilen arasındaki farkı gösteren bir uygulama olarak başkan ve halk girişi birbirinden ayrılmış ve bu ayrılık cepheye de yansımıştır. Bu döneme ait belediye binalarında cephede kullanılan kemerli açıklıklar, kolonlu arkadlar, simetri, gibi cephe özelliklerinin zamanla esnediği görülmüştür. Cephede ağırlıklı olarak taş malzeme kullanılmış, bunun yanında beton prekast güneş kırıcılar cephede belirgin elemanlardır olmuştur.

Şekil 2. 18.İstanbul Belediye Sarayı (Url-16 - Url-17).

Ülkemizde, 1980 yılından itibaren, yaşanan küreselleşme ve siyasal gelişmeler tüm alanları olduğu gibi mimarlığı da etkilemiştir. Türkiye de kamu yönetim binaları ve belediye binaları için Bayındırlık Bakanlığı tarafından açılan yarışmalarda, ekonomik kısıtlamaların önemli bir faktör olması ve seçilen projenin bir an evvel hayata geçirilme gerekliliği tip projelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yarışmada derece alan özgür tasarımlar bile en sonunda bakanlık tarafından tip projeye dönüştürülmüştür. İlk çıkan kanundan itibaren şehirlerin de büyüyüp gelişmesiyle birlikte belediyeler de büyümek ve programlarını ihtiyaca göre artırmak ve değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu dönem

halkla ilişkili birim müdürlükleri zemin katta planlanmaya başlanmıştır. Yapıların meydanla olan zayıf ilişkisi süreç içerisinde güçlü ve çoklu yakın çevre bağıntıları sayesinde artırılmıştır. Belediyelerin temsili meclis salonları birkaç belediye dışında planda ve cephede belirgin değildir. Yöneten ile yöneticiler arasındaki ayrılığın göstergesi olarak başkanlık makamının girişi halk girişinden ayrılmış ve bu ayrılık cephede de kendini göstermiştir. Belediye cephe karakterinde kullanılan malzemeler çeşitlenmiş taş ve brüt beton kullanımının yanına cam da eklenmiş ve teknolojik gelişmelere paralel cephe elemanları kullanımı da artmıştır (Şekil 2.19.).

Şekil 2. 19. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Binası Cepheleri (1986) (Url-18).

Mimari proje yarışmalarının tasarım dili, 2000 – 2010 yılları arasında modernizmin yalın geometrik üslubuna geri dönmüştür. Bu modern tasarımlarda teknolojinin, yapı üretim malzemelerinin ve sunum tekniklerinin etkisi görülmektedir (Sayar, 2004) (Şekil 2.20.).

Şekil 2. 20. Kadırlı Belediyesi Hizmet Binası (2009 yılında yarışmayla yapılan Kadırlı Belediye Hizmet Binası cephne Resimleri ve Kat planı) (Url-19).

Değişen belediyecilik anlayışı hem kamu bünyesinde kendini yenilemiş, hem de daha çok katılımcı, şeffaf olma özelliği kazanmıştır. Tasarıma eklenmiş olan bu özellikler belediye kavramının daha çok “kamusal” olmasını sağlamıştır. 2004’te ve 2012 yılında sonra çıkartılan kanunlarla belediyelerin tanımının yeniden yapılması, görev yetki ve sorumluluklarının artırılması, belediyelerin fiziksel olarak fazla

değişmesini gerekli kılmıştır. Belediyeler, tek yapı formatından çıkarak, kullanıcısı olan halk ile iletişime geçmeye çalışan, kentlerde yaşayan her türlü sosyal ve kültürel sınıftan, farklı etnik gruplardan insanların bir arada olmasını olanaklı kılacak kamusal alanları olan yerelde temsil niteliği artmış bir yapı tipi haline gelmiştir. Meclis salonları her dönem simgesel olarak temsil aracı olma konumunu korumuş ancak son dönemlerde yarışmayla yapılan bazı belediye binalarında meclis salonları planda ve cephede ana kütleyle bağlantılı fakat ayrı bir kütle olarak çözümlenmiş, cephede daha baskın olarak simgeselleştirilmiştir. Halkın meclis salonlarına ulaşılabilirliği tasarımlarda gözetilmek istenmiştir (Şekil 2.21.). Gelişen teknoloji binaların cephe oluşumunda ön plana çıkmış: sürdürülebilir, enerji etkin, ekolojik cephe sistemlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Belediye Binasında günümüzde teknolojinin gelişmesi ve malzemenin çeşitlenmesiyle birlikte halkla görsel olarak iletişimi kolaylaştıracak sıcak malzemeler tercih edilmiştir.

Şekil 2. 21. Çukurova Belediyesi Hizmet Binası (2013) (Url-20).

Mevcut yerel yönetimleri sınıflandırırken, Amerikan, İngiliz, İtalyan vd. sistemler ile Türk sistemi arasında tam bir karşılaştırma yapmak ve yerel yönetim birimlerini birbirleri ile eşleştirmek mümkün olmamaktadır. Her ne kadar ortak özellikler bulunabilse de toplumların coğrafik, kültür, sosyal nitelikleri nedeniyle farklılıklar gözlenebilir. ABD yerel yönetimlerinin köken olarak İngiliz ekolünü andırdığı, Türkiye yerel yönetiminin Fransa ile benzerlikler taşıdığı söylenebilir.

Dünyada yerel yönetim kavramının modern olmayan anlamda 12.yy.'dan önce Ortaçağ Avrupa'sının bir ürünü olduğunu, siyasi, hukuki, toplumsal ve idari bir kurum olarak ise geç Ortaçağ Avrupa'sının bir ürünü olduğu söyleyebiliriz. Gerçek dönüşüm ise 18. yy. sonunda Avrupa'nın Fransız ve Sanayi Devrimi ile tarım toplumundan/geleneksel toplumdan, sanayi toplumuna/modern toplumuna geçmeye

başlamasıyla yaşandığı söylenebilir. Kentleşmenin artması, kentlerde bir arada yaşayan insanların karmaşık örgütlenmesi, onların artarak çoğalan ve çeşitlenen gereksinimleri, hizmet beklentileri siyasi, ekonomik, sosyal, teknolojik gelişmeler, tarihsel süreç içerisinde farklı kırılmalar sonucu, belediye binaları nitelik ve nicelik olarak değişim göstermiştir. Avrupa’ da eskiden devlet işleri forum, agorda, kale, kilise, saray gibi mekânlarda görülürken, zamanla idari işlerin ticari, sosyal ve törensel işlerden ayrıldığı, bünyesinde yalnız idari işlerin görüldüğü binalara dönüşmüştür. Günümüzde ise binaya yüklenen işlevlerin artmasıyla mekânların genişlediği, kütlelerin düşeyde yükseldiği görülmektedir. Son yıllarda elde edilen belediye binalarının kent ölçeğinde siyasi otorite olarak güçlü bir kimliğinin olduğu, halkı içine alan onu müşteri olarak kabul eden bir anlayışa evrildiği söylenebilir. İçinde yaşadığımız yüzyıla damgasını vuran “geleneksel devlet” anlayışının artık tamamen yıkıldığını görmekteyiz. Dünyadaki “yeni gerçekler”, yeni bir devlet felsefesinin benimsenmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Geleneksel devlet anlayışını yansıtan merkeziyetçi, vesayetçi, müdahaleci, kuvvete dayalı, otokratik, bürokratik, hiyerarşik, kurallara dayalı, kutsal ve baba devlet tanımlamaları yerini demokratik, adem-i merkeziyetçi, hukukun üstünlüğüne dayalı, sınırlı, anayasal, hakem, katılımcı devlet anlayışlarına ve felsefesine bırakmaya başlamıştır.

Osmanlıda ise kuruluşunda 1850’ li yıllara kadar belediyecilik faaliyetleri devlet eliyle kadılar, vakıflar, yoncalar aracılığıyla yapıldı. Kadıların kendilerine ait bir binası yoktu. Belediye Osmanlı’da bir Tanzimat Kurumu olarak doğmuştur. İlk belediye örgütlenmesi olan İstanbul şehremaneti yabancı azınlıkların istekleri sonucunda 1854 yılında kurulmuş ardından da ilk belediye binası İstanbul’da 1857 yılında inşaa edilmiştir. Daha sonraki yıllarda çıkartılan kanunlarla taşrada da belediyecilik başlamış ve tüm Anadolu’ya yayılmıştır. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e belediye yapısı çok değişmiş, merkezi idarenin otoritesini tüm Anadolu’ ya göstermek için kullandığı araç olmuştur. Cumhuriyetle birlikte 1930 yılından sonra çıkartılan bir dizi kanunla Türkiye’de belediyecilik anlayışı somutlaşmış ve her şehirde belediye kurulmuştur. Tüzel kişiliğe kavuşan belediyelerin temsil edildiği binalar önem kazanmıştır. 1984 yılında çıkartılan büyükşehir kanunuyla belediyelerin sayısının artmasıyla temsil edildiği binalar da artmıştır. 2004 belediye reform girişiminde ortaya koyulan düzenlemeler, yeni kamu yönetimi anlayışının ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın ilkeleri çerçevesinde atılan adımlarla merkezi otoritenin belediyeler üzerindeki vesayeti hafiflemiştir.

Türkiye’de geçmişte “Belediye Sarayı” olarak adlandırılan ve merkezi yönetimin vesayeti altında bulunan yapılar iken, günümüzde merkezi otoritenin etkisinden uzaklaşmış kendi öz kaynakları olan, temsili demokrasinin değil, katılımcı demokrasinin öne çıkartıldığı, halka daha yakın ve hizmet odaklı tasarımlara dönüşmüş ve “Belediye Hizmet Binası ”olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Süreç içerisinde ilk yıllardaki idari ağırlıklı, salt yönetim birimi kimliğini yansıtan, içe dönük belediye hizmet binası tipolojisinin son dönemde; kullanıcı memnuniyetinin gözetildiği, kullanıcı odaklı, sosyal ve şeffaf bir yapılanmaya evrildiği söylenebilir.

2.6. Literatür Araştırması

Bu tez çalışması kapsamında belediye bina cepheleri özelinde incelenen kamu yönetim binaları üzerine yapılan literatür çalışmaları ideoloji ve mimarlık bağlamında teorik ve deneysel çalışmalar olarak ayrılarak incelenmiştir.

Teorik Çalışmalar

Vale (1992), ideoloji ve mimarlık ilişkisini incelemiş, ulusal kimliğin ve devlet politikasının parlamento binaları yoluyla topluma iletildiğini ve devlet politikasının bu binalardan okunabildiğini söylemiştir.

Yeşilkaya (1997), üzerinde yeni ulus devlete ait işaret ve sembolleri taşıyan, laik kimliği simgeleyen, dini mekânlara alternatif toplanma alanı sunan Halkevi Binalarını incelemiştir.

Çalışlar (1999), iktidarların kuramlarını ele almış, iktidar türleri ve mimari üzerindeki etkisi tarihsel olarak inceleyerek örneklerle sınıflandırmıştır. Sonunda mimarın iktidardan nasıl pay alabileceği tartışılmıştır.

Çamaş (2000), çalışmasında yönetim, özellikle de belediyelerin, yurtdışındaki ve yurt içindeki yönetim özellikleri ve mimariye ne şekilde yansıtıldıkları incelemiş, uygulanmış ve proje halindeki örnekleri değerlendirmiştir. Kentleşme, kentleşme olgusu, süreci ve bunlar sonucunda oluşan kamu yönetimi, belediye bina özellikleri yurt dışındaki bazı ülkelerin yönetim sistemleri incelenerek, Türkiye’deki belediye yönetiminin sorunları açıklamıştır. Kamu yönetiminin, kamu yönetim binaları üzerindeki meydanla ilişkisi etkileri, bu etkilenme sonucunda anıtsal hale gelen binaların, politik gücü ve otoriteyi iç ve dış cephelerdeki düzenlemelerine nasıl yansıtıtları örnekler üzerinden anlatılmış. Yurtdışından ve yurtiçinden uygulanmış

çağdaş belediye hizmet binalarının kent içindeki yeri ve, dış cephelerinin sembolik olma, anıtsal olma durumu, iç mekandaki konstrüktif özellikleri bakımından analizi yapılmış ve çalışmanın sonucunda tasarımlarda dikkat edilmesi gerekenler hususunda önerilerde bulunulmuştur.

Demirkol (2008), siyasi parti merkez binaları erk ve mimarlık ilişkileri açısından ele almıştır. Siyasi partilerin kurumsallaşma sürecinde kurumsal kimliklerini inşa ederken mimarinin kalıcılık, görsellik ve kullanım özelliklerinin bileşenlerinin partilerin kurumsal temsil araçlarında birisi olduğundan bahsedilmiştir. Özellikle parti söylemlerinin bina temsillerinde çalıştığı durumların yanında, algı ve söylem arasında uyumsuzluk olan durumların da olabileceğine değinilerek partilerin kurumsallaşma sürecinde parti merkez binaları üzerinden doğrudan bir parti kurum kimlik arayışı yapılamaz kabulü ile parti merkez binaları incelenmiştir. Bununla beraber bu binaların bazı ortak özellikleri ve sorun alanları tespit edilmiştir.

Türkmen (2009), ülkemizde mimari yarışma yöntemiyle elde edilen kamu binaları dönemlere ayrılarak yapıların biçimsel ve duyuşsal özelliklerini irdelenmiştir. Tasarımı oluşturan görsel ve çevresel anlatım elemanları, tasarımı disipline eden temel prensipler ve duyuşsal özellikler ile yapıların çözümlemesi yapılmıştır. Böylece proje yarışmaları ile elde edilen kamu yönetim yapılarının fiziksel özellikleri, çevresine verdiği mesajlar, temsil değerleri, resmi yapı olma özellikleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Yılmaz (2009), hem 1980 sonrasında Türkiye'de partiler tarafından inşaa edilen merkez binaları mimarlık ürününün ideolojik temsiliyetteki rolünü araştırmış, hem de binaların özelinden yola çıkarak mimarlığın ideolojik temsiliyet için taşıdığı anlamdaki değişiklikte neoliberal politikaların ağırlığını tartışmıştır.

Çekmiş (2009), ideoloji-mimarlık ilişkisine parti genel merkez binaları ve parti ideolojileri boyutunda ele almış, binaların tasarımında siyasi ideolojilerle doğrudan ya da dolaylı bir bağlantı arandığını ortaya çıkarmıştır. Çalışma parti binalarını siyasi ideolojinin mekânsal yansıması olarak kabul etmiş ve binaları düz anlama referans veren işlevselliğini unutmadan yan anlam düzeyindeki ideolojik referansları ile ele alarak bu ilişkiyi ortaya koymuştur.

Göl (2009), egemen ideolojiye karşı direnç kavramını araştırmış ve mekân üretimine nasıl yansıdığının cevabını aramış ve kendiliğinden oluşan gündelik hayat içerisindeki mekânsal direnç örnekleriyle, bireylerin kentle kurduğu ilişkinin başka bir boyutu vurgulamıştır.

Polat (2009), ideolojinin mimari çevrenin oluşmasına etkilerinin başkent olma, seçilme, sembol olma, temsil etme açılarından değerlendirmiştir. Başkentlerin, daha küçük ölçekte yönetim bölgesi ve kamu binalarının ulus devletleri temsil etme ve onların sembolü haline gelmeleri detaylı olarak ele alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'nın yeni bir proje olarak detaylı bir şekilde ele alınmış ve Ankara'nın sosyal-ekonomik tarihi, başkent olarak seçilirken siyasi iradenin kararı, şehremanetinin kurulması, yarışma projesi gibi alt başlıklarla detaylandırılmıştır.

Gürallar ve Boyacıoğlu (2011), AK Parti, MHP, CHP' ye ait genel merkez binalarını parti kimlikleri ve elde edilen mimari ürün arasındaki ilişkiyi incelemiş, birbirinden farklı ideolojilere sahip üç farklı partinin parti binalarında siyasi kimlik temsilini nasıl gerçekleştirdikleri, kamusalılığı nasıl yorumladıkları, hiyerarşinin planlamaya nasıl yansıdığı, mekânlar arası ilişki, binanın kent içinde konumları, kentin geri kalanıyla kurdukları bağ; planlar, cepheler, girişler, süslemeler, motifler, malzeme, teknolojiler üzerinden incelenmiş ve eleştirel bir bakış açısıyla sorgulamıştır,

Kaya (2011), modernleşme hareketinde fabrika yerleşimlerinin önemini ve misyonunu mekânsal, sosyal ve ideolojik açıdan Karabük Demir-Çelik Fabrikaları yerleşimi üzerinden anlatmaktadır. Cumhuriyet dönemi ideolojisinin ve devletçilik anlayışının mekânsal yansıması olan fabrika yerleşimleri, dünyadaki ve Türkiye'deki örnekleriyle incelenmektedir. Çalışmanın özelinde ise; Karabük Demir-Çelik Fabrikaları yerleşiminin mekânsal, sosyal ve kültürel bağlamda gündelik yaşam pratiklerine değinilerek, yerleşimin günümüzdeki durumu eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. Dönemin ideolojisinin modern ulusun inşa sürecinde fabrikalar ve fabrika yerleşimlerine yüklediği anlam ve misyon; Karabük üzerinden değerlendirilmekte ve kentin bugünkü konut dokusunun oluşumu bu bağlamda sorgulanmaktadır.

Çelik (2013), başkent Ankara'da Güvenpark'ın yapıldığı yıllardaki anlamının okunması, dönemin ideolojisinin mekânsal ve sosyal yapıya etkisi ele alınmıştır. Parkın dönemler içerisinde geçirdiği dönüşümler, buna bağlı olarak meydana gelen mekânsal ve duysal değişimler irdelenmiş, parkın kurgulandığı yıllardan günümüze kadar olan süreçteki durumu eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Dönmez (2015), mekânsal kurgu ve mekân biçimlenişinin, genellikle ofis düzeninde planlanan hizmet binalarında, kamunun hizmete ulaşımı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Değişen hizmet anlayışının son dönemde inşa edilen belediye binalarına yansımalarına bakmak için farklı plan tipine sahip üç farklı ilçe belediye hizmet binası

seçilmiştir. Seçilen üç ilçe belediye hizmet binalarında yoğun olarak kullanılan hizmet noktaları belirlenmiş, bu noktaların sentaktik analizleri gerçekleştirilmiştir. Plan tiplerine göre; “beyaz masa”, “meclis salonu” ve “başkanlık” olarak üç hizmet birimi belirlenmiş ve analizlerde ele alınmıştır. Tasarım biçiminin, organizasyonun ve sirkülasyon elemanlarının yön bulma ve erişim üzerinde etkinliği kabul edilerek erişebilirlik ve yön bulma ile ilgili analizler yapılmıştır.

Kaya (2016), ülkemizde geçmişten günümüze inşa edilen adliye binalarının tarihsel gelişimi, proje elde etme yöntemi, erkin ideolojik yaklaşımlarının ve ideolojinin sembolik etkilerinin adliye yapılarının biçimlenme süreçlerine etkisi anlatmaktadır. Çalışmada; adliye mimarisinde güç temsilinde kullanılmış olan biçimsel kriterler belirlenerek bu kriterler çerçevesinde adliye yapıları analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda projesi ihale ile yaptırılan adalet saraylarında erkin müdahalesinin daha etkin olduğu görülmekte ve güç temsilinde cephelerde kullanılan farklı dönem ve kültüre öykünen mimari elemanlar daha rahat okunabilmektedir. Yarışma ile elde edilen projelerde çok sesli bir ortam oluşturulduğundan bu elemanlara ihtiyaç duyulmaksızın da erkin ihtiyaç duyduğu gücün gösteriminin halen sağlanabildiği görülmüştür.

Sezgin (2016), çalışmasında dünyada ve ülkemizde hüküm süren genel mimari akımların ve aynı zamanda kanunlarla meydana gelen yapısal değişimlerin, yerel yönetim binaları üzerindeki etkisinin görülmesi amacıyla, projesi yarışma ile elde edilen belediye binaları incelemiştir.

Baydemir (2016), Diyarbakır’da kamusal alana konulmuş anıt ve heykellerin sosyolojik bir analizi üzerinden Türkiye’nin siyasi ve toplumsal çatışmalarına dair bir tablo ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmada 90 kişiyle görüşme yapılarak, kentte görülen heykellerin ve anıtların taşımış oldukları kimi açık kimi örtük olan ideolojik mesajların anlamları ve bunların halk tarafından algılanış biçimi ortaya konarak ideoloji, sanat ve toplumsal algılar arasındaki ilişki çözümlenmeye çalışılmıştır.

Yaşar (2017), erkin temsili olan iktidarın, ideolojiler yoluyla kendini ifade etmekte olduğu ve bu ifadenin mimaride hayat bulduğunu ifade etmektedir. Çalışmada, İstanbul beşeri dokusunda büyük değişimlerin yaşandığı yıllarda (1950 – 1980, 1980-2000, 2000- günümüz) iktidar ideolojilerinin fiziksel çevredeki göstergelerinin neler olduğu üzerine yoğunlaşmıştır.

Perçin (2018), yapmış olduğu çalışmada Türkiye örneğinde belediyelerin tarihsel süreçte ortaya çıkışı, tabii olduğu kanunlar ve bu kanunların değişiminin neler olduğu ve kanunlarda ortaya konan değişim doğrultusunda belediyeleri dönemselsel olarak

sınıflandırılmıştır. 1930 yılından günümüze kadar açılan belediye hizmet binası yarışmaları, süreç içerisinde uygulamaya konulan ve değiştirilen kanun ve yönetmelikler göz önüne alınarak üç dönem halinde ele alınmıştır. Belediye hizmet binası yarışma projelerinin zaman içerisinde tek yapı çözümü odaklı değil, kentsel tasarım kurgusu içerisinde ele alınarak kullanıcısı ile iletişime soyunan, bunu yaparken de temsilden vazgeçmeyen örneklerin varlığını göstermiştir. Belediyeler gerek ihtiyaç programı, gerekse de iç ve dış mekân düzenlemeleri ile artık sadece idari işlerin yürütüldüğü yapılar değil, hem cephe ve hem de plan kurgusu birlikteliğinde kullanıcısı ile iletişim kurmaya çalışan yapılara dönüştüğü örnekleriyle tespit edilmiştir.

Ar (2018), belediye hizmet binası özelinde ihale ve yarışma yöntemleriyle yapı üretim pratikleri irdelemiş; uygulama oranları arasında ciddi bir fark tespit etmiştir. Özellikle 2000 yılı sonrasında ihale yöntemi ile uygulanan belediye hizmet binalarının büyük bir çoğunluğunun tarihsel ve sembolik öykünmeler içerdiği gözlenmiştir. İhale yöntemi ile uygulanan ve tarihsel ve sembolik öykünmeler içeren yapılar ile yarışma yöntemi ile uygulanan yapıların sonuç ürünleri; seçilen belediye binaları özelinde karşılaştırmalı analiz yöntemi ile irdelenmiştir. Çalışmanın sonucunda da yarışma yöntemi ve ihale yönteminin; işlevsellikleri, yer-kullanıcı ilişkileri ve özgünlükleri sorgulanmıştır.

Akçay (2018), ulusal mimari proje yarışmaları hedef kriterleri ile elde edilen belediye binaların nitelikleri arasında görülebilen aykırılıkların giderilebilmelerine/azaltılabilmelerine yönelik olarak geliştirilen deneysel tabanlı bir model önerisi sunmaktadır. Çalışmada yapay çevrelerin kullanılmaları sonrasında yatayda genişleme gereksinmesinin ortaya çıktığı, kapasite ve mekân organizasyon problemlerinin meydana geldikleri ve işlevsel niteliğin azaldığı saptanmıştır. Ulusal mimari proje yarışmalarının daha sağlıklı işletilebilmelerine, sonuç ürünlerinin daha kullanılabilir kılınabilmelerine, ilgili tüm aktörlerin motivasyonlarının artırılabilmesine, kuramsal söylemlerin geliştirilebildikleri daha stabil bir zemin hazırlanabilmesine engel teşkil eden problem alanları, bunların yapay çevrelere yansıma durumları ve öneriler tablolatırılmıştır.

Kolay (2018), yapmış olduğu çalışmada 19. yüzyılın ikinci yarısında kurulan belediye teşkilatları için inşa edilmiş olan belediye binalarını incelemektedir. Çalışma tarihsel olarak üç döneme ayrılmış ve her bir dönem kendi içerisindeki sosyal, siyasal ve mimari dinamikleriyle değerlendirilmiştir.

Halaçoğlu (2018), Tanzimat Fermanı sonrası Osmanlı Devleti'nin Rumeli Vilâyet merkezlerinde yeni bir anlayış olarak ortaya çıkan ve devletin kentsel mekâna en önemli müdahalesi olan hükümet konaklarını konu etmektedir. Çalışmada, ideoloji ve mekân ilişkisi ile Osmanlı'da erk- ideoloji- mekân; Osmanlı'da batılâşma/modernleşme başlığı altında Tanzimat öncesi sonrası idari yapılanma ile yapıları; Tanzimat'ın Rumeli Vilâyetleri'ndeki görünürlüğü şehir ve meydan olgusu ile Tanzimat Sonrası Osmanlı mimarisinde erkin sembolleri ve Arma-î Osmanî; Rumeli vilâyet merkezlerindeki yönetimin erk ve ideolojisinin temsil mekânları olan hükümet konakları ele alınmıştır. Bu hükümet konaklarının genel değerlendirme ve karşılaştırması, Tanzimat sonrası Osmanlı politik erkinin konaklar üzerinden mimaride temsiliyeti ile sembolik ve simgesel değerleri, tablolarla ortaya konulmaya konulmuştur.

Deneyisel Çalışmalar

Bina cephelerindeki biçimsel ve duysal özellikleri inceleyen deneyisel çalışmalar;

Özdemir (2004), çalışmasında simetri kavramı ile tarihsel süreçte kamu yapısı cephesindeki simetrik biçimlenmeyi biçimsel, duysal ve simgesel estetik bağlamında değerlendirmiştir. Bu doğrultuda, 20. yy'ın ilk yarıyılına ait Ulus-Sayıştay binası ve 20. yy. 'ın son yarıyılına ait ATO yapısı gerek kentsel ölçüğe katılımı ve gerekse de cephe biçimlenmesi; yüzeyin 'Plastik Biçim'i (malzeme ve cephe elemanları kullanımı) ve 'Duyusal Biçim'i bağlamında irdelenmiştir. 20.yy'ın ilk yarıyılı ile ikinci yarıyılına ait kamu yapılarındaki simetrik biçimlenmenin içerdiği katmanlı yapının, duysal ve biçimsel açıdan farklılıklar sunduğu ve gerek kullanılan malzeme ve gerekse de cephe elemanlarının ölçek ve biçimlenmesindeki farklılıklar nedeniyle farklı yorumlandığı, pratisyen mimarların, akademisyen mimarlara kıyasla yorumlarının daha pozitif olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Elde edilen her iki yapı için geçerli olan simetrik kurgunun 'Denge' ve 'Güç' ifadesi olarak algılandığını göstermektedir. Fakat sonuçlar, 20. yy'ın ilk yarıyılına ait kamu yapısındaki duysal ifade beğenilmekle birlikte, 20. yy'ın son yarıyılına ait kamu yapısı için geçerli bir tutum olarak kabul edilmemiştir.

Başkaya, A., C. Wilson, İ., Özcan, Y., ve Karadeniz, D., (2006), bir mekândaki deneyime bağlı olarak bir mimari kimliğin değişebileceği varsayımını test etmek için, özellikle bu amaçla tasarlanmış bir postane örneği üzerinde çalışmışlardır. Seçilen örneğin halka açık salonunun işlevsel kalitesini analiz ederken, alanın algılanışı hem sık olmayan hem de sık kullanımda test edilmiştir. Bu çalışma, bir postane kurumunun

sahip olması gerektiğini öne sürdüğü iki imajı kavramını tartışmaktadır: bunlar mekânsal deneyimlerine bağlı olarak farklılık gösteren ilk imaj (sensation) ve gerçek imge (perception), dır. İlk imaj, az kullanımın, gerçek imaj ise sık kullanımın sonucunda oluşmaktadır. Seyrek kullanımda (ilk imaj), hislerin mekânın fiziksel karakteriyle ilgili olduğu, sık kullanımda ise (gerçek imaj), algıların mekânın fonksiyonel kalitesiyle ilgili olduğu ileri sürülmüştür. Kullanıcılar “gerçek imajı” oluşurken, yapıyı birden fazla deneyimleyerek daha fazla şey öğrenebilirler. Bu konuda cinsiyet farklılığına bakıldığında ise erkeklerin kadınlara (mekânı daha sıklıkla kullanan) göre mekânı, fonksiyonel kalitesinden ziyade fiziksel özelliklerine daha çok yoğunlaştıkları görülmüştür.

Monteyne (2011), 1960'ların ikonik ve çokça tartışılan kamusal bir bina olan Boston Belediye Binası'nın giriş holü (reception) incelemiştir. Yapıldığı dönemde birçok ödül alan yapı, mimarlar arasında iyi bulunurken, halkın çeşitli nedenlerden dolayı binayı olumsuz ve kötü bir şekilde karşıladığı belirtilmektedir. Çalışmada Alımlama Teorisi (Reception theory), farklı kitlelere ve kimliklere bağlı olarak yapı üzerindeki yorumların farklı olduğunu göstermektedir. Binanın olumsuz karşılanmasının, yapının anıtsal, modern veya demokratik sembolizminden değil, kullanıcıların günlük deneyimlerinden kaynaklandığını ileri sürer.

Çelebi (2011), çalışması kapsamında Isparta kent kimliğinde önemli yeri olan, geçmişten günümüze kadar farklı mimari dönemlerde inşa edilmiş kamu yapıları arşiv taramaları ve yerinde incelemelerle tespit edilmiş ve üç mimari döneme ayrılmıştır. Örnekleme yapılan kamu yapıları incelenerek dönemlere ait mimari özellikler belirlenmiştir. Bunun yanında kullanıcı-yapı etkileşiminde imaj, kimlik ve anlam oluşturma tekniklerinin kullanıcılar tarafından nasıl algılandığı çalışma kapsamında yapılan anket uygulaması ile ortaya konmuştur. Çalışma sonucunda, yapılar ile ilgili incelemeler ve anket çalışması ile elde edilen veriler ışığında, Isparta kenti kamu yapılarının imaj, kimlik ve anlam değerlendirmesi yapılmıştır.

Literatür çalışmalarına bakıldığında tarihte belediye yapılarının gelişim süreci, proje elde edilme şekilleri, mekân kurguları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan cephe çalışmalarında da bireysel değerlendirmelere gidilmiştir. Monteyne ise yaptığı çalışmada Boston Belediye Binasını ele almış, mimarların, tarihçilerin, mimarlık eleştirmenlerinin yapıyı modernizmin önemli yapılarından biri olarak görüp, anıtsal, katı, orijinal, etkileyici bularak yapının ‘açıklığını’ öne çıkarırken; halkın, baskıcı,

soğuk, karanlık, çok fazla kullanılmayan mekânı olan, çirkin ve otoritenin temsilcisi olarak tariflediğini tespit etmiştir (Monteyne, 2011). Monteyne çalışmaya algısal olarak bakmış fakat halka sadece giriş holünü değerlendirmiş (reception), anket çalışması yapmamış, sadece yaptığı görüşmelerden çıkarım yapmıştır. Literatürde belediye bina cephelerinin kurgularının insanlar üzerindeki algısal farklılıklarına bakılmamıştır.

Tarihe bakıldığında farklı rejimler (Nazi Almanya'sı ve Mussolin'in Faşist İtalya'sı ve Stalin Rusya'sı) farklı ideolojilere ve mimari üsluplara sahip olsalar da, erkin ideolojisini mimariye kamu yapıları üzerinden yansıtma şeklinin farklı yorumlanan neo klasik üslup ile olduğu görülmüştür. Bu tez çalışmasının ana hipotezi ise baskıcı, otoriter ve demokratik rejimlerin kendi ideolojilerini göstermek için kullandığı üslup benzerliği üzerinedir. Ayrıca erkin gücünü belediye binası cephelerindeki hangi fiziksel bileşenler üzerinden gösterdiğini ve gücü neyin yansıttığını görmek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmaya yönetici (erk olarak kabul edilen belediye binalarının tasarımına karar verme yetkisindeki belediye başkanı ve belediye başkan yardımcısı statüsündeki), halk ve mimar üçleminden bakmak önem arz etmektedir. Rejimin değil erkin gücünü göstermek için kullanılan cephe üzerindeki mimari bileşenlerin neler olduğu, bir erk olarak yöneticilerin halk ile hangi noktalarda ayrıştığı ya da buluştuğu ve mimar- mimar olmayanlar arasında da bu farkın olup olmadığı gözlemlenmek istenmiştir.

3. METOD

Tez çalışmasının kapsamı içerisinde kullanılacak olan ideoloji, erk kavramları ve mimarlık ilişkisini inceleyen temel kaynaklara ulaşılarak, bu kaynaklar üzerinden çalışmanın ana iskeleti oluşturulmuştur. Daha sonra oluşturulan iskeleti desteklemek ve her türlü görüş ve yoruma yer vererek, geniş bir yelpazede konu bütünlüğü bozulmadan, birçok makale, kitap, tez çalışması, kongre ve sempozyum bildirileri, internet sayfaları, görsel malzemeler kullanılmıştır. Konunun temelini oluşturan ideoloji erk mimarlık ile ilgili ulusal ve uluslararası platformda, alanlarında ekol olan yayınlara öncelik verilmeye çalışılmış, diğer yayınlar destekleyici ve tamamlayıcı mahiyette kullanılmıştır. Erkin ve ideolojinin bir kamu yapısı olan belediye binalarının cephe kurgularına etkisine bakabilmek için halk, mimar ve yöneticiden oluşan denek gruplarının algısal farklılıkları değerlendirilmiştir. Kullanıcıların belediye binalarının cephe kurguları üzerine düşüncelerini ve genel estetik değerlendirmelerini görebilmek için bir anket çalışması yapılmıştır. Anket sonuçları SPSS programına aktararak analizleri yapılmıştır. Elde edilen analiz sonuçları ile kullanıcıların belediye binalarının cephe kurguları üzerindeki fiziksel ve duyuşsal kavram değerlendirmeleri ve son olarak da duyuşsal ile fiziksel bilişenler arasındaki ilişki saptanmıştır.

3.1. Katılımcılar

Anket, mimarlar, lisans eğitimi (tasarım eğitimi içermeyen) almış halk ve yönetici (erk olarak kabul edilen belediye binalarının tasarımına karar verme yetkisindeki belediye başkanı ve belediye başkan yardımcısı statüsündeki) olmak üzere üç ayrı denek grubuna uygulanmıştır. Yapılan anket çalışmasının sonucunun güvenilirliği açısından denek gruplarının sayısının en az 40 olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmada 43 adet halka, 40 adet mimara, 41 adet yönetici olmak üzere toplam 124 adet anket yapılmıştır. Halkı, tasarım eğitimi almamış lisans eğitimi almış kişiler oluşturmaktadır. Katılımcılar rastgele seçilmiş ve cinsiyet yönünden eşit sayıda katılımcıyla görüşülmeye dikkat edilmiştir. Deneklerin % 46,8'si (58 kişi) kadın, %53,2'i (66 kişi) erkektir. Anket uygulanan kişilerden %37,1'si (46 kişi) 18-25 yaş aralığında, %16,9'u (21 kişi) 26-35 yaş aralığında, %23,4'ü (29 kişi) 36-45 yaş aralığında, %22,6'sı (28 kişi) 46 yaş ve üzerindedir. Bu çalışmada ideoloji ve erk bağlamında gücün ne yaptırabileceğini görmek üzere ve yöneticilerin, halkla ve mimarlarla birlikte örtüşmesini görebilmek amaçlı görüşlerini almak üzere 41 adet belediye idarecileri ile anket yapılmıştır.

3.2. Anket Tasarımı

Anket soruları dört aşamada hazırlanmıştır. İlk olarak kullanıcıların demografik özellikleri sorulmuş, ikinci olarak bu yapıları kişilerin genel estetik olarak nasıl değerlendirdikleri sorgulanmıştır. Üçüncü aşamada, belediye binalarının cephelerinin duysal etkileri sorulmuştur. Yapıların duysal etkileri ile ilgili bazı parametreler kullanılmıştır. Bu parametreler; beğeni, güçlülük, aşinalık, kalıcılık, demokratlık ve davetkârlık kavramlarıdır. Yapıların fiziksel özellikleri için yataylık/düşeylik, kuleli/kulesiz, dairesel/düz, kemer ve kolon var/yok, ritimli/ritimsiz, simetrik/ asimetrik, girişin belirgin/ değil ve şeffaflık/ katılık kavramları sorgulanmıştır. Son aşamada ise kullanıcıların hangi bina cephesini en sıcak ve en soğuk buldukları, hangi bina cephesinin kamusalılığı (devletin gücünü) en çok yansıttığı ve buldukları kentte eğer bir seçme hakları olsaydı hangi bina cephesini tercih edecekleri sorgulanmıştır.

Hershberger (1969, 1988) çalışmasında, Güç (potency) faktörünü, güçlü (strong)- zayıf (weak), çarpıcı (bold)- ürkek (timid), kalıcı (permanent)- geçici (temporary) sıfat çiftleriyle eşleştirmiştir. Kalıcılık bugün olduğu gibi yarına da uzanmayı ve herkes tarafından kabul görmeyi ifade eder. Mimaride kullanılan teknolojiyle, malzemesiyle, yenilikçi tasarım anlayışıyla ve oluşturduğu evrensel dil ile kalıcılık sağlanmaktadır. Erkin yönetimlerdeki görev sürelerini bittiğinde dahi kendinden sonrakilere de kalacak kendini hatırlatacak yapıları inşa etmektedirler. Bu nedenle **Güçlülük/ zayıflık, kalıcılık/geçicilik** sıfat çifti ankette kullanılmıştır. Bir kamu yapısının imajı insanları davet eder ya da iter (Carr ve ark., 1992). Bu nedenle; bir kamu yapısının cephesi insanları davet edecek olumlu bir görsel imaja sahip olmalıdır. Demokrasinin mimariye yansması halkla devletin iç içe olduğu mekânların varlığı, şeffaflık, fiziksel ve görsel bütünlük sağlayan düzenlemeler şeklide ifade edilebilir. Belediye yapıları da halkın çok kullandığı ve katılımının sağlandığı yapılar olduğu için **demokrat /despot** sıfat çifti kullanılmıştır. Davetkârlık mimaride, kullanıcıyı içine alan, onu çağırın, yol gösteren, onunla arasına belirgin farklar ve mesafeler koymayan, iç ve dış mekân birlikteliğini oluşturan cephe ve mekânlar olarak karşılık bulur. Belediye yapısı da halk tarafından çok kullanılmasından dolayı için **davetkârlık/itcilik** sıfat çifti kullanılmıştır.

Seçilmiş olan 40 yapının Genel Estetik değerlendirmesi için, halk, mimar ve yöneticilerden her yapıyı, 1 “berbat mimarlık” ve 10 “ mükemmel mimarlık” olarak, 10 dereceli Likert ölçeğinde kendi standartlarına göre derecelendirmeleri istenmiştir.

Katılımcı gruplara her resim için nasıl değerlendirme yapacakları anlatılmış, sordukları sorular cevaplandırılmıştır. (Bkz.Ek-2)

	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Mükemmel tasarım											Çok kötü tasarım

	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Yataylık											Düşeylik

Katılımcı gruplara her resim için nasıl değerlendirme yapacakları anlatılmış, sordukları sorular cevaplandırılmıştır. Anket formları, A4 kâğıt formatında, her sayfaya 8 yapının değerlendirmesi gelecek ve toplam 6 sayfa olarak, küçük kitapçıklar niteliğinde hazırlanarak dağıtılmıştır. Gösterilen 40 yapının renkli resimleri yarı parlak A4 kâğıt formatında her sayfada 2 adet resim olacak şekilde basılmış ve katalog niteliğinde hazırlanarak, anket formlarıyla beraber katılımcılara dağıtılmıştır.

3.3. Mimari imajlar

Çalışmada deneklere gösterilmek üzere farklı ülkelerden, farklı dönem ve üsluplardan (18 çağdaş, 10 post modern, 12 klasik) olmak üzere toplam 40 adet belediye bina cephesi seçilmiştir. Belirlenen imajlar, uzman bir mimarlık tarihçisi tarafından klasik, postmodern, çağdaş olarak sınıflandırılmıştır. İmajların seçiminde; farklı stillerde olmaları, farklı dönemlerde yapılmış olmaları, cephede simetrik biçimlenme olması, kemer kolon varlığı, girişin belirginliği, ritmik olması, yapıda yataylık veya düşeylik, şeffaflık veya katılık, dairesellik etkisinin olması gibi fiziksel özelliklere dikkat edilmiştir. Farklı yapı teknolojilerinden seçilmiş olan resimlerin boyut ve ölçüklerinin benzer olmasına ve bakış açılarının giriş cephesinden olmasına önem verilmiştir. İmajlar A5 boyutlarında iyi kalite kâğıda renkli olarak deneklere sunulmuştur (Tablo 3.1.).

Tablo 3.1. Ankette Kullanılan Belediye Binası Cephe İmajları

	
Resim 1 Bağcılar Belediye Hizmet Binası, 2019, İstanbul	Resim 2 Bakırköy Belediye Hizmet Binası, 2019, Mehpere Evrenol, İstanbul
	
Resim 3 Kütahya Belediye Hizmet Binası 2019, Kütahya	Resim 4 Los Angeles city hall, 1928, John Parkinson, John C. Austin, Los Angeles
	
Resim 5 Oslo City Hall, 1950, Arnstein Arneberg, Magnus Poulsson, Oslo	Resim 6 Voughan City Hall, 2011, Bruce Kuwabara, Kevin Bridgman, Voughan
	
Resim 7 Yenişehir Belediye Binası 2016, Semra Uygur, Özcan Uygur, Diyarbakır	Resim 8 Dallas City Hall, 1977, Leoh Ming Pei, Teksas

Resim 9 Boston City Hall, 1968,
Michael McKinnell, Gerhard Kallmann, Boston

Resim 10 Gothenburg Town Hall ,1672
Nicodemus Tessin Elder, Gothenburg

Resim 11 Bursa Büyükşehir Belediye Binası
2015, Bursa

Resim 12 Lexington City Hall, 1928,
Leon K. Frankel ve John J. Curtis, Lexington

Resim 13 London City Hall, 2002,
Norman Foster, London

Resim 14 Louisville City Hall , 1873,
John Andrewartha, Louisville

Resim 15 Lyon City Hall, 1672 ,
Simon Maupin, Lyon

Resim 16 Malatya Belediye Binası 2011,
Ahmet Vefik Alp, Malatya

Resim 17 Manisa Belediye Binası 2011,
Erhun Uğur, Manisa

Resim 18 Mississauga City Hall, 1987,
Edward Jones ve Michael Kirkland, Mississauga

Resim 19 New York City Hall John, 1811,
McComb, Joseph Francois Mangin, New York

Resim 20 Noain City Hall, 2009,
Nacho Ruiz Allén, José Antonio Ruiz Esquiroz,
Navarra

Resim 21 Dallas Old City Hall, 1914,
Charles D. Hill, Teksas

Resim 22 Bingöl Belediye Binası 2018,
Bingöl

Resim 23 Kenmore City Hall, 2010,
ED Weinstein A/U, Kenmore

Resim 24 Dubai Municipality Building, 1979,
Kazuyuki Matsushita, Dubai

Resim 25 Rochester City Hall,1885
Harvey Charles Ellis, New York

Resim 26 İpekyolu Belediye Binası 2016,
Cenk Çeşmeli, Van

Resim 27 Sancaktepe Belediye Binası 2017,
Engin Aydoğan, İstanbul

Resim 28 Meram Belediye Binası 2015,
Mustafa Mermer, Konya

Resim 29 Paris City Hall, 1871,
Théodore Ballu, Paris

Resim 30 Gazipaşa Belediye Binası, 2013,
Süleyman Akkaş ,Nihan Şenkaya Akkaş, Antalya

Resim 31 Philadelphia City Hall ,1901
John McArthur, Philadelphia

Resim 32 Surrey City Hall ,2014
Jason Moriyama ,Columbia

Resim 33 Küçükçekmece Belediye Binası ,2014
Mutlu Çilingiroğlu, İstanbul

Resim 34 Baltimore City Hall John, 1875
George A. Frederick, Baltimore

Resim 35 Stockholm City Hall ,1923
Ragner Östberg, Stockholm

Resim 36 Salamanca City Hall, 2010
Mario Carreño Zunino, Piera Sartori Del, ,Chile

Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,
Arthur Brown, San Francisco

Resim 38 Çukuroba Belediye Binası, 2013,
Derya Ekim Öztepe, Ozan Öztepe Adana

Resim 39 North Las Vegas City Hall, 2011,
Fentress Architects, Las Vegas

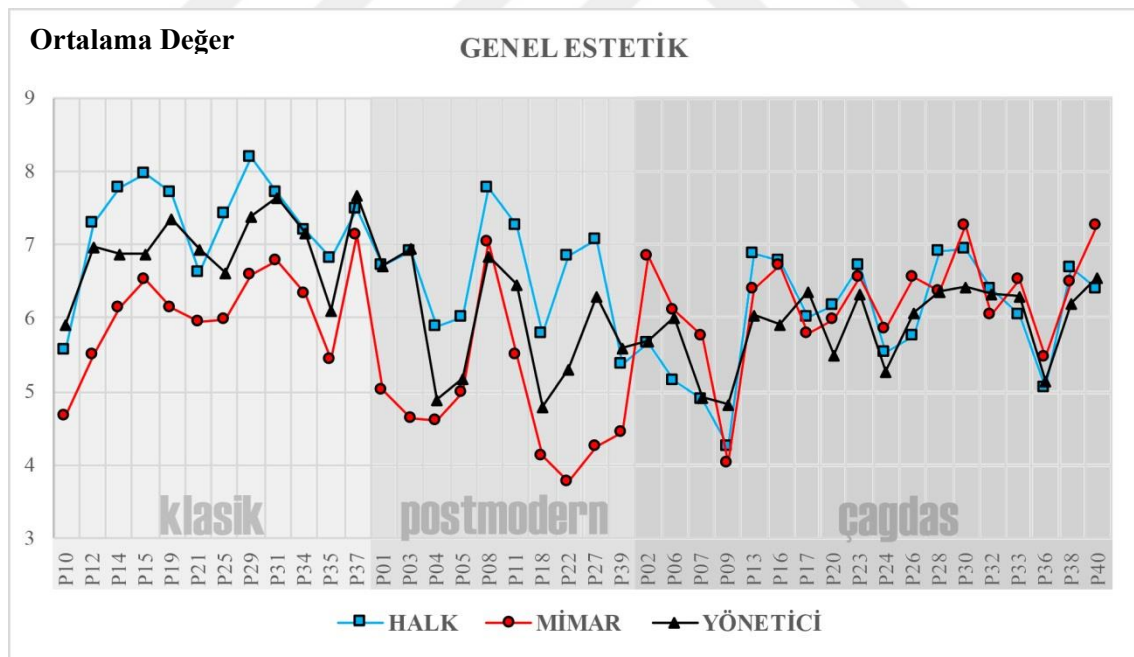
Resim 40 Westland Town Hall, 2017,
Jan Pesman, Ronald Schleurholts, Naaldwijk

4. DEĞERLENDİRME

Kamu yönetim yapılarından belediye bina cephelerinin fiziksel, duyuşal ve görsel estetik değerdendirilmesi için yapılan anket değerdendirmeleri için SPSS programı kullanılmıştır. İstenilen değerdendirmeleri yapabilmek için descriptive statics, correlation anaylisis, Anova ve ileri bulgular için ise tukey testi uygulanmıştır. Anketin cephelerin duyuşal bileşenler boyutunda cronbach alpha değerdendirirliği 0,985, fiziksel bileşenler boyutunda cronbach alpha değerdendirirliği 0,958 bulunmuştur.

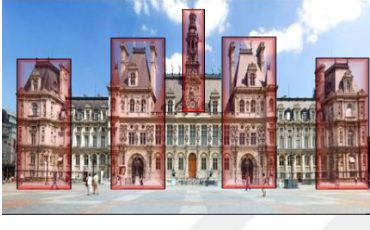

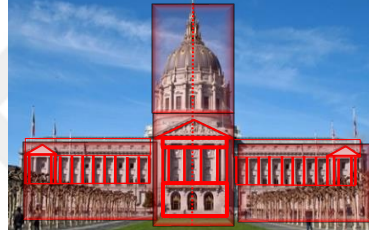
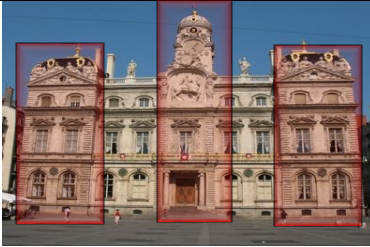

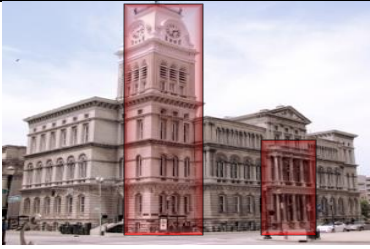
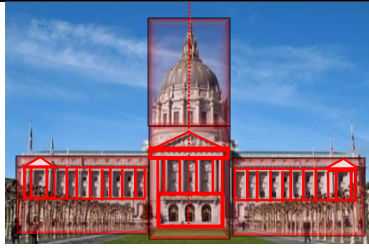
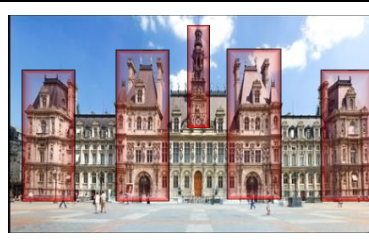
Çalışmada deneklere gösterilen imajlar üzerinden görsel estetik değerdendirmeleri sorgulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, halk için ilk üç sıralama Resim 29 (X=8,19), Resim 15 (X=7,95), Resim 14 (X=7,77); mimar için Resim 40 (X=7,25), Resim 30 (X=7,25), Resim 37 (X=7,12); yönetici için Resim 37 (X=7,68), Resim 31 (X=7,63), Resim 29 (X=7,39) olmuştur. Resim 9 ise üç denek grubu için de en estetik bulunmayan son üç yapı (X_{halk} = 4, 26; X_{mimar}= 4, 02; X_{yönetici} = 4, 83) arasında yer almıştır (Tablo 4.1.) (Bkz. EK-3 Tablo 1.) .

Tablo 4. 1. Üç Grup Arasındaki Estetik Derecelendirmesi

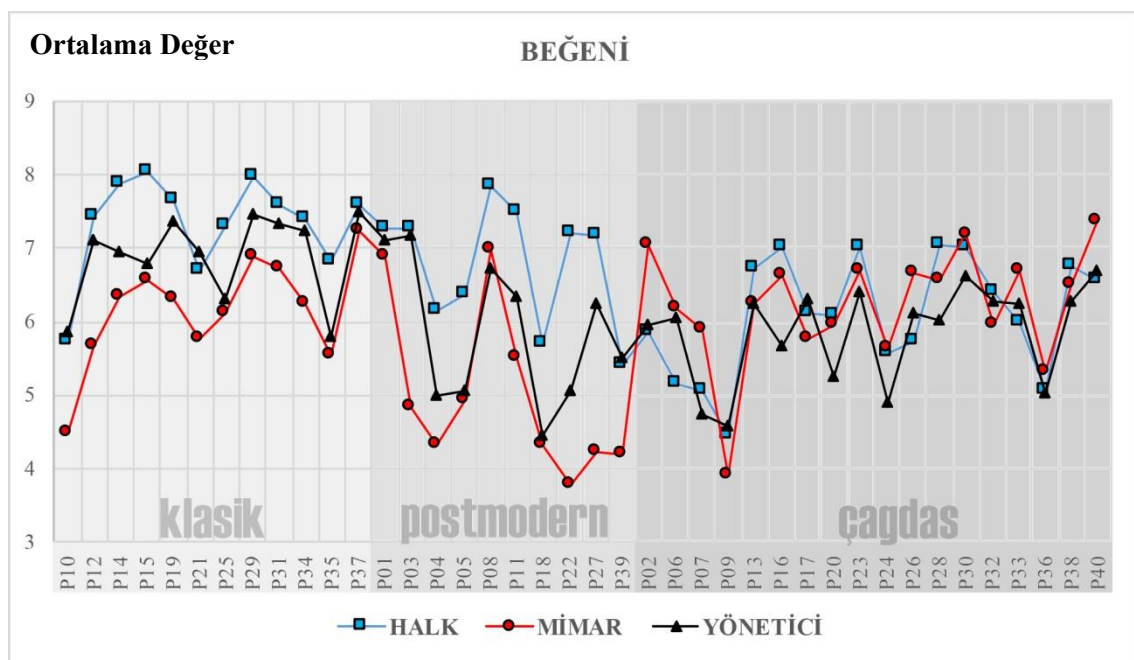
Belediye bina imajları üzerinden görsel estetik değerlendirmelerine bakıldığında halk ve yönetici ilk üç sıralamada klasik dönem yapılarını estetik bulurken, mimarlar için ilk üç sıralamanın iki tanesini çağdaş yapıların oluşturduğu görülmüştür. Boston Belediye Binası (Resim 9)'nın her üç denek grubu için estetik bulunmayan son üç yapının içinde yer aldığı görülmüştür. Yapıldığı dönem itibariyle Post modern mimarlığın önemli yapıtlarından olan ve birçok ödüle layık görülen Mississauga Belediye Binası (Resim 18)'nin mimarlar ve yöneticiler tarafından estetik bulunmaması da dikkat çekicidir. Ayrıca her üç denek grubu için estetik bulunmayan son üç yapının içinde klasik dönem yapıları da yoktur (Tablo 4. 2.).

Tablo 4. 2. Her üç grubun en estetik buldukları ilk üç imaj sıralaması

Halk	Mimar	Yönetici
		
Resim 29 Paris City Hall, 1871	Resim 40 Westland Town Hall, 2017,	Resim 37 San Francisco City Hall, 1915
		
Resim 15 Lyon City Hall, 1672	Resim 30 Gazipaşa Belediye Binası,	Resim 31 Philadelphia City Hall, 1901
		
Resim 14 Louisville City Hall, 1873,	Resim 37 San Francisco City Hall, 1915	Resim 29 Paris City Hall, 1871

Çalışmada deneklerin cephe imajlarını beğeni düzeyleri ile beraber fiziksel ve duyuşsal değerlendirmeleri sorgulanmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre, denekler gösterilen imajlar arasında halk için ilk üç sıralama Resim 15 (X=8,05), Resim 29 (X=7,98), Resim 14 (X=7,88); mimar için Resim 40 (X=7,38), Resim 37 (X=7,25), Resim 30 (X=7,20); yönetici için Resim 37 (X=7,49), Resim 29 (X=7,46), Resim 19 (X=7,37) olmuştur. Üç denek grubu için de en beğenilmeyen son üç yapı içerisinde Resim 9 ($X_{\text{halk}} = 4,44$; $X_{\text{mimar}} = 3,90$; $X_{\text{yönetici}} = 4,59$); Resim 7 ($X_{\text{halk}} = 5,04$; $X_{\text{yönetici}} = 4,73$) arasında yer almıştır (Tablo 4.3.) (Bkz. EK-3 Tablo 2.) .

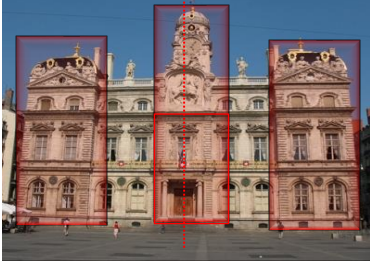

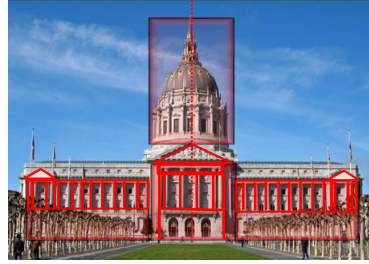
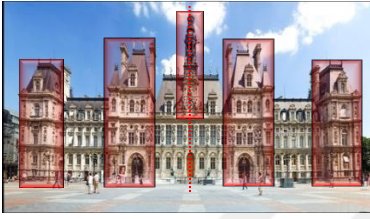
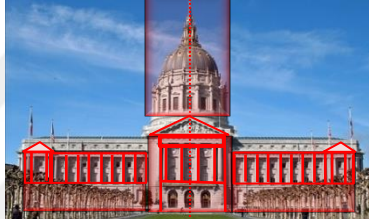
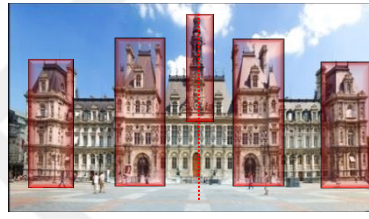

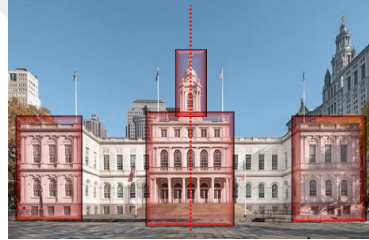
Tablo 4. 3. Üç Grup Arasındaki Beğeni Derecelendirmesi

Belediye bina imajlar üzerinden yapılan beğeni değerlendirmeleri sonucunda halk ve yönetici ilk üç sıralamada klasik dönem yapılarını beğenirken, mimarların ilk üç sıralamanın iki tanesini de yine çağdaş yapıların oluşturduğu ve burada mimarların halk ve yöneticiden ayrıştığı tespit edilmiştir. Halk, yönetici ve mimarlar estetik buldukları yapıları aynı zamanda beğenmişlerdir. Her üç denek grubu için beğenilmeyen son üç yapı içinde Boston Belediye Binası (Resim 9)'nın yine ortak olarak yer aldığı görülmüştür. Yenişehir Belediye Binası (Resim 7)'nin ise halk ve yönetici tarafından ortak olarak beğenilmediği tespit edilmiştir. Her üç denek grubunun beğenmediği imajların (resim 7 ve resim 9) brüt binalar olduğu dikkat çekicidir. Ayrıca her üç denek

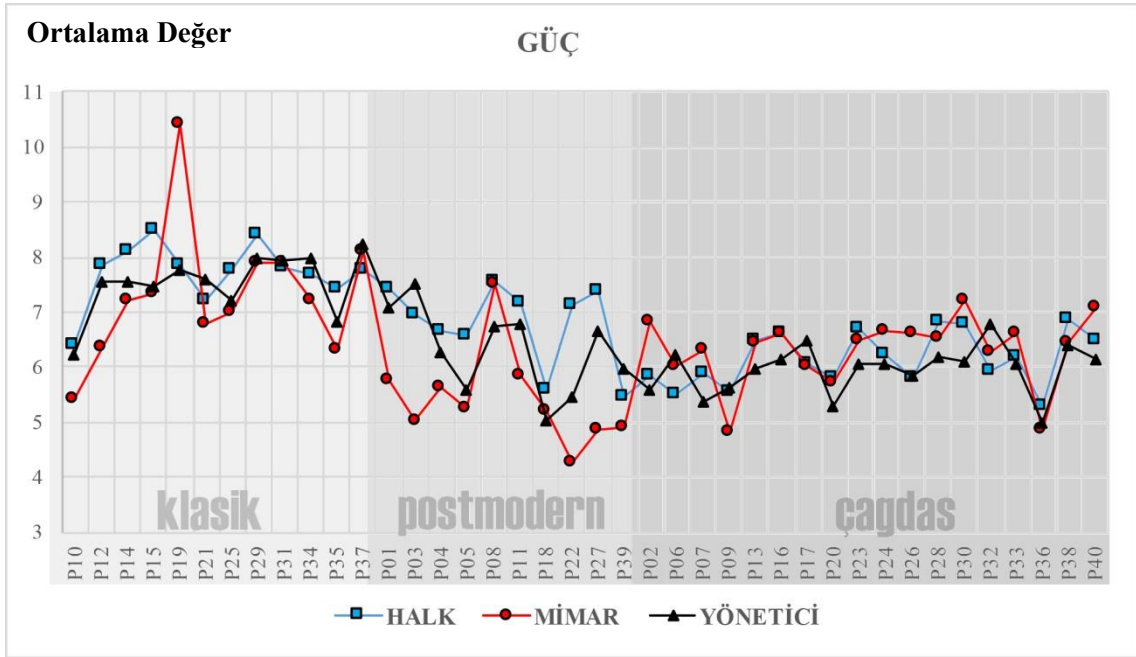
grubunda da beğenilmeyen son üç yapının içinde genel estetik değerlendirmesinde olduğu gibi klasik dönem yapılarının olmadığı görülmektedir (Tablo 4.4.).

Tablo 4. 4. Her üç grup için en beğendikleri ilk üç imaj sıralaması

Halk	Mimar	Yönetici
		
Resim 15 Lyon City Hall	Resim 40 Westland Town Hall,	Resim 37 San Francisco City Hall,
		
Resim 29 Paris City Hall,	Resim 37 San Francisco City Hall,	Resim 29 Paris City Hall,
		
Resim 14 Louisville City Hall,	Resim 30 Gazipaşa Belediye Binası	Resim 19 New York City Hall

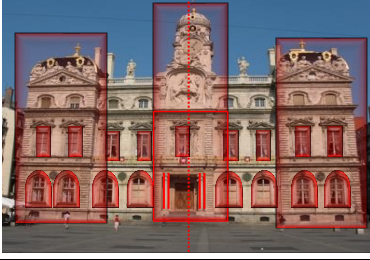
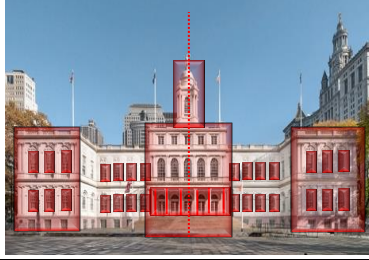
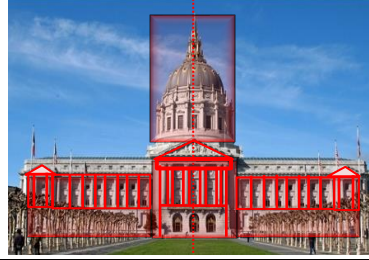
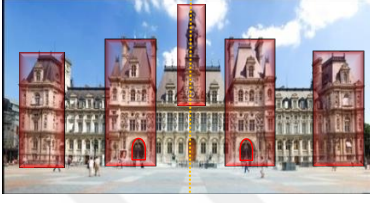

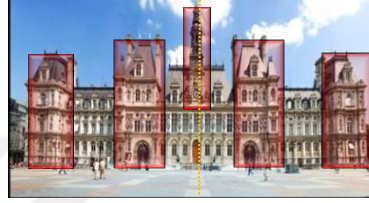

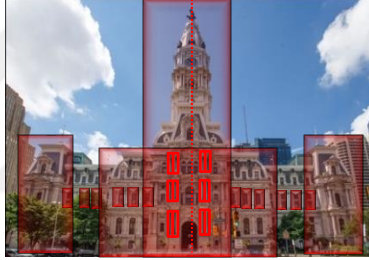
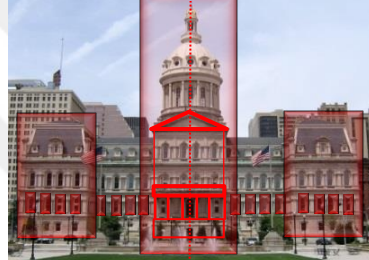
Çalışmada deneklere gösterilen imajlar üzerinden güçlülük değerlendirmeleri sorgulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, halk için ilk üç sıralama Resim 15 (X=8,49), Resim 29 (X=8,42), Resim 14 (X=8,13); mimar için Resim 19 (X=10,40), Resim 37(X=8,13), Resim 31 (X=7,88); yönetici için Resim 37 (X=8,22), Resim 29 (X=8,00), Resim 34 (X=7,98) olmuştur (Tablo 4.5.) (Bkz. EK-3 Tablo 3.).

Tablo 4. 5. Üç Grup Arasındaki Güçlülük Değerlendirmesi

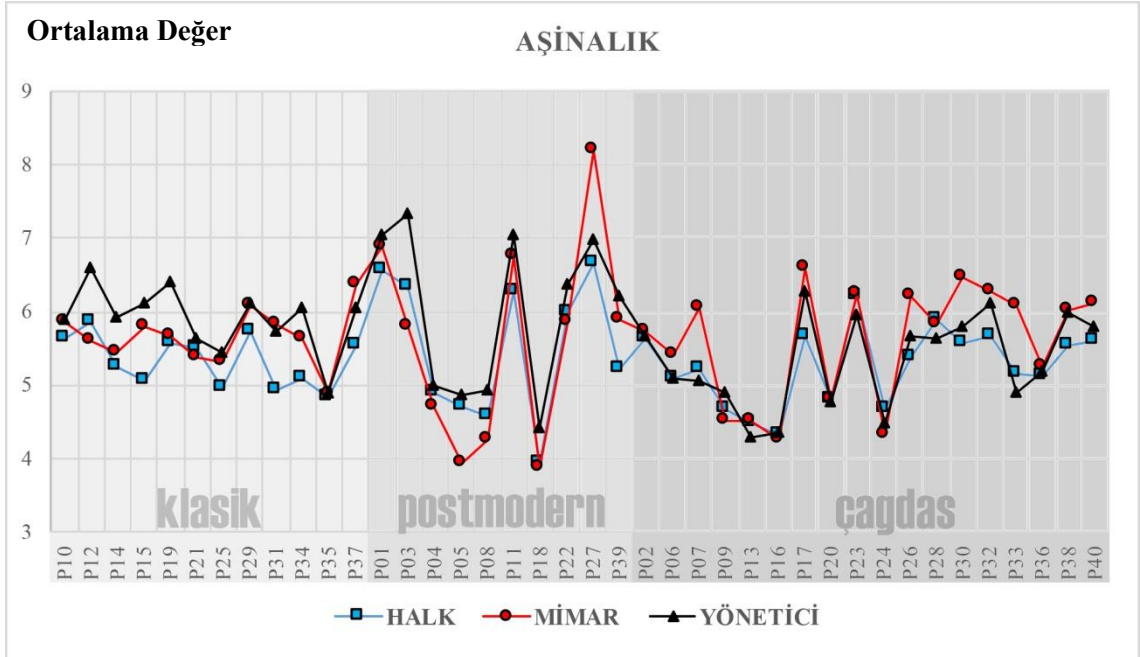

Belediye bina cephe imajları üzerinden yapılan güçlülük analizleri sonucunda halk, mimar ve yöneticinin ilk üç sıralamasında klasik dönem yapılarını diğer üsluplara göre çarpıcı şekilde daha güçlü bulmuşlardır. Her üç grup için de New York (Resim 19) ve Paris Belediye Binası (Resim 29) güçlü bulunan ortak yapılar iken, San Francisco Belediye Binası (Resim 37) yönetici ve mimarın halktan ayrışarak güçlü buldukları ortak yapı olmuştur. Halk ve yöneticilerin güçlü buldukları yapıları aynı zamanda beğendikleri görülmüştür. Mimarların ise estetik bularak beğendikleri çağdaş yapıları güçlü olarak nitelendirmedikleri görülmüştür. Ayrıca her üç denek grubu için güçlü bulunmayan son üç yapının içinde genel estetik ve beğeni değerlendirmelerinde olduğu gibi klasik dönem yapılarının olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 4.6.).

Tablo 4. 6. Her üç grup için en çok güçlü buldukları ilk üç imaj sıralaması

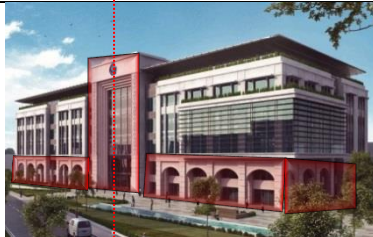
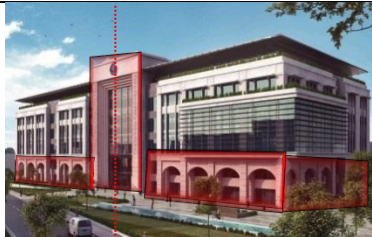
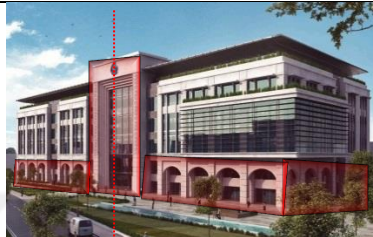

Halk	Mimar	Yönetici
 Resim 15 Lyon City Hall, 1672,	 Resim 19 New York City Hall John, 1811	 Resim 37 San Francisco City Hall,1915,
 Resim 29 Paris City Hall, 1871,	 Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,	 Resim 29 Paris City Hall, 1871,
 Resim 14 Louisville City Hall, 1873,	 Resim 31 Philadelphia City Hall ,1901	 Resim 34 Baltimore City Hall , 1875

Çalışmada deneklere gösterilen imajlar üzerinden aşinalık değerlendirmeleri sorgulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, halk için ilk üç sıralama Resim 27 ($X=6,67$), Resim 1 ($X=6,56$), Resim 3 ($X=6,35$); mimar için Resim 27 ($X=8,20$), Resim 1 ($X=6,88$), Resim 11 ($X=6,75$); yönetici için Resim 3 ($X=7,34$), Resim 1 ($X=7,05$), Resim 11 ($X=7,05$) olmuştur. Resim 16 ($X_{halk} = 4,33$; $X_{mimar} = 4,25$; $X_{yönetici} = 4,34$); ve Resim 18 ($X_{halk} = 3,93$; $X_{mimar} = 3,87$; $X_{yönetici} = 4,41$) üç denek grubu için de en az aşına bulunan yapılar içerisinde ortak görülmüştür (Tablo 4.7.) (Bkz. EK-3 Tablo 4.).

Tablo 4. 7. Üç Grup Arasındaki Aşinalık Değerlendirmesi

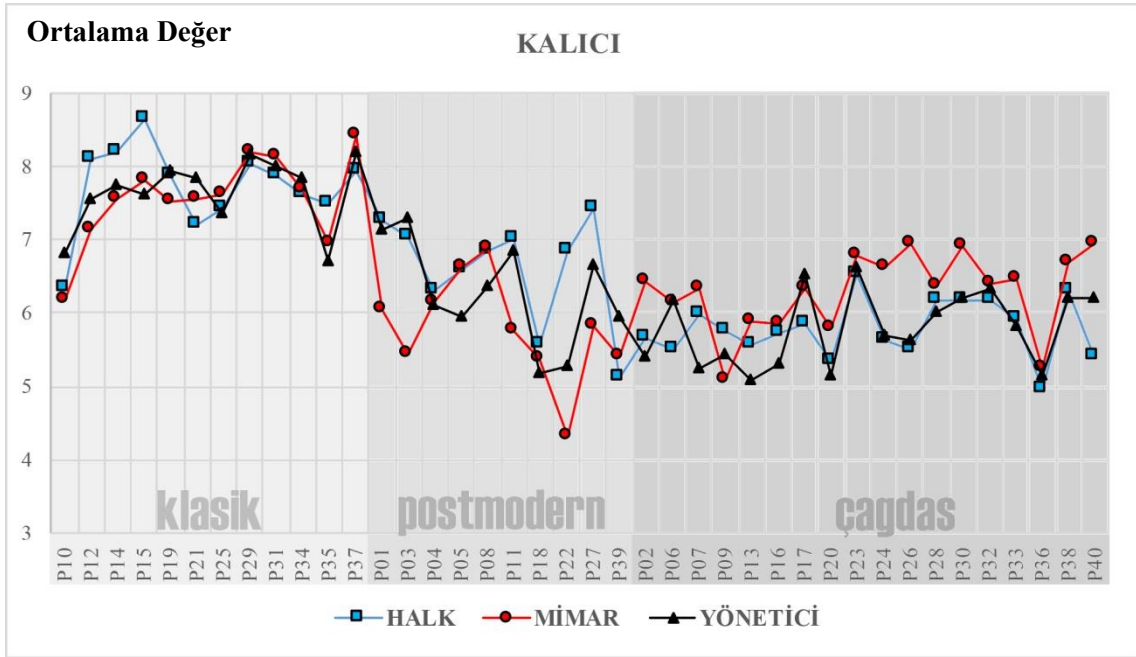
Belediye binası imajları üzerinden yapılan aşinalık analizleri sonucunda halk, mimar ve yönetici grubunun Post modern yapıları diğer üsluplara göre daha aşina buldukları görülmüştür. Bağcılar Belediye Binası (Resim 1) her üç grup için de en fazla aşina olunan ortak yapı olmuştur. Sancaktepe Belediye Binası (Resim 27) , Bursa Büyükşehir Belediye Binası (Resim 11) ve Kütahya Belediye Binası (Resim 3) her üç grubun ilk üç sıralamasında yer alan en aşina olunan yapılar olduğu gözlemlenmiştir. Resim 16 ve resim 18 her üç denek grubu tarafından en az aşina olunan yapılar olarak öne çıkmaktadır (Tablo 4. 8.).

Tablo 4. 8. Her üç grup için en çok aşına buldukları ilk üç imaj sıralaması

Halk	Mimar	Yönetici
		
Resim 27 Sancaktepe Belediye Binası, 2017,	Resim 27 Sancaktepe Belediye Binası, 2017,	Resim 3 Kütahya Belediye Binası, 2019,
		
Resim 1 Bağcılar Belediye Binası, 2019,	Resim 1 Bağcılar Belediye Binası, 2019,	Resim 1 Bağcılar Belediye Binası, 2019,
		
Resim 3 Kütahya Belediye Binası, 2019,	Resim 11 Bursa Büyükşehir Belediye Binası, 2015,	Resim 11 Bursa Büyükşehir Belediye Binası, 2015,

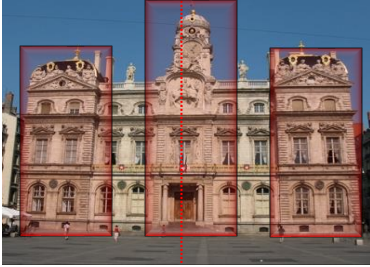
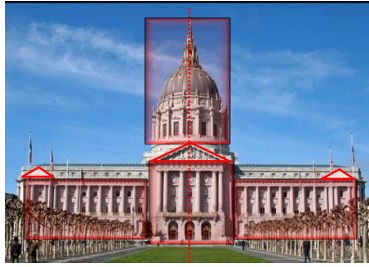
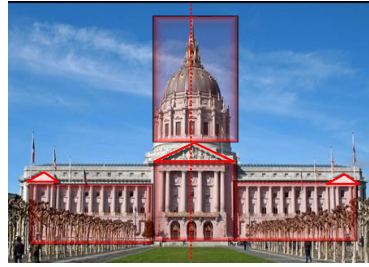
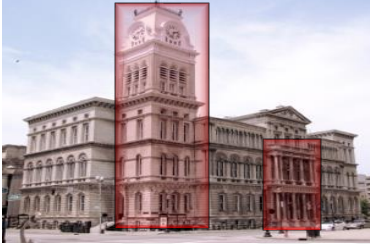
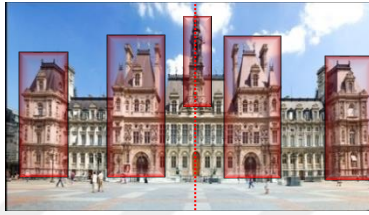
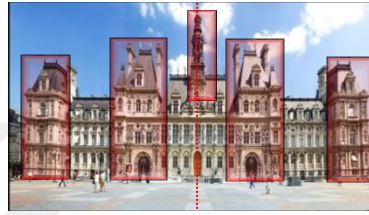
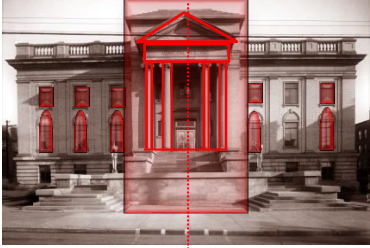

Çalışmada deneklere gösterilen imajlar üzerinden kalıcılık değerlendirmeleri sorgulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, halk için ilk üç sıralamada Resim 15 (X=8,63), Resim 14 (X=8,21), Resim 12 (X=8,09); mimar için Resim 37 (X=8,43), Resim 29 (X=8,20), Resim 31 (X=8,12); yönetici için Resim 37 (X=8,20), Resim 29 (X=8,17), Resim 31 (X=8,00) en kalıcı bulunan imajlar olmuştur. Resim 36 ise üç denek grubu için de en geçici bulunan son üç yapı (Xhalk = 4,95; Xmimar= 4,23; Xyönetici = 5,15) arasında yer almıştır (Tablo 4. 9.) (Bkz. EK-3 Tablo 5.).

Tablo 4. 9. Üç Grup Arasındaki Kalıcılık Değerlendirmesi

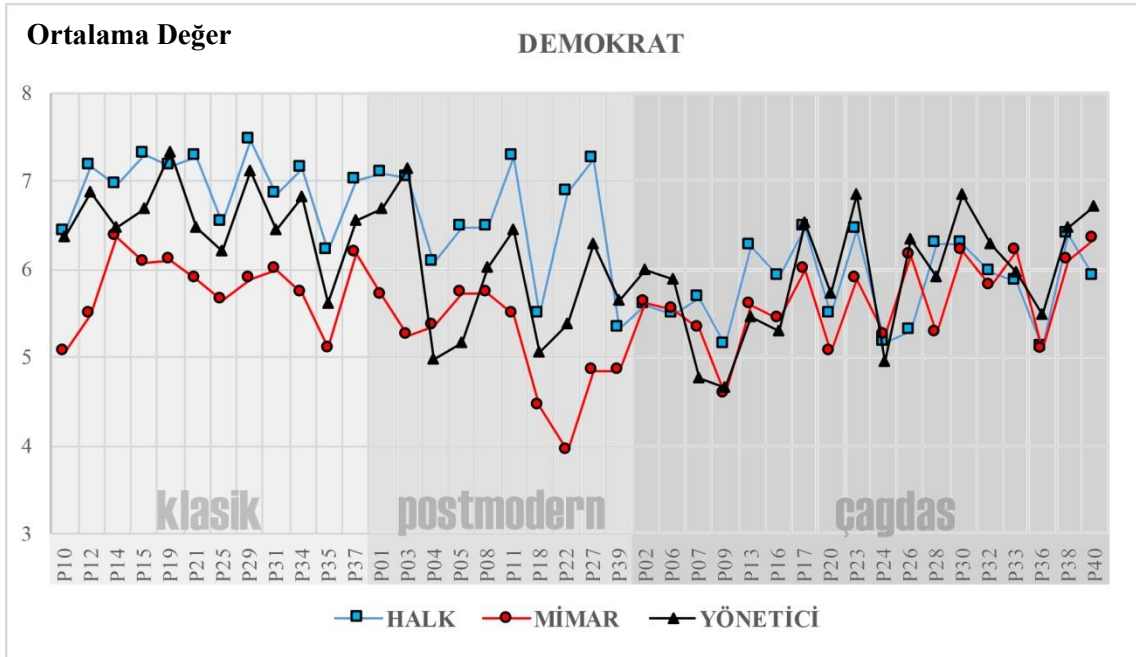
Belediye bina imajlar üzerinden yapılan kalıcılık değerlendirmeleri sonucunda halk, mimar ve yönetici grubunun ilk üç sıralamasında (güçlülükte olduğu gibi) klasik dönem yapılarını diğer üsluplara göre çarpıcı şekilde kalıcı buldukları görülmüştür. Yönetici ve mimarlar San Francisco (resim 37), Paris (resim 29) ve Philadelphia Belediye Binası'nı (resim 31) ilk üç sıralamada aynı yere koymuşlardır. Mimar ve yönetici ilk üç sıralamalarında kalıcı buldukları imajlarda hemfikirdirler. Halk estetik bulduğu, beğendiği, güçlü bulduğu yapıları aynı zamanda kalıcıda bulmuştur. Bu sonuç yapılan testin güvenilirliğini de doğrulamaktadır. Salamanca Belediye Binası (Resim 36) tüm gruplar tarafından hem geçici hem de güçsüz bulunmuştur (Tablo 4.10.).

Tablo 4. 10. Her üç grup için en çok kalıcı buldukları ilk üç imaj sıralaması

Halk	Mimar	Yönetici
 Resim 15 Lyon City Hall, 1672	 Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,	 Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,
 Resim 14 Louisville City Hall, 1873,	 Resim 29 Paris City Hall, 1871,	 Resim 29 Paris City Hall, 1871,
 Resim 12 Lexington City Hall, 1928,	 Resim 31 Philadelphia City Hall , 1901	 Resim 31 Philadelphia City Hall , 1901

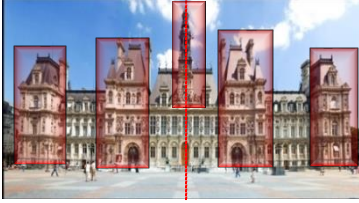

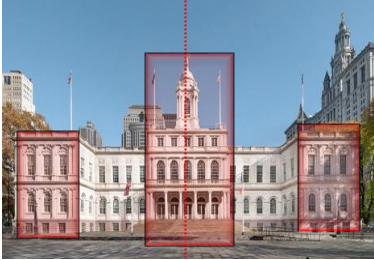
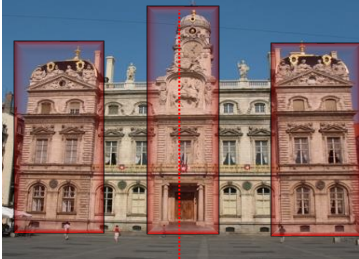

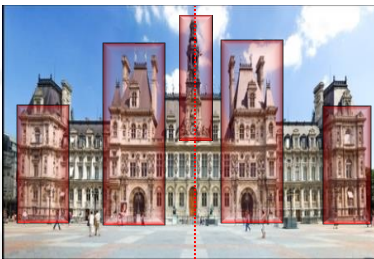
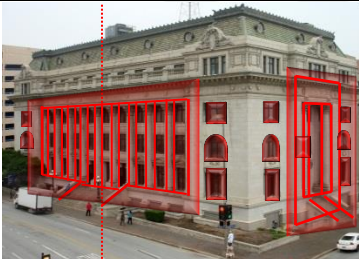
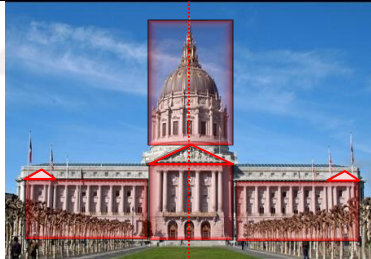
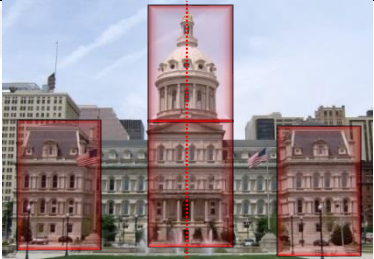
Çalışmada deneklere gösterilen imajlar üzerinden demokratlık değerlendirmeleri sorgulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, halk için ilk üç sıralama Resim 29 ($X=7,47$), Resim 15 ($X=7,30$), Resim 21 ($X=7,28$); mimar için Resim 40 ($X=6,38$), Resim 33 ($X=6,35$), Resim 37 ($X=6,20$); yönetici için Resim 19 ($X=7,32$), Resim 29 ($X=7,15$), Resim 34 ($X=7,12$) en demokrat bulunan imajlar olmuştur. Resim 9 ise her üç denek grubu için de en despot bulunan son üç yapı ($X_{\text{halk}} = 5,14$; $X_{\text{mimar}} = 4,57$; $X_{\text{yönetici}} = 4,66$) arasında yer almıştır (Tablo 4. 11.) (Bkz. EK-3 Tablo 6.) .

Tablo 4. 11. Üç Grup Arasındaki Demokrat Değerlendirmesi

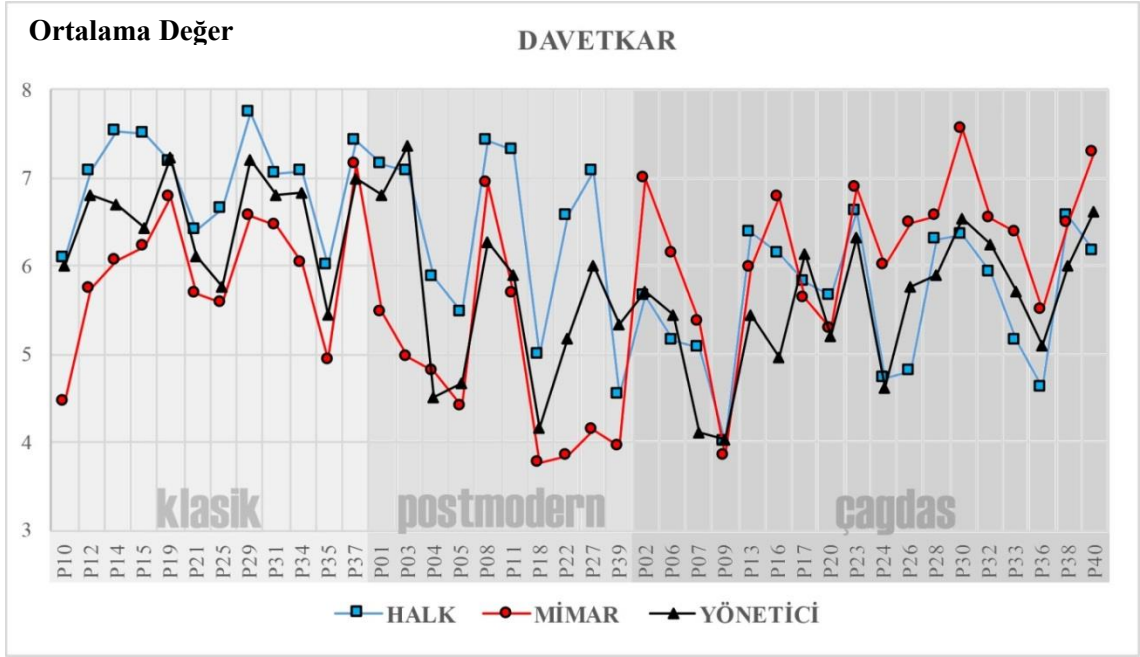
Belediye bina imajlar üzerinden yapılan demokrat değerlendirmeleri sonucunda halk ve yönetici ilk üç imajda da klasik yapıları, mimarlar ise ilk üç imajın ikisinde çağdaş şeffaf yapıları demokrat bulmuştur. Burada mimarın demokratlık anlayışı ile halk ve yöneticinin demokratlık anlayışının ifadelerde farklılaştığı görülmektedir. Mimar demokratlık anlayışını şeffaflık ve dışa dönük olarak çağdaş yapılarla temsil ederken, diğer gruplar katı ve içe dönük olarak klasik yapılarla temsil etmesi önemli bir bulgudur. Daha önce de her üç denek grubu arasında beğenilmeyen, estetik bulunmayan Boston Belediye Binası (Resim 9) yine halk, mimar ve yönetici tarafından aynı zamanda en despot yapı olarak görülmüştür. Dubai Belediye Binası (Resim 24) ise halk ve yönetici grubu arasında en despot bulunan imajlar arasında ortaktır (Tablo 4.12.).

Tablo 4. 12. Her üç grup için en çok demokrat buldukları ilk üç imaj sıralaması

Halk	Mimar	Yönetici
		
Resim 29 Paris City Hall, 1871,	Resim 40 Westland Town Hall, 2017,	Resim 19 New York City Hall John, 1811,
		
Resim 15 Lyon City Hall, 1672	Resim 33 Küçükçekmece Belediye Binası, 2014	Resim 29 Paris City Hall , 1871,
		
Resim 21 Dallas Old City Hall, 1914,	Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,	Resim 34 Baltimore City Hall , 1875

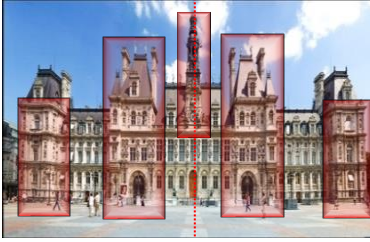
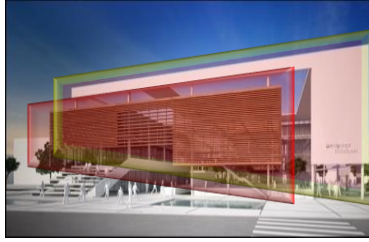
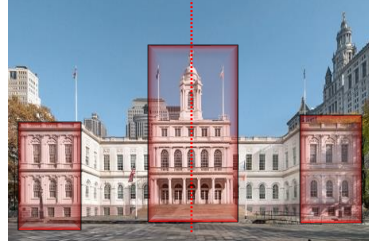

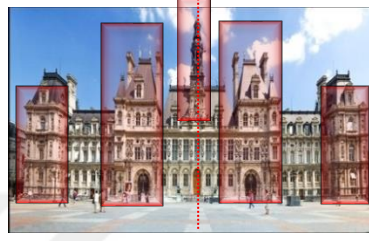
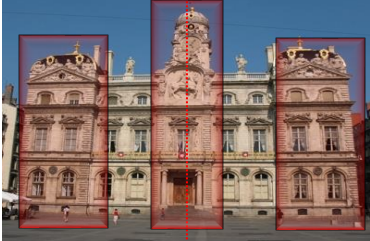
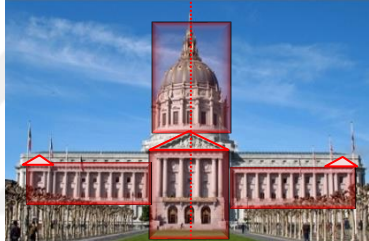
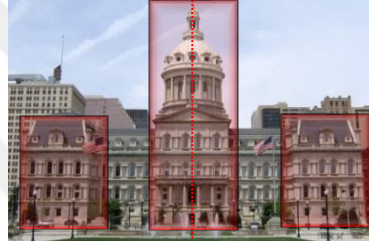
Çalışmada deneklere gösterilen imajlar üzerinden davetkârlık değerlendirmeleri sorgulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, halk için ilk üç sıralama Resim 29 ($X=7,74$), Resim 14 ($X=7,53$), Resim 15 ($X=7,51$); mimar için Resim 30 ($X=7,57$), Resim 40 ($X=7,30$), Resim 37 ($X=7,17$); yönetici için Resim 19 ($X=7,37$), Resim 29 ($X=7,24$), Resim 34 ($X=7,22$) en davetkâr bulunan imajlar olmuştur. Resim 9 ise üç denek grubu için de en itici bulunan son üç yapı ($X_{\text{halk}} = 4,00$; $X_{\text{mimar}} = 3,85$; $X_{\text{yönetici}} = 4,02$) arasında yer almıştır (Tablo 4.13.) (Bkz. EK-3 Tablo 7.) .

Tablo 4. 13. Üç Grup Arasındaki Davetkârlık Değerlendirmesi

Belediye bina imajları üzerinden yapılan davetkârlık değerlendirmeleri sonucunda halk, yönetici ve mimarın ilk üç sıralamasına bakıldığında demokratlık analizi sıralamasıyla aynı olduğu ve halk ve yönetici klasik yapıları daha davetkâr bulurken, mimarların halk ve yöneticiden ayrılarak ağırlıklı olarak çağdaş yapıları daha davetkâr olarak görmüşlerdir. Yani her üç grup da demokrat buldukları yapıları aynı zamanda davetkâr bulmuşlardır. Resim 9 yine her üç denek grubu arasında en itici yapı olarak öne çıkmaktadır (Tablo 4.14.).

Tablo 4. 14. Her üç grup için en çok davetkâr buldukları ilk üç imaj sıralaması

Halk	Mimar	Yönetici
 Resim 29 Paris City Hall , 1871,	 Resim 30 Gazipaşa Belediye Binası, 2013,	 Resim 19 New York City Hall John,
 Resim 14 Louisville City Hall , 1873,	 Resim 40 Westland Town Hall, 2017,	 Resim 29 Paris City Hall , 1871,
 Resim 15 Lyon City Hall, 1672	 Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,	 Resim 34 Baltimore City Hall , 1875

Halkın, yöneticilerin ve mimarların gösterilen belediye binası imajlarında beğeni üzerinden ne kadar hemfikir olduklarını veya ayrıştıklarını saptayabilmek için oneway ANOVA testi uygulanmıştır. Bu teste göre Resim 1 (F=15.183), Resim 2 (F=4.687), Resim 3 (F=20.481), Resim 4 (F=7.725), Resim 5 (F=7.110), Resim 7 (F=3.465), Resim 8 (F=3.180), Resim 10 (F=4.656), Resim 11 (F=9.087), Resim 12(F=8.630), Resim 14 (F=5.161), Resim 15(F=6.237), Resim 16 (F=3.732), Resim 18 (F=4.225), Resim 19 (F=4.825), Resim 21(F=3.442), Resim 22 (F=20.276), Resim 25 (F=3.258), Resim 27 (F=25.735), Resim 34 (F=3.905), Resim 35(F=3.182) ve Resim 39 (F=4.624)'da grupların cepheleri farklı algılayarak beğenilerinde ayrıştıkları gözlemlenmiştir (Tablo 4.15). Farkın kaynağını bulmak için tukey testi yapılmıştır (Tablo 4.16.) (Bkz. EK-4).

Tablo 4. 15. Halka, yöneticilere ve mimarların beğeni üzerine oneway ANOVA sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
R1S2	Between Groups	102.408	2	51.204	15.183	.000*
	Within Groups	408.076	121	3.373		
	Total	510.484	123			
R2S2	Between Groups	35.712	2	17.856	4.687	.011*
	Within Groups	460.965	121	3.810		
	Total	496.677	123			
R3S2	Between Groups	156.479	2	78.239	20.481	.000*
	Within Groups	462.231	121	3.820		
	Total	618.710	123			
R4S2	Between Groups	72.098	2	36.049	7.725	.001*
	Within Groups	564.635	121	4.666		
	Total	636.734	123			
R5S2	Between Groups	54.147	2	27.074	7.110	.001*
	Within Groups	460.724	121	3.808		
	Total	514.871	123			
R6S2	Between Groups	26.837	2	13.419	2.350	.100
	Within Groups	690.840	121	5.709		
	Total	717.677	123			
R7S2	Between Groups	27.906	2	13.953	3.465	.034*
	Within Groups	487.214	121	4.027		
	Total	515.121	123			
R8S2	Between Groups	30.729	2	15.365	3.180	.045*
	Within Groups	584.626	121	4.832		
	Total	615.355	123			
R9S2	Between Groups	10.578	2	5.289	1.159	.317
	Within Groups	552.156	121	4.563		
	Total	562.734	123			
R10S2	Between Groups	46.921	2	23.461	4.656	.011*
	Within Groups	609.748	121	5.039		
	Total	656.669	123			
R11S2	Between Groups	82.907	2	41.454	9.087	.000*
	Within Groups	551.964	121	4.562		
	Total	634.871	123			
R12S2	Between Groups	71.753	2	35.876	8.630	.000*
	Within Groups	502.989	121	4.157		
	Total	574.742	123			
R13S2	Between Groups	6.947	2	3.473	.526	.592
	Within Groups	799.247	121	6.605		
	Total	806.194	123			
R14S2	Between Groups	49.773	2	24.886	5.161	.007*
	Within Groups	583.421	121	4.822		
	Total	633.194	123			
R15S2	Between Groups	53.843	2	26.921	6.237	.003*
	Within Groups	522.246	121	4.316		
	Total	576.089	123			
R16S2	Between Groups	39.889	2	19.945	3.732	.027*
	Within Groups	646.595	121	5.344		
	Total	686.484	123			
R17S2	Between Groups	6.075	2	3.038	.909	.406
	Within Groups	404.272	121	3.341		
	Total	410.347	123			
R18S2	Between Groups	48.049	2	24.024	4.225	.017*
	Within Groups	688.040	121	5.686		
	Total	736.089	123			
R19S2	Between Groups	39.881	2	19.940	4.825	.010*
	Within Groups	500.055	121	4.133		
	Total	539.935	123			
R20S2	Between Groups	16.490	2	8.245	1.405	.249
	Within Groups	710.252	121	5.870		
	Total	726.742	123			
R21S2	Between Groups	32.455	2	16.228	3.442	.035*
	Within Groups	570.472	121	4.715		
	Total	602.927	123			
R22S2	Between Groups	247.796	2	123.898	20.276	.000*
	Within Groups	739.389	121	6.111		
	Total	987.185	123			

R23S2	Between Groups	7.845	2	3.923	1.406	.249
	Within Groups	337.703	121	2.791		
	Total	345.548	123			
R24S2	Between Groups	13.486	2	6.743	1.252	.289
	Within Groups	651.450	121	5.384		
	Total	664.935	123			
R25S2	Between Groups	33.516	2	16.758	3.258	.042*
	Within Groups	622.323	121	5.143		
	Total	655.839	123			
R26S2	Between Groups	17.947	2	8.974	1.859	.160
	Within Groups	584.141	121	4.828		
	Total	602.089	123			
R27S2	Between Groups	185.628	2	92.814	25.735	.000*
	Within Groups	436.396	121	3.607		
	Total	622.024	123			
R28S2	Between Groups	21.927	2	10.964	2.223	.113
	Within Groups	596.783	121	4.932		
	Total	618.710	123			
R29S2	Between Groups	24.027	2	12.013	2.167	.119
	Within Groups	670.772	121	5.544		
	Total	694.798	123			
R30S2	Between Groups	6.693	2	3.346	.794	.454
	Within Groups	509.912	121	4.214		
	Total	516.605	123			
R31S2	Between Groups	16.744	2	8.372	1.625	.201
	Within Groups	623.474	121	5.153		
	Total	640.218	123			
R32S2	Between Groups	4.824	2	2.412	.597	.552
	Within Groups	488.853	121	4.040		
	Total	493.677	123			
R33S2	Between Groups	9.624	2	4.812	1.259	.288
	Within Groups	462.336	121	3.821		
	Total	471.960	123			
R34S2	Between Groups	31.587	2	15.794	3.905	.023*
	Within Groups	489.340	121	4.044		
	Total	520.927	123			
R35S2	Between Groups	37.496	2	18.748	3.182	.045*
	Within Groups	712.851	121	5.891		
	Total	750.347	123			
R36S2	Between Groups	1.769	2	.885	.166	.848
	Within Groups	646.166	121	5.340		
	Total	647.935	123			
R37S2	Between Groups	2.396	2	1.198	.281	.756
	Within Groups	516.209	121	4.266		
	Total	518.605	123			
R38S2	Between Groups	4.765	2	2.383	.518	.597
	Within Groups	556.162	121	4.596		
	Total	560.927	123			
R39S2	Between Groups	43.496	2	21.748	4.624	.012*
	Within Groups	569.109	121	4.703		
	Total	612.605	123			
R40S2	Between Groups	15.812	2	7.906	1.973	.143
	Within Groups	484.858	121	4.007		
	Total	500.669	123			

Tablo 4. 16. Halkın, mimarların ve yöneticilerin beğeni üzerine Tukey Testi sonuçları

Tukey HSD				
BEĞENİ			F	p
R1S2	Halk	Mimar	15.183	.000*
		Yönetici		.940
	Mimar	Yönetici	.000*	
R2S2	Halk	Mimar	4.687	.017*
		Yönetici		.975
	Mimar	Yönetici	.033*	
R3S2	Halk	Mimar	20.481	.000*
		Yönetici		.965

	Mimar	Yönetici		.000*
R4S2	Halk	Mimar	7.725	.001*
		Yönetici		.040
	Mimar	Yönetici		.341
R5S2	Halk	Mimar	7.110	.003*
		Yönetici		.007*
	Mimar	Yönetici		.956
R6S2	Halk	Mimar	2.350	.123
		Yönetici		.193
	Mimar	Yönetici		.969
R7S2	Halk	Mimar	3.465	.165
		Yönetici		.721
	Mimar	Yönetici		.031*
R8S2	Halk	Mimar	3.180	.163
		Yönetici		.046*
	Mimar	Yönetici		.848
R9S2	Halk	Mimar	1.159	.483
		Yönetici		.949
	Mimar	Yönetici		.322
R10S2	Halk	Mimar	4.656	.034*
		Yönetici		.960
	Mimar	Yönetici		.018*
R11S2	Halk	Mimar	9.087	.000*
		Yönetici		.040*
	Mimar	Yönetici		.183
R12S2	Halk	Mimar	8.630	.000*
		Yönetici		.720
	Mimar	Yönetici		.006*
R13S2	Halk	Mimar	.526	.657
		Yönetici		.647
	Mimar	Yönetici		1.000
R14S2	Halk	Mimar	5.161	.005*
		Yönetici		.130
	Mimar	Yönetici		.437
R15S2	Halk	Mimar	6.237	.004*
		Yönetici		.019*
	Mimar	Yönetici		.846
R16S2	Halk	Mimar	3.732	.741
		Yönetici		.024*
	Mimar	Yönetici		.149
R17S2	Halk	Mimar	.909	.673
		Yönetici		.870
	Mimar	Yönetici		.379
R18S2	Halk	Mimar	4.225	.027*
		Yönetici		.050*
	Mimar	Yönetici		.963
R19S2	Halk	Mimar	4.825	.010*
		Yönetici		.797
	Mimar	Yönetici		.059
R20S2	Halk	Mimar	1.405	.972
		Yönetici		.266
	Mimar	Yönetici		.392
R21S2	Halk	Mimar	3.442	.120
		Yönetici		.854
	Mimar	Yönetici		.037*
R22S2	Halk	Mimar	20.276	.000*
		Yönetici		.000*
	Mimar	Yönetici		.057
R23S2	Halk	Mimar	1.406	.610
		Yönetici		.221
	Mimar	Yönetici		.763
R24S2	Halk	Mimar	1.252	.996
		Yönetici		.376
	Mimar	Yönetici		.343
R25S2	Halk	Mimar	3.258	.051

		Yönetici		.119
	Mimar	Yönetici		.923
R26S2	Halk	Mimar	1.859	.136
		Yönetici		.681
	Mimar	Yönetici		.527
R27S2	Halk	Mimar	25.735	.000*
		Yönetici		.072
	Mimar	Yönetici		.000*
R28S2	Halk	Mimar	2.223	.567
		Yönetici		.092
	Mimar	Yönetici		.538
R29S2	Halk	Mimar	2.167	.098
		Yönetici		.579
	Mimar	Yönetici		.530
R30S2	Halk	Mimar	.794	.897
		Yönetici		.694
	Mimar	Yönetici		.432
R31S2	Halk	Mimar	1.625	.186
		Yönetici		.856
	Mimar	Yönetici		.443
R32S2	Halk	Mimar	.597	.540
		Yönetici		.956
	Mimar	Yönetici		.724
R33S2	Halk	Mimar	1.259	.262
		Yönetici		.835
	Mimar	Yönetici		.583
R34S2	Halk	Mimar	3.905	.029*
		Yönetici		.937
	Mimar	Yönetici		.071
R35S2	Halk	Mimar	3.182	.050*
		Yönetici		.142
	Mimar	Yönetici		.884
R36S2	Halk	Mimar	.166	.893
		Yönetici		.996
	Mimar	Yönetici		.853
R37S2	Halk	Mimar	.281	.746
		Yönetici		.977
	Mimar	Yönetici		.863
R38S2	Halk	Mimar	.518	.837
		Yönetici		.569
	Mimar	Yönetici		.901
R39S2	Halk	Mimar	4.624	.031*
		Yönetici		.979
	Mimar	Yönetici		.020*
R40S2	Halk	Mimar	1.973	.156
		Yönetici		.956
	Mimar	Yönetici		.269

* The mean difference is significant at the 0.05 level.

Tukey testinden elde edilen analiz sonuçlarına göre; mimarların, halkın ve yönetici grubu arasında beğeni kavramı üzerine anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Çoğu imajda, halk ve yönetici arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Mimarlar, diğer gruplarla bazı imajlarda beğenide hemfikirken, bazılarında diğer gruplardan ayrılmaktadırlar. Mimar, halk ve yönetici grubu Tablo 4.17.'de verilen çağdaş belediye binalarını orta derecede beğenerek hemfikirler.

Tablo 4.17. Her üç grup tarafından ortak beğenilen çağdaş imajlar tablosu

		
Resim 6 Voughan City Hall, 1977	Resim 13 London City Hall, 2002,	Resim 17 Manisa Belediye Binası 2011,
		
Resim 20 Noain City Hall, 2009,	Resim 23 Kenmore City Hall, 2010,	Resim24 Dubai Municipality Building, 1979
		
Resim 26 İpekyolu Belediye Binası 2016,	Resim 28 Meram Belediye Binası, 2015	Resim 30 Gazipaşa Belediye Binası, 2013
		
Resim 32 Surrey City Hall ,2014	Resim 33 Küçükçekmece Belediye Binası, 2014	Resim 36 Salamanca City Hall, 2010
		
Resim 38 Çukurova Belediye Binası, 2013,	Resim 40 Westland Town Hall, 2017,	

Diğer taraftan mimar, halk ve yönetici grubu Tablo 4.18’de verilen klasik dönem belediye binalarını orta derecede beğenerek hemfikir olmuşlardır. San Francisco Belediye Binası’nın (Resim 37) diğer klasik dönem belediye binalarından farklı olarak, her üç grup tarafından da yüksek derecede beğenilerek hemfikir olunması dikkat çekicidir (Tablo 4.18.).

Tablo 4. 18. Her üç grup tarafından ortak beğenilen Klasik imajlar tablosu

		
Resim 14 Louisville City Hall, 1873,	Resim 15 Lyon City Hall, 1672	Resim 19 New York City Hall John, 1811
		
Resim 25 Rochester City Hall, 1885	Resim 29 Paris City Hall, 1871,	Resim 31 Philadelphia City Hall , 1901
		
Resim 34 Baltimore City Hall , 1875	Resim 35 Stockholm City Hall, 1923	Resim 37 San Francisco City Hall, 1915

Analiz sonuçlarından elde edilen veriler ışığında, mimarlar, halk ve yönetici grubundan ayrışarak bazı imajları farklı değerlendirmiştir. Mimarlar, Tablo5.19’ da verilen çoğunluğu post modern olan cepheleri beğenmeyerek halk ve yönetici grubundan farklılaşmaktadır. Yani halk ve yönetici post modern yapılar için beğenide aynı düşünceleri paylaşırlarken; mimarların cephe imajlarını, halk ve yöneticiden farklı algıladıkları gözlemlenmiştir. Mimarların diğer gruplardan beğenerek ayrıştığı tek çağdaş yapı ise Bakırköy Belediye Binası (Resim 2)’dir. Mimarlar klasik dönem

yapıları olan Gothenburg Town Hall (Resim 10) ve Lexington City Hall (Resim 12) imajlarını beğenmeyerek diğer deneklerden ayrışması da post modern izler taşıdığı için olabilir (Tablo 4.19.).

Tablo 4.19. Mimarın, halktan ve yöneticiden ayrıştığı imajlar tablosu

		
Resim 1 Bağcılar Belediye Binası, 2019	Resim 2 Bakırköy Belediye Binası, 2019	Resim 3 Kütahya Belediye Hizmet Binası, 2019,
		
Resim 4 Los Angeles city hall, 1928,	Resim 5 Oslo City Hall, 1950,	Resim 10 Gothenburg Town Hall ,1672
		
Resim 11 Bursa Büyükşehir Belediye Binası	Resim 12 Lexington City Hall, 1928,	Resim 18 Mississauga City Hall, 1987,
		
Resim 22 Bingöl Belediye Binası, 2018,	Resim 27 Sancaktepe Belediye Binası, 2017	Resim 39 North Las Vegas City Hall, 2011

Deneklerin yapıların duyuşal (sensorial) (beğeni, güzel/ęirkin, güçlü/zayıf, aşına/az aşına, kalıcı/geçici, demokrat/despot, davetkar/itici) ve fiziksel (physical) (yataylık/düşeylik, kuleli/kulesiz, dairesel/düz, kemer ve kolon var/yok, ritimli/ritimsiz, simetrik/ asimetrik, girişin belirgin/ değil ve şeffaflık/ katılık) kavramları arasındaki ilişkilere bakmak için korelasyon değerlerine bakılmıştır. Bu amaçla hesaplanan r değerlerine bakıldığında 0,05 anlamlılık düzeyine göre duyuşal (sensorial) kavramlar ile fiziksel kavramlar arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiştir (Tablo 4.20.).

Tablo 4. 20. Bina Cephe imajlarının fiziksel (physical) ve duyuşal (sensorial) kavramları arasındaki korelasyon değerleri

		Yatay.	KuleEtk	Dairesel	KmEtk	Rit.Etk.	Simetri	GirişBel	Şeffaf.
BEğENİ	Pearson Cor.	.142	.100	.148	,357*	.252	.220	,509**	.120
	Sig. (2-tailed)	.381	.538	.361	.024	.116	.174	.001	.463
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
GüçLüLüK	Pearson Cor.	.004	,314*	.038	,610**	,340*	,449**	,592**	-.269
	Sig. (2-tailed)	.981	.049	.817	.000	.032	.004	.000	.093
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
AŞİNALIK	Pearson Cor.	,335*	-,348*	-,357*	.294	.133	.170	,502**	.270
	Sig. (2-tailed)	.035	.028	.024	.066	.413	.295	.001	.092
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
KALICILIK	Pearson Cor.	.006	,342*	-.167	,681**	,365*	,563**	,633**	-,420**
	Sig. (2-tailed)	.972	.031	.302	.000	.021	.000	.000	.007
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
DEMOKRAT	Pearson Cor.	.212	.024	-.109	,465**	.297	,367*	,628**	.060
	Sig. (2-tailed)	.189	.884	.501	.003	.062	.020	.000	.711
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
DAVETKAR	Pearson Cor.	.203	-.004	.060	,383*	.216	.189	,598**	.163
	Sig. (2-tailed)	.208	.981	.713	.015	.180	.244	.000	.315
	N	40	40	40	40	40	40	40	40

* Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

**Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

Beğenin, cephede sadece kemer kolon etkisi ve girişin belirgin olması ile anlamlı bir ilişkisi vardır.

Gçllğn sırasıyla, kemer kolon etkisi, girişin belirgin olması, simetriklik, ritmik etki ve kule etkisiyle anlamlı ilişkisi bulunmaktadır.

Aşinalığın girişin belirgin olması ve yataylıkla anlamlı ilişkisi varken; dairesellik ve kule etkisiyle ters ilişkisi vardır. Genel olarak dairesel formların ve kuleli yapıların etkileri arttıkça aşinalık azalmaktadır.

Kalıcılığın, kemer kolon etkisi, girişin belirgin olması, simetriklik, ritmik etki ve kule etkisi ile anlamlı bir ilişkisi varken; şeffaflık ile ters orantılıdır.

Demokratlığın girişin belirgin olması, kemer kolon etkisi ve simetriklik ile anlamlı ilişkisi bulunmaktadır.

Davetkârlığın girişin belirgin olması, kemer kolon etkisi ile anlamlı bir ilişkisi vardır.

Analiz sonuçlarına bakıldığında bütün duyuşal kavramların en fazla sırasıyla girişin belirgin olması, kemer kolon etkisi bileşenleriyle ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Burada bir bina cephesinde kemer kolon etkisinin varlığı, girişin belirgin olarak öne çıkması, simetrisinin olması ve cephenin ritmik bir etkinin olmasının cephelerin güçlü, kalıcı olmalarında ve beğenilmelerinde en önemli unsurlar oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca bina cephelerinde şeffaflığın artmasının kalıcılık durumunu olumsuz etkilediği ve şeffaflığın hiçbir duyuşal kavramla anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür.

Halk, yönetici ve mimarlar için belediye cephe imajlarının fiziksel (physical) ve duyuşal (sensorial) kavramları arasındaki ilişkilerine bakmak için korelasyon değerlerine bakılmıştır. Bu amaçla hesaplanan r değerlerine bakıldığında 0,05 anlamlılık düzeyine göre duyuşal (sensorial) kavramlar ile fiziksel kavramlar arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiştir (Tablo 4.21.).

Tablo 4. 21. Halkın, yöneticilerin ve mimarlar için belediye cephe imajlarının fiziksel (physical) ve duysal (sensorial) kavramları arasındaki korelasyon değerleri

		Yataylık	Kule Etkisi	Dairesellik	KemKol Etkisi	Ritmik Etki	Simetriklik	Giriş Belirginliği	Şeffaflık
BEĞENİ Halk	Pearson Cor.	-.039	.269	.076	,495**	.312	,454**	,597**	-.077
	Sig. (2-tailed)	.812	.093	.642	.001	.050	.003	.000	.638
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
BEĞENİ Mimar	Pearson Cor.	.261	-.081	.285	-.084	-.019	-.209	.084	.267
	Sig. (2-tailed)	.103	.618	.075	.606	.907	.196	.608	.096
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
BEĞENİ Yönetici	Pearson Cor.	.144	.061	-.004	,517**	,361*	,324*	,629**	.115
	Sig. (2-tailed)	.376	.711	.978	.001	.022	.041	.000	.481
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
GÜÇLÜ Halk	Pearson Cor.	-.081	,338*	-.024	,640**	,351*	,568**	,639**	-,352*
	Sig. (2-tailed)	.620	.033	.885	.000	.026	.000	.000	.026
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
GÜÇLÜ Mimar	Pearson Cor.	.153	.170	.155	.294	.198	.163	.312	-.108
	Sig. (2-tailed)	.346	.293	.340	.066	.222	.316	.050	.507
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
GÜÇLÜ Yönetici	Pearson Cor.	-.095	,339*	-.062	,724**	,367*	,501**	,648**	-.277
	Sig. (2-tailed)	.561	.033	.706	.000	.020	.001	.000	.084
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
AŞİNALIK Halk	Pearson Cor.	,336*	-,443**	-,321*	.265	.074	.101	,473**	.294
	Sig. (2-tailed)	.034	.004	.044	.099	.648	.535	.002	.066
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
AŞİNALIK Mimar	Pearson Cor.	,355*	-,345*	-.249	.152	.082	.059	,381*	,344*
	Sig. (2-tailed)	.024	.029	.122	.349	.614	.718	.015	.030
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
AŞİNALIK Yönetici	Pearson Cor.	.257	-.216	-,448**	,427**	.217	,320*	,578**	.126
	Sig. (2-tailed)	.110	.181	.004	.006	.179	.044	.000	.437
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
KALICILIK Halk	Pearson Cor.	-.053	,355*	-.185	,705**	,430**	,644**	,669**	-,469**
	Sig. (2-tailed)	.745	.024	.253	.000	.006	.000	.000	.002
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
KALICILIK Mimar	Pearson Cor.	.078	.276	-.025	,416**	.201	,324*	,367*	-,319*
	Sig. (2-tailed)	.634	.085	.878	.008	.214	.041	.020	.044
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
KALICILIK Yönetici	Pearson Cor.	.002	.299	-.240	,727**	,353*	,554**	,680**	-,353*
	Sig. (2-tailed)	.990	.061	.137	.000	.026	.000	.000	.025
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
DEMOKRAT Halk	Pearson Cor.	.007	.199	-.100	,611**	,391*	,582**	,687**	-.178
	Sig. (2-tailed)	.966	.218	.540	.000	.013	.000	.000	.271
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
DEMOKRAT Mimar	Pearson Cor.	.200	-.023	.076	.064	.092	-.028	.207	.195
	Sig. (2-tailed)	.216	.886	.639	.696	.574	.865	.201	.228
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
DEMOKRAT Yönetici	Pearson Cor.	,335*	-.139	-.210	,397*	.216	.268	,591**	.183
	Sig. (2-tailed)	.035	.393	.192	.011	.181	.095	.000	.257
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
DAVETKAR Halk	Pearson Cor.	.047	.202	-.017	,529**	,324*	,443**	,675**	-.077
	Sig. (2-tailed)	.774	.212	.915	.000	.041	.004	.000	.638
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
DAVETKAR Mimar	Pearson Cor.	.253	-.173	.256	-.039	-.071	-.263	.184	,323*
	Sig. (2-tailed)	.116	.284	.111	.811	.664	.102	.257	.042
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
DAVETKAR Yönetici	Pearson Cor.	.220	-.047	-.108	,484**	.303	.305	,660**	.170
	Sig. (2-tailed)	.172	.774	.505	.002	.058	.055	.000	.295
	N	40	40	40	40	40	40	40	40

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Halkın beğenisi sırasıyla girişin belirginliği, kemer kolon etkisi, simetri ile ilişkilendirilmiş iken yöneticinin beğenisi, girişin belirginliği, kemer kolon etkisi, ritmik etki ve simetri ile anlamlı bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Burada mimarın beğenisinin hiçbir fiziksel bileşenle anlamlı bir ilişkinin olmaması dikkat çekmektedir. Aynı şekilde mimarlarda güçlülük, demokratlık ve davetkârlık duyusal kavramları için de hiçbir fiziksel bileşenle anlamlı ilişki görülmemiştir. Yani çalışmada kullanılan fiziksel bileşenlerin mimarlara gösterilen cephe imajları üzerindeki algılarında beğeni, güçlü, demokrat ve kalıcı kavramları için hiçbir etkileri olmamıştır.

Halk ve yönetici için güçlülük kavramının sırasıyla kemer kolon etkisi, girişin belirginliği, simetri, ritmik etki ve kule etkisiyle anlamlı bir ilişkisi varken, halk için şeffaflıkla ters bir ilişkisi vardır. Yani halk için bir binada şeffaflık arttıkça güçlülük azalmaktadır.

Halk için aşinalık kavramının girişin belirgin olması ve yataylık arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, kule etkisi ve dairesellik arasında ters bir ilişki görülmüştür. Mimar için ise aşinalık kavramı ile girişin belirgin olması, şeffaflık, yataylık arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, kule etkisiyle ters bir ilişki görülmüştür. Yönetici için ise kemer kolon etkisi, simetri, girişin belirgin olmasıyla anlamlı bir ilişki bulunurken, dairesel yapılar için ters bir ilişkisi bulunmuştur.

Halk ve yönetici için kalıcılık kavramının kemer kolon, girişin belirgin olması, simetri, ritmik etkiyle ve kule etkisiyle; mimarlar için kemer kolon, simetri, girişin belirgin olmasıyla anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Şeffaflığın mimar, halk ve yönetici için kalıcılığı olumsuz etkilediği görülmüştür.

Demokrat kavramının, halk için girişin belirgin olması, kemer kolon etkisi, simetriklik ve ritmik etkiyle; yönetici için girişin belirgin olması, kemer kolon etkisi ve yataylıkla anlamlı ilişki vardır.

Davetkârlık kavramı halk için girişin belirgin olması, kemer kolon etkisi, simetriklik ve ritmik etkiyle; mimar için şeffaflıkla; yönetici için ise girişin belirgin olması ve kemer kolon etkisiyle anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına bakıldığında halkın ve yöneticinin bütün duyusal kavramlarını (beğeni, güçlülük, aşinalık, kalıcılık demokratlık davetkârlık) en fazla sırasıyla; girişin belirgin olması, kemer kolon etkisi ardından simetri ve ritmik etkiyle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Mimarlar için beğeni, güçlülük, demokratlık ve davetkârlık kavramları ile yapıların cephesiyle ilgili fiziksel bileşenlerin arasında anlamlı bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca mimarlar için duyusal

kavramlarla, yataylık, kule etkisi ve dairesellik fiziksel bileşenleriyle genel olarak ilişkisinin hiç olmadığı söylenebilir. Halk, mimar ve yönetici için kalıcılığı olumsuz etkileyen tek fiziksel bileşenin şeffaflık olduğu görülmüştür (Tablo 4. 21.).

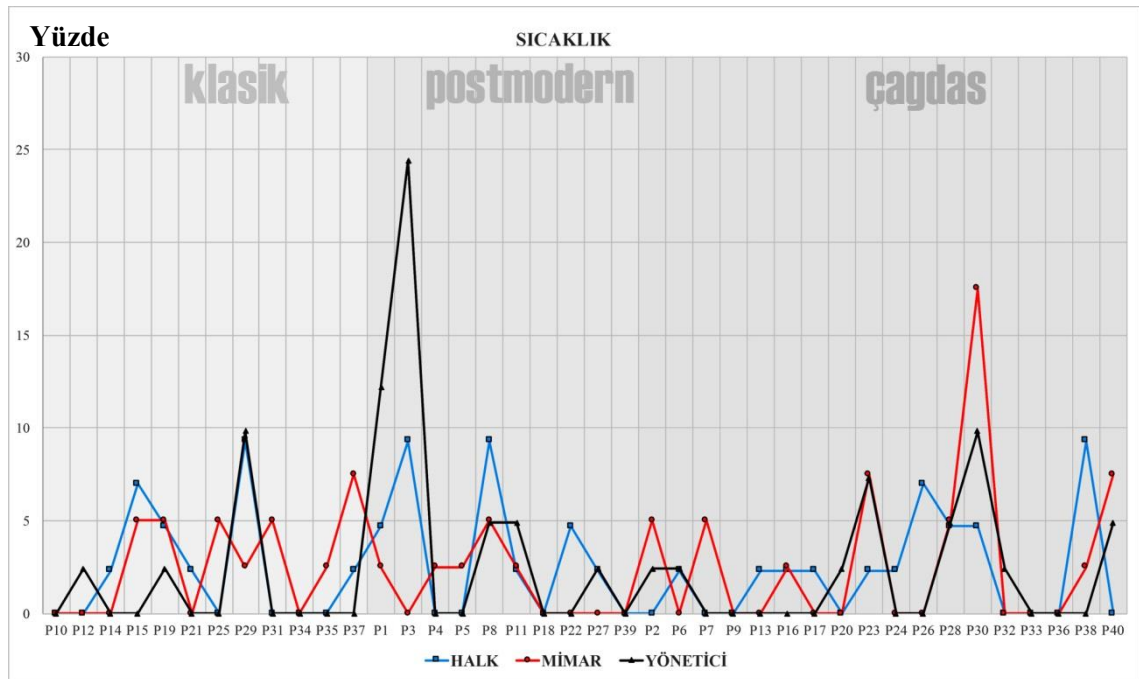
Halk, mimar ve yönetici grubuna gösterilen imajlar üzerinden sıcaklık, soğukluk, kamusal ve tercih derecelendirmeleri yapılmıştır.

Tablo 4. 22. Her üç grubun imajlar üzerindeki sıcaklık derecelendirmesi

		Frekans	Yüzde
Halk	1 Resim 3	4	9,3
	2 Resim 29	4	9,3
Mimar	1 Resim 30	7	17,5
	2 Resim 37	3	7,5
Yönetici	1 Resim 3	10	24,4
	2 Resim 1	5	12,2
	3 Resim 29	4	9,8

Halk, mimar ve yöneticilere gösterilen bina imajlarından hangi belediye bina cephesini daha sıcak buldukları sorulduğunda, halk ve yönetici grubu ilk sırada post modern bir yapı olan Kütahya Belediye Binasını (Resim 3), mimar grubu ise çağdaş bir yapı olan Gazipaşa Belediye Binasını (Resim 30) en sıcak bulmuşlardır. Denekler, post modern ve çağdaş yapıları klasik dönem yapılarına göre daha sıcak bulmuşlardır (Tablo 4.22) (Tablo 4.23.).

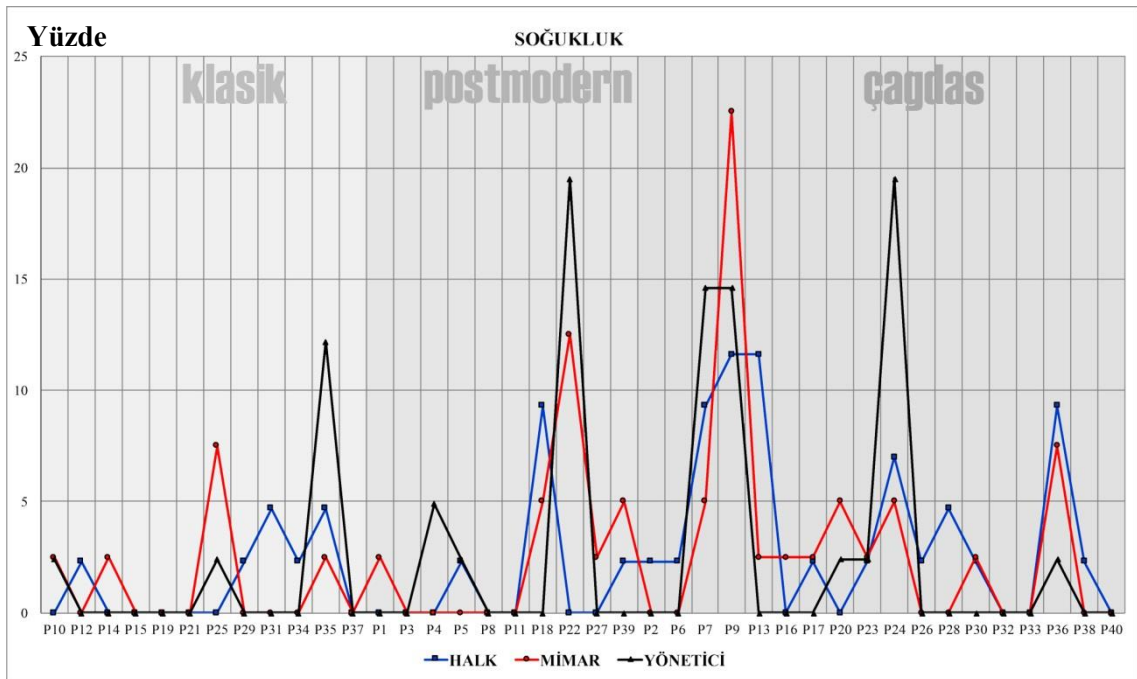
Tablo 4. 23. Üç Grup Arasındaki Sıcaklık Değerlendirmesi

Tablo 4. 24. Her üç grubun imajlar üzerindeki soğukluk derecelendirmesi

		Frekans	Yüzde
Halk	1 Resim 9	5	11,6
	2 Resim 13	5	11,6
Mimar	1 Resim 9	9	22,5
	2 Resim 22	5	12,5
Yönetici	1 Resim 24	8	19,5
	2 Resim 22	8	19,5

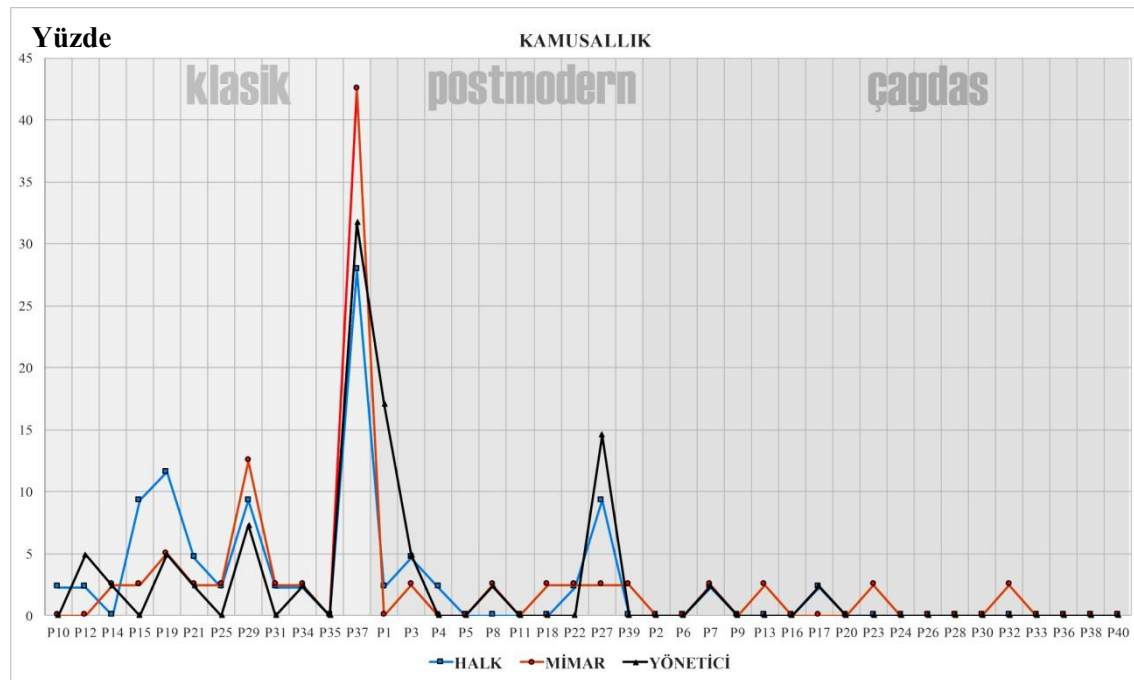
Halk, mimar ve yöneticilere gösterilen bina imajlarından hangi belediye bina cephesini en soğuk buldukları sorulduğunda halk ve mimar grubu daha önceki analiz verilerinde de her üç denek grubu için de en estetik olmayan, en beğenilmeyen, en despot, en itici yapı olarak karşımıza gelen Boston Belediye Binasını (Resim 9) en soğuk bina olarak yer verirken, yönetici grubu ise Bingöl Belediye Binasını (Resim 22) en soğuk buldukları bina olarak seçmiştir (Tablo 4.24.). Her üç denek grubunun estetik bulmadığı, beğenmediği, despot, itici bulunduğu Boston Belediye Binası'nın şimdi de en soğuk imaj olarak karşımıza çıkmaktadır. En soğuk bulunan iki imajında brüt yapı örneği olması dolayısıyla deneklerin bu yapı tarzını soğuk bulduğunu söylenebilir. (Tablo 4.25.). Kaliforniya Home Design Dergisi'nin yaptığı bir ankette halka çirkin buldukları ve yıkmak istedikleri binalar sıralamasında ilk sırada yer alması da dikkat çekicidir.

Tablo 4. 25. Üç Grup Arasındaki Soğukluk Değerlendirmesi

Tablo 4. 26. Her üç grubun kamusalığı ifade ettikleri yapı derecelendirmeleri

			Frekans	Yüzde
Halk	1	Resim 37	12	27,9
	2	Resim 19	5	11,6
Mimar	1	Resim 37	17	42,5
	2	Resim 29	5	12,5
Yönetici	1	Resim 37	13	31,7
	2	Resim 1	7	17,1
	3	Resim 27	6	14,6

Halk, mimar ve yöneticinin kamusalığı ifade ettikleri yapı derecelendirmeleri analiz sıralamasında halk, mimar ve yönetici grubu ilk sırada, ağırlıklı olarak daha önceki analiz verilerinde en estetik, beğenilen, güçlü, kalıcı, davetkâr bulunan, bir klasik dönem yapısı olan San Francisco Belediye Binası'na (Resim 37) yer vermişlerdir. Halk kamusalık derecelendirmesinde ikinci sırada New York Belediye Binası'nı (Resim 19), mimarlar Paris Belediye Binası'nı (Resim 29), yöneticiler ise Bağcılar Belediye Binası'nı (Resim 1) seçmişlerdir. Halk ve mimar ilk iki sıralamalarında klasik dönem yapılarına yer verirken; yönetici, halk ve mimardan ayrılarak ikinci ve üçüncü sıralamalarında Post modern yapılara yer vermiştir (Tablo 4.26.). Halk, yönetici ve mimar klasik dönem yapılarını diğer üsluplara göre çarpıcı şekilde daha kamusal bulmuşlardır (Tablo 4.27.) (Tablo 4.28.) .

Tablo 4. 27. Üç Grup Arasındaki Kamusalık Değerlendirmesi

Tablo 4. 28. Her üç grubun kamusal imaj sıralaması

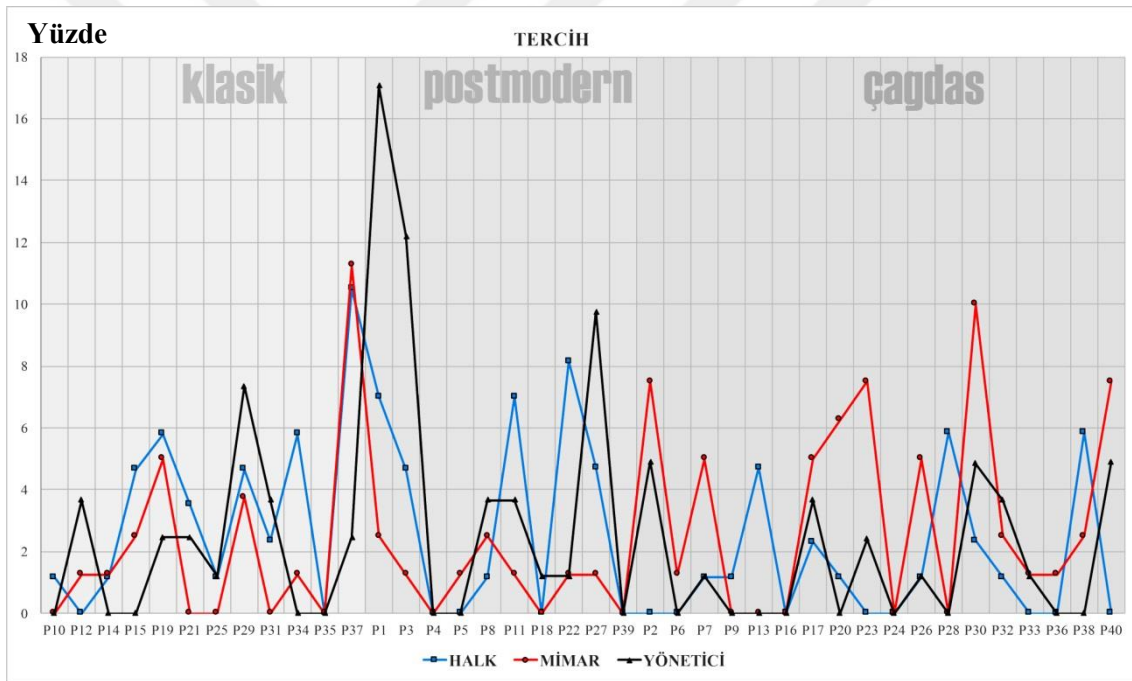
Halk	Mimar	Yönetici
		
Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,	Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,	Resim 37 San Francisco City Hall, 1915
		
Resim 19 New York City Hall John, 1811	Resim 29 Paris City Hall, 1871,	Resim 1 Bağcılar Belediye Binası 2019
		
Resim 15 Lyon City Hall, 1672	Resim 19 New York City Hall John, 1811	Resim 27 Sancaktepe Belediye Binası, 2017

Tablo 4.29. Her üç grubun belediye tercih derecelendirmesi

		Frekans	Yüzde
Halk	1 Resim 37	9	10,5
	2 Resim 1	6	7,0
	3 Resim 11	6	7,0
Mimar	1 Resim 37	9	11,3
	2 Resim 30	8	10,0
	3 Resim 40	6	7,5
Yönetici	1 Resim 1	14	16,9
	2 Resim 3	10	12,2
	3 Resim 27	8	9,8

Halk, mimar ve yönetici grubuna “yaşadığınız kentte belediye binası olarak hangi ilk yapının olmasını tercih ederdiniz” sorusu yöneltildiğinde, halkın ve yöneticilerin ilk üç sıralamasında ağırlıklı olarak Post modern binaları, mimarların ise çağdaş binaları tercih ettiği görülmüştür (Tablo 4.29.). Mimarlar beğendikleri, estetik, demokrat, davetkâr ve en sıcak buldukları belediye binalarını aynı zamanda tercih etmişlerdir. Yöneticilerin aşına oldukları, demokrat ve davetkâr buldukları belediye binalarını aynı zamanda tercih ettikleri görülmüştür. Halk ise genellikle aşına olduğu yapıları tercih etmiştir. San Francisco Belediye Binası (Resim 37), güçlü bir şekilde halk ve mimarlar tarafından ilk sırada tercih edilen bina olmuştur. Halk, yönetici ve mimar post modern ve çağdaş belediye binalarını klasik dönem yapılarına tercih etmişlerdir (Tablo 4.30.) (Tablo 4.31.) .

Tablo 4. 30. Üç Grup Arasındaki Tercih Değerlendirmesi

Tablo 4. 31. Her üç grubun belediye tercih imaj sıralaması

Halk	Mimar	Yönetici
		
Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,	Resim 37 San Francisco City Hall, 1915,	Resim 1 Bağcılar Belediye Binası 2019,
		
Resim 1 Bağcılar Belediye Binası 2019,	Resim 30 Gazipaşa Belediye Binası,	Resim 3 Kütahya Belediye Binası, 2019,
		
Resim 11 Bursa Büyükşehir Belediye Binası 2015,	Resim 40 Westland Town Hall, 2017,	Resim 27 Sancaktepe Belediye Binası, 2017

5. SONUÇ

İktidarlar toplum düzenini sağlamak, ideolojilerini mekânsallaştırmak ve göstermek için her zaman sanat ve mimarlardan faydalanmıştır. Mimarlık her zaman liderin gücünü işaret eden bir araç olarak görülmüş ve iktidarın gücü mekâna taşınarak, varlığı kentin her köşesinde belirli işaret ve şifrelerle hissettirilmiştir. Özellikle diğer tasarlananlara oranla daha temas edilebilir ve daha uzun ömürlü olması, tesir alanının ve tesir süresinin genişliği, anlatım biçimlerinin zenginlikleri, muhataplarının çeşitliliği ve hiçbir ayırım gözetmeksizin kolayca geniş kitlelere ulaşılabilirliğinin olması gibi sebeplerle, diğer tasarım ve sanat disiplinleriyle kıyaslanamayacak bir güce ve etkiye sahiptir. Bu gibi sebeplerle mimarlık, güdümlü ya da güdümsüz, bilinçli ya da zaman içinde kendiliğinden evrilerek -asli fonksiyonlarına ilaveten- bir takım temsiliyet rolleri üstlenmektedir.

Tarih boyunca her yönetim kendini kamusal alanda ifade etmek istemiş, bunun için de uygun bir mimari üslubu seçmiş, desteklemiş ya da daha da ileri giderek bu üslubun uygulanması için yasalar çıkarmıştır. Mimarının politik görüşleri gündelik yaşama aktarma yetisi yoktur, ama her iktidar kendini ifade biçimi olarak seçtiği mimari üslubu, kamusal alandaki temsiliyeti için kullanmıştır. İktidarın etkileri formsal ve cephesel (kuleler, balkonlar, galeriler, çok basamaklı merdivenlerle, zengin dekorasyonla, süslemeler, heykeller, kolonlar, kemerler vb.), ölçekte yansımaktadır.

Özellikle son yüzyılda siyasal ideolojilerin mimarlığı propaganda aracı olarak kullandığı dönemlerden bahsedilebilir. Almanya’da Hitler, İtalya’da Mussolini ve Rusya’da Stalin döneminde diğer sanat dalları ile beraber mimarlık da ideolojileri yansıtmak ve hatta politik gücü fizikselleştirmek için kullanılmıştır. Diğer taraftan demokrasi ile yönetilen Amerika halkı Washington’un antik formda yapılan büyük neo klasik binalarını, “hukuk karşısında eşit olma” ve “insanlık için, insanlarla ve insanların” devleti olma gibi kavramlarla ifadelendirirken, L’Enfant’ın sosyal hiyerarşinin yüceltilmesi amacıyla yapılan Washington planlamasında da neo klasik üslubun özelliklerini kullanarak politik güçleri dışa vurduğu görülmüştür. Bu tez çalışmasının ana hipotezi ise baskıcı, otoriter ve demokratik rejimlerin kendi ideolojilerini göstermek için kullandığı üslubun benzerliği üzerinedir. Ayrıca çalışmada erkin gücünü belediye binası cephelerindeki hangi fiziksel bileşenler üzerinden gösterdiğine ve farklı kullanıcı gruplarının (halk, mimar ve yönetici) algısal farklılıklarına bakmak amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır. Rejimin değil erkin

gücünü göstermek için kullanılan cephe üzerindeki mimari bileşenlerin neler olduğu, bir erk olarak yöneticilerin halk ile hangi noktalarda ayrıştığı ya da buluştuğu ve mimar-mimar olmayanlar arasında da bu farkın olup olmadığı analiz edilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca halk, mimar ve yöneticilere gösterilen cephe imajları üzerinden sıcaklık, soğukluk, kamusalılık ve tercihleri ile ilgili yapı derecelendirme analizleri yapılmıştır.

Belediye bina imajları üzerinden görsel estetik, beğeni ve davetkârlık değerlendirmelerine bakıldığında halk ve yöneticilerin sıralamasında Klasik dönem yapıları çoğunlukta iken, mimarların sıralamasında çağdaş yapılar çoğunlukta. Tercih sıralamasında da yine halk ve yöneticinin ilk üç sıralamasında ağırlıklı olarak Post modern binaları, mimarların ise çağdaş binaları tercih ettiği görülmüştür. Mimarlar beğendikleri, estetik buldukları çağdaş yapıları tercih ederken, halk ve yöneticiler estetik bulup beğendikleri değil, sıcak bularak aşına oldukları post modern yapıları tercih etmişlerdir. Her üç grup da post modern ve çağdaş belediye binalarını klasik dönem yapılarına tercih etmişlerdir.

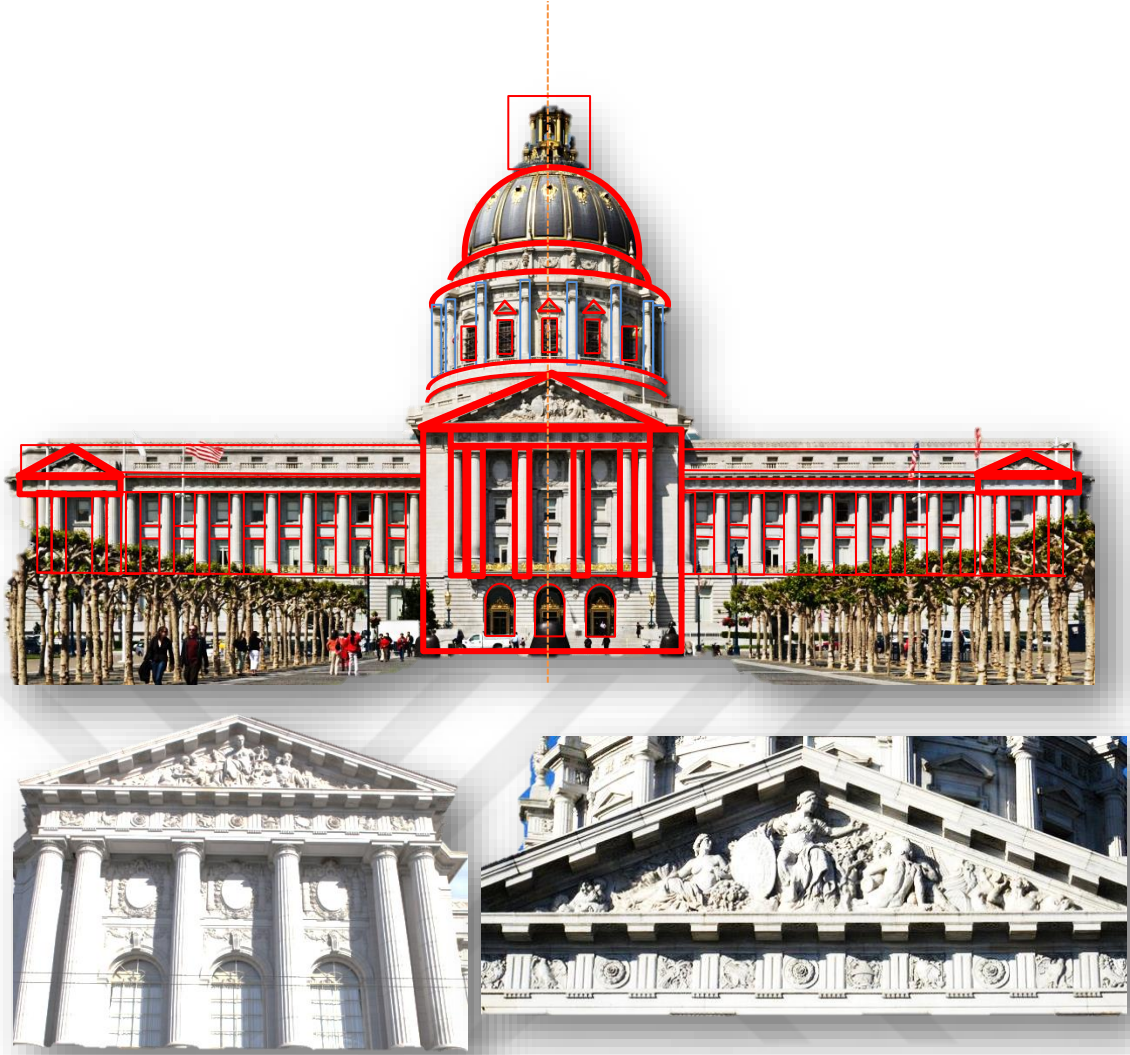
Her üç grup da demokrat buldukları yapıları aynı zamanda davetkâr bulmuşlardır. Mimar demokratlık anlayışını, şeffaflık ve dışa dönük olarak çağdaş yapılarla temsil ederken, diğer grupların demokratlık anlayışını, katı ve içe dönük olarak klasik yapılarla temsil etmesi önemli bir bulgudur. Halk ve yönetici grubu aşına oldukları post modern bir yapıyı en sıcak bulurken, mimarlar ise beğendiği ve davetkâr bulunduğu çağdaş bir yapıyı en sıcak bulmuşlardır. Denekler, post modern ve çağdaş yapıları klasik dönem yapılarına göre daha sıcak bulmuşlardır. Her üç denek grubu da Boston Belediye Binasını (brütalist) en estetik olmayan, en beğenilmeyen, en despot, en itici ve en soğuk bina seçmişlerdir.

Analiz sonuçlarından elde edilen veriler ışığında, mimarlar, halk ve yönetici grubundan ayrışarak bazı belediye bina cephelerini farklı değerlendirmiştir. Mimarlar, çoğunluğu post modern olan cepheleri beğenmeyerek halk ve yönetici grubundan farklılaşmışlardır. Yani halk ve yönetici post modern yapılar için beğenide aynı düşünceleri paylaşırlarken; mimarların cephe imajlarını, halk ve yöneticiden farklı algıladıkları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, mimarların halkın ve yönetici grubundan ayrışması tasarım eğitimi almış bir grup olmasından kaynaklı olarak, literatür çalışmalarını (Canter 1969, Downing & Hubka 1979, Hersberger 1988, 1969, Groat 1982, Gifford ve ark. 2000, Gifford & Douglas 2001, Gifford ve ark. 2002, Hubbard 1996, Fawcett ve ark. 2008, Purcell 1995, Purcell & Nasar, 1992) desteklemektedir.

Kuller ise farklı ön bilgiye sahip mimar ve mimar olmayanlar arasında kıyaslama yapmak için özellikle kapalılık, güç, sosyal statü ve etki (pitoresk) üzerine benzerlikleri tespit etmiştir (Kuller 1973). Bu tez çalışması mimarların mimar olmayanlarla aynı fikirde olduklarını ileri süren Küller' in çalışmasını desteklememektedir.

Yapılan aşinalık değerlendirmelerinde Post modern yapıları her üç grubun diğer üsluplara göre çarpıcı şekilde aşına buldukları görülmüştür. Aşına bulunan yapıların Türkiye' de olması, katılımcıların günlük yaşamlarında kentsel çevrede sık karşılaştıkları yapılara benzetmesi ve devletin ideolojik olarak seçtiği ve uygulanmasını desteklediği mimari biçem etkili olmuştur.

Özellikle bir Neo Klasik mimari örneği olan San Francisco Belediye Binası'nın diğer Klasik dönem belediye binalarından farklı olarak, her üç grup tarafından yüksek derecede beğenilerek hemfikir olunan imaj olması dikkat çekicidir. Üç grup için de en estetik, beğenilen, güçlü, kalıcı, davetkâr bulunan bu yapıyı aynı zamanda kamusallığı en fazla yansıtan imaj olarak seçmişlerdir. Aynı zamanda yapı güçlü bir şekilde halk ve mimarlar tarafından ilk sırada tercih edilen bina olmuştur. Çalışmada karşımıza sıkça çıkan San Francisco City Hall' ün neden diğer Klasik yapılara göre daha belirgin bir şekilde ön plana çıktığını inceleyecek olursak; Tarihsel temalı güçlü biçimsellik anlayışı, şehir- devletin saray hâkimiyetin ve gücün sembolü niteliğindeki kubbesi ve bu kubbeden başlayan cepheye yansıt-yan çoklu simetri, binadan sathından öne çıkarak oluşturulan kolonlu belirgin girişi, anıtsal görünümlü çekme katı, yapının merkezinde konumlanmış olan cephede göze hoş gelen simetriyle yakalanan denge ve düzen, Yunan ve Roma Mimarlığını anımsatan iki katı birleştiren pencerelerle bağlantısı olmayan devasa kolonlar, süslü korkuluklar, dekor ağırlıklı çatı parapetleri, simetrik düzende ve ritmik olarak yerleştirilen pencereler, pencere üzerinde bulunan üçgen alınlıklar gibi özelliklere sahip bir kamu yapısı cephesi olmasından kaynaklandığı görülür.

Şekil 5.1. San Francisco Belediye Hizmet Binası Cephe Detayları (Url-13)

Yunan’da demokrasinin gücünü belirtmek için kullanılan klasik üslup, 1930’larda Hitler, İtalya da Mussolini, Rusya’ da Stalin tarafından bilinçli olarak bu “altın çağa” referans verme ve böylece rejimlerini meşrulaştırma aracı olarak kendi mimarilerine uyarlamışlardır. Birbirinden farklı baskıcı otoritenin de kendi ideolojilerini göstermek için kullandığı üslup benzerdir ve estetik neo-klasik eğilim taşır. Neo-klasik üslup, ne faşist mimariye, ne de totaliter rejimlere karşılık gelmez, farklı rejimler tarafından kullanılsa da uygulamada farklılıklar ve benzerlikler mevcuttur. Bu mimari örneklerinin ortak bir mimari üsluba sahip olduğunu söylemek zor olsa da bazı davranış tiplerinin ortak olduğunun da altı çizilmelidir. Bu davranış tipleri fiziksel çevrede düzen, uçsuz bucaksız olma, kuvvet, anıtsallık ve büyüklük gibi sıfatlarla kendini göstermektedir. Bu çalışmada da ortak beğenin girişin vurgulanması, kolonların ve kemerlerin baskın olması, simetrik vurgu ile ilişkilendirilmesi bu savı desteklemektedir. Ancak temel kurgusal benzerliklerin ötesinde binaların anlatım özelliklerinde ve

kullanılan detaylarda birçok referansın Roma dönemi mimarlığını ve çağrışımların bir zamanların şaşalı ve güçlü dönemini hatırlatmaya ve bağ kurmaya yönelik olduğunu görülmektedir. İktidarlar ideolojilerini güçlerini, kalıcılıklarını, geçmişle olan bağlarını halka göstermek için mimari bir dil oluşturmuşlar ve bu dili kamu yapılarında görünür kılmışlardır. Bu çalışmada yapılan değerlendirmelerde bütün duysal kavramların en fazla sırasıyla girişin belirgin olması, kemer kolon etkisi bileşenleriyle ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Burada bir bina cephesinde kemer kolon etkisinin varlığı, girişin belirgin olarak öne çıkması, simetrisinin olması ve cephenin ritmik bir etkinin olmasının cephelerin güçlü, kalıcı olmalarında ve beğenilmelerinde en önemli unsurlar oldukları tespit edilmiştir. Mimarlar için çalışmada kullanılan fiziksel bileşenlerin beğeni, güçlü ve demokrat kavramları ile hiçbir ilişkileri olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca bina cephelerinde şeffaflığın artmasının kalıcılık durumunu olumsuz etkilediği ve şeffaflığın hiçbir duysal kavramla anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Çalışmada güç ve kalıcılığın kemer kolon etkisinin kuvvetli olması, ritim ve cephede kule etkisinin varlığı ile ilişkilendirilmesi geçmişte bu amaca yönelik kullanımı ispatlamaktadır. Çalışma rejim ister totaliter, ister demokratik olsun, erk ve toplumun güç ve beğenide cephe üzerindeki göstergelerinin örtüştüğünü göstermektedir. Bu da baskıcı, otoriter ve hatta demokratik rejimlerin kendi ideolojilerini göstermek için kullandığı üslubun benzerliğini savunan bu tezin hipotezini doğrulamaktadır. Fakat erk ve halkın aynı fikirde olması beklenmedik bir bulgu olmuştur. Fakat Hadjinicolaou yönetici sınıf ideolojisinin egemenliği ve her toplumda estetik ideoloji alanının yönetici sınıf ideolojisi tarafından belirlendiğine işaret eder (Hadjinicolaou, 1987). Yani egemen sınıfın ideolojisi giderek genel geçer ideoloji olarak halk tarafından kabul edilebilmekte daha da önemlisi estetik ideoloji bu baskın egemen sınıf tarafından belirlenmektedir. Devlet, politik yönetim, ya da erk direkt veya dolaylı olarak etkilediği alanlarda sayısal artışların yanı sıra giderek tercihli olarak bir biçim ve biçem empoze edebilir ve bunu destekleyebilir.

İktidarın varlığını tebaaya gösteren, erkin ideolojisiyle şekillenen mimari çevrede yaşayan birey, sürekli olarak erkin ideolojisine maruz kalmaktadır. Uzun süren maruziyet sonrasında insan dünyayı ve olayları içinde gömülü bulunduğu toplumsal çevre ve koşullar içinde taraflı olarak görmekte -egemen iktidarın gözünden- algılamakta ve değerlendirmekte, halk ile yönetici arasında görüş farklılıkları ortadan kalkmaktadır. Burada İktidarın sitemle bütünleştiğini ve neyi nasıl göreceğimize, nasıl düşüneceğimize hâkim olduğu söylenebilir. Çalışmaya erkin oluşturduğu yapıyı çevreye

yüklediği anlam ile halkın yüklediği anlamların farklı olduğu varsayılarak başlanmıştı ancak yapılan analiz değerlendirmeleri sonucunda gelinen noktada, erki elinde bulunduran egemen ideolojinin oluşturduğu çevrede binaların cephelerine yüklediği anlam ile halkın bu bina cephelerine yüklediği anlamın aynı olduğu görülmüştür.

Günümüzde kent mekânlarını şekillendiren politikacılar artık “belirleyici” konumda değil “dayatmacı”dırlar ve kentlerimiz bu dayatmacı aktörlerin gösteri alanıdır. İktidar kimliği olarak adlandırabileceğimiz bu oluşumda, geçmişe referanslı elemanlar anlamından uzaklaştırılarak rejimin erkini yansıtmaya derdi ile kullanılırlar. İktidarlar sahip oldukları erki mekânsal yaptırımlara dönüştürürken bir yanda kubbe ve sivri kemerlere, diğer taraftan giydirme cephelere başvurumaktadırlar. Selçuklu kervansaraylarına benzemeye çalışan ilköğretim okulları, Osmanlı mimari öğelerini barındıran kaymakamlık yapıları erkin ideolojik temsiliyetinin somutlaşmış gösterimleridir (Akalin ve ark 2008). Günümüz Türkiye’indeki yerel ve ulusal egemen ideolojinin etkileri yerelliğin hâkim olduğu yapı cephelerinde sıklıkla görülmektedir. Osmanlı ve Selçuklu mimari öğeleri (kemer, payanda, geleneksel malzeme büyük taç kapılar geniş saçaklar) ile güç ifadesinin göstergesi olan vurgulu girişler kullanılarak ve giriş odak noktası haline getirilerek yapılan simetrik cephe tasarımları gelenekselci tutumdaki belediye binası cephelerinin ortak özelliklerindedir.

Bu tez çalışması erkin belediye binası cephe üzerinde gücünü göstermek için kullandığı mimari bileşenleri, bir erk olarak yöneticilerin halk ile algısal olarak hangi noktalarda aynı fikirlerde olduğu veya ayrıştığını ve mimar- mimar olmayanlar arasında da bu farkın olup olmadığını deneysel olarak tespit eden bir çalışma olması, ideoloji, erk ve mimarlık üçlemine farklı bir perspektiften bakması ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara altlık oluşturması bakımından önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akalın, A. (2013). “İktidar Kimliği” ve Günümüz Adalet Sarayları. Mimarlık Dergisi, 370, 20-22
- Akalın, A., C. Wilson, İ. Sezal ve K. Yıldırım, 2008, “Architectural Identity and The Power of Local Authorities: A Case Study of Keçiören, Ankara”, Power and Architecture, 20. International Building and Life Congress, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, ss.103-111.
- Akçay, F.Ç., 2018, “Yarışma Yöntemi İle Elde Edilen Mimari Projelerde İşlevsel Niteliğin Artırılmasına Yönelik Bir Model Önerisi: Belediye Hizmet Binaları Örneği ”Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Akyol, E., 1996, Tarihsel Kentlerin Gelişiminde Yapılaşma Ölçütlerinin İstanbul Galata Örneğinde İrdelenmesi (Ortaçağ Kentine Mekânsal Okuma Örneği, Galata-Cenova Mekânsal Strüktürü), Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü ,Ankara , 55,88,109
- Alodalı. A. N., 2015,“Mimarlıkta Sembolizm “Kutsal’ın Mimariyle Buluşması ve Kâbe Örneği”, Yüksek Lisans Tezi , Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 17-43
- Alsaç, Ü., 1996, Yeni Toplumsal Düzenin Eski Mimarlık Simgelerini Benimsemesi Üstüne Düşünceler, İdeoloji, Erk ve Mimarlık Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 4-9
- Althusser, L., 2014, “İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları”, Çev. Alp Tümertekin, İthaki Yayınları, İstanbul, 50-51,75-117,
- Anonim,1992, Türkçe Sözlük ,Cilt 1, Milliyet Yayınları, İstanbul, s:463 (<http://www.tdk.gov.tr>) (Ziyaret Tarihi:01.08.2018)
- Ar, C.H., 2018, “Belediye Hizmet Binası Üretim Pratiğinde Yarışma Olgusunun Etkisi ”Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Arıtan, Ö., 2006, Sosyalist Modernleşme, Sovyet Sanayi Yerleşimleri, Arredamento Mimarlık, Kasım 2006 , Boyut Yayın Grubu, 120-127
- Aristoteles, 1995, Poetika, Çev. İsmail Tunalı, Remzi Kitapevi, Ankara, 25
- Aslanoğlu, İ., 2001, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Avar, A. A., 2009, “Lefebvre’ nin -Algılanan, Tasarlanan, Yaşanan Mekan Diyalektiği”, Dosya 17, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 7-16.
- Aydınlı, S., 1996, Türkiye’de Mimarlık ve İdeoloji: Ontolojik Sorgulama, İdeoloji, Erk ve Mimarlık Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 24-32
- Barrett, M., 2004, “Marx’tan Foucault’ya İdeoloji”, Çev. A. Fethi, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 16, 80, 190

- Başaran, C., 1995 , Arkeolojiye Giriş I-II, 2.Baskı, Aşiyen Kitabevi, Erzurum, 86
- Başkaya, A., 2001, ‘Giriş’, Mimari Biçimlendirmede Yüzey Sempozyumu’, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Yayını, , Ankara, 4.
- Başkaya, A., C. Wilson, İ., Özcan, Y., ve Karadeniz, D., 2006 , “A Study In Re-Establishing The Corporate Identity Of A Post Office Institution With Gender-Related Differences In Perception Of Space”, Journal of Architectural and Planning Research, 23:1, S.43-59
- Baydemir, R. (2016), ” Anıt ve Heykellerin İdeolojik Mesajları ve Toplumsal Algılar: Diyarbakır Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Bertaux, S. 2006, 1920’ler ve 1930’larda Avrupa Devletleri, Ulusu Tasarlamak, (çev.) Leyla Tonguç Basmacı, Ceyda Eldem, Fırat Bozçalı, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul
- Birkan, G., Aslanoğlu, İ., İdil, B., İnan, U., Karaaslan, M., Ortaylı, İ., Özbek, N., Yatman, A. 1984, Söyleşi: Osmanlı’dan bugüne hükümet konakları. Mimarlık Dergisi, 203(5), 3-15.
- Bozkurt, Ö., Sezen, S., Ergun, T., 1998,. Kamu Yönetimi Sözlüğü, 1. baskı, TODAİE Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.
- Campbell, S., Fainstein, S. S., 2003 , Readings in Plannig Teory , Oxford : Blackwell,
- Can, C., 1993, “Altıncı Daire-i Belediye Binası”, DBİA, İstanbul: C. 1, s. 223-224.
- Cantek, F. Ş., 2003, “ ‘Yaban’lar ve Yerliler; Başkent Olma Sürecinde Ankara ”, İletişim Yayınları, İstanbul, 13-22, 122-123, 289-290
- Canter, D., 1969, An intergroup comparison of connotative dimensions in architecture, Environment and Behavior, 1, 27-28.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.M., 1992 Public Space. Cambridge University Press, New York, USA.
- Cengizkan, A., 2004, “Ankara’nın İlk Planı: 1924-25 Lörcher Planı”, Ankara Enstitüsü Vakfı & Arkadaş Yayıncılık, Ankara,
- Cengizkan, A., 2011,“Türkiye İçin Modern ve Planlı Bir Başkent Kurmak: Ankara 1920- 1950”, Bir Başkent Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsviçreli Mimarların Ankara’daki İzleri, Ed: T. Lier, Goethe Institut, Ankara, 24-41,
- Cevizci, A. (2017). Felsefe Sözlüğü, Say Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 227.
- Civelek, Y., 1998, Symbolism Within, Formalism: In Contemporary Turkish Architectural Discourse, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

- Conti, F., 1997, Barok Sanatı'nı Tanıyalım, Çev.: Turunç, S., İnkılap Kitabevi, İstanbul, , S. 56, 5)
- Craig, L., 1980, The Boston City Halls and its antecedents. AIA Journal, 69(11), 46-52.
- Çalışlar, H. 1999, "Mimaride Güç ve İktidarın Kullanımı" Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çamaş, E., 2000, Geçmişten Günümüze Kamu Yönetim-Belediye Hizmet Binalarının Mimari Değişimi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çekmiş, A., 2009, "Siyasi Parti İdeolojilerinin Parti Genel Merkez Binalarına Yansıması", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelebi, Ü. ve Beyhan, G. (2010, 15-16 Nisan). Isparta Kenti Kamu Yapılarının Çatı ve Cephe Sistemlerinde Görsel Etkinin İrdelenmesi, 5. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumunda, İzmir.
- Çelebi, Ü., 2011, "Isparta Kenti Kamu Yapılarının İmaj, Kimlik Ve Anlam Bağlamında İncelenmesi", Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 26-52
- Çelik, G., 2013, "Kentsel Mekân, İdeoloji ve Temsiliyet Bağlamında Güvenpark Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 89
- Çelik, N. B. (2005). İdeolojinin Soykütüğü Marx ve İdeoloji, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 27.
- Çınar, T., 2004. Dünyada ve Türkiye'de Başkentlik Sorunu, Ankara Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara.
- Demirkol, H.G., 2008, "Erk ve Mimarlık İlişkileri Açısından Parti Merkez Binaları" Power and Architecture, 20. International Building and Life Congress, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, ss.112-116.
- Dollery B. ve Johnson A., 2005, "Enhancing Efficiency in Australian Local Government: An Evaluation Of Alternative Models of Municipal Governance", Urban Policy and Research, Vol. 23, No 1, 83.
- Downing, R., Hubka, T., 1979, Imagery and the generation form, Proceedings of the 67th American Collegiate Schools of Architecture Annual Meeting, Arlington, VA: Carrollton Press.
- Dönmez, O.A., 2015, "İlçe Belediye Hizmet Binalarında Tasarım Yaklaşımlarının Mekân Dizim İle İncelenmesi," Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,24

- Dülgerler, N., O., Yenice, T. K., 2008, "Türklerde Anıt Mimarisinin Bir Örneği; Konya Atatürk Anıtı". Selçuk Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi. Cilt 23, sayı 1., Konya, 67-77.
- Eagleton, T., 2015, İdeoloji. (Çev. Muttalip Özcan),: Ayrıntı Yayınları, 4. Basım, İstanbul 18-291.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997, Yem Yayın İstanbul, 100.
- Ergin, O. N., 1936, Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İçtihat Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 136
- Eryılmaz, B., 1994, Kamu Yönetimi, Üniversiteler Kitabevi, İzmir, 129.
- Eryılmaz, B., 2002, "Belediyelerde Demokrasi Geleneği ve Değişim İhtiyacı". Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt. 11, S. 3. s. 6-21.
- Eryılmaz, B., 2007, Kamu yönetimi. (4. Baskı) Ankara: Okutman Yayıncılık, 166-190.
- Eryılmaz, B., 2010, Kamu Yönetimi (3. Baskı): Okutman Yayıncılık, Ankara 188-189
- Esin, S., 1999, "Kültürel Bağlamda Simgesel Anlamın Mimariye Yansıması ve Farklı Kültürlerde İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul , 13.
- Eyüce, Ö., 1996, İdeoloji Erk ve Mimarlık ilişkileri ve İzmir'de mimarlık ideolojisi, İdeoloji, Erk ve Mimarlık Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 115-120
- Fawcett, W., Ellingham, T., Platt, S., 2008, Reconciling the Architectural Preferences of Architects and the Public, Environment and Behavior, 40 (5), 599-618.
- Flagge, I. ve Stock, W.J., 1992, Architektur und Demokratie. Verlag Gerd Hatje, Stuttgart.
- Foucault, M., 1992, Hapishanenin Doğuşu. Çev. M. A. Kılıçbay, İmge Kitabevi, 162.
- Foucault, M., 1999, "Bilginin Arkeolojisi", Çev. V. Urhan, Birey Yayıncılık, İstanbul, 234238
- Foucault, M., 2001. Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias, Panopticism & Space Knowledge and Power, Rethinking Architecture, Ed. Leach, N., Routledge, London-New York
- Foucault, M., 2005. Özne ve iktidar, Çev.: Ergüden, I. & Akınhay, O., Ayrıntı, İstanbul.
- Gallion, A.B. ,1993, The Urban Pattern, City Planning and Design ,9
- Giddens, A., 1979, Central Problems in Social Theory: Action, Structure, and Contradiction in Social Analysis. ABD: University of California Press,

- Gifford, R, Hine, W. D., Clemm M. W., Reynolds, J.D., Shaw, T. K., 2000, Decoding modern architecture: A lens model approach for understanding the aesthetic differences of architects and laypersons, *Environment and Behaviour*, 32 (2), 163-187.
- Gifford, R., Douglas, D., 2001, Evaluation of the physical classroom by students and professors: A lens model approach, *Educational Research*, 43 (3), 295-309.
- Gifford, R., Hine W.D., Clemm, M.W., Shaw, T.K., 2002, Why architects and laypersons judge buildings differently cognitive and physical bases, *Journal of Architectural and Planning Research*, 19(2), 131-148.
- Goodsell, C. T., 1987, the city council Chamber: from distance to Intimacy (1984), in *The Public Face of Architecture*, Eds, Glazer, N., Lilla, M., The Free Press, New York, pp: 192-208
- Gottmann, J., 1977. *The Role of Capital Cities*, *Ekistics* 44, 240-247
- Göl, B., 2009, "Fiziksel Çevrede Egemen İdeoloji ve Direnç", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 17-
- Görgülü, T., Ökem, S., Erdönmez, E., 2008, "Siyasal, Ekonomik Erk İlişkileri Paralelinde; Günümüzdeki Mimarlık Dili" *Power and Architecture*, 20. International Building and Life Congress, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, 29-41
- Groat, L., 1982, Meaning in Post-Modern Architecture: An examination using the multiple sorting task, *Journal of Environmental Psychology*, 2, 3-22.
- Gürallar, N., Boyacıoğlu, E., 2011, "Üç Parti-Üç Bina Farklı Siyasi Kimliklerin Başkent Ankara'da Temsili", *Dosya* 25, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 47-59
- Hadjinicolaou, N., 1987, *Sanat Tarihi ve Sınıf Mücadelesi*, Kaynak Yayınları Çev: M. Halim Sorpatar, 23-26, İstanbul
- Halaçoğlu, N.K., 2018, "Tanzimat Sonrası, Osmanlı Rumeli Vilâyetleri Hükümet Konaklarında İdeoloji Ve Erk'in Mimari Temsili (1839-1922)", Doktora Tezi, Atılım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Hall, T., 1997., *Planning Europe's Capital Cities; Aspects of Nineteenth-Century Urban Development*, Oxford, London.
- Harvey, D., 1997, "Postmodernliğin Durumu", Çev. S. Savran, Metis Yayınları, İstanbul, 25, 85, 286
- Hasol, D., 1993, *Mimarlık sözlüğü*, Yem yayınları, İstanbul, 19, 168
- Hershberger, R. C., 1969, A study of meaning in architecture, in H. Sanoff, S. Cohn, (Eds.), *Proceedings of the Environmental Design Research Association*. Raleigh, NC: North Carolina State University.

- Hersberger, G.R., 1988, A Study Of Meaning And Architecture, Environmental Aesthetics Theory Research And Applications, Cambridge University Press, New York, 175-194.
- Hiorns, F. R., 1956, Town-Building in History, An Outline Review of Conditions, Influences, Ideas and Methods Affecting 'Planned' Towns through Five Thousand Years, George G. Harrap & Co., London, Toronto
- Hubbard, P., 1996, Conflicting interpretations of architecture: an empirical investigation, Journal of Environmental Psychology, 16, 75-92
- Huot, J. L., Thalman, J. P., Valbelle, D., 2000, Kentlerin Doğuşu, Çev: Ali Bektaş Girgin , İmge Kitapevi, Ankara,300-301-302
- Işık, O., 1994, "Değişen Toplum / Mekan Kavrayışları: Mekanın Politikleşmesi, Politikanın Mekansallaşması", Toplum ve Bilim, 64: 7-38
- İnceoğlu, A., 1996, Totaliter Mimarlık ve Mekan, İdeoloji Erk ve Mimarlık Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi,İzmir,152-161
- Johnson, N.C., 2002. Mapping Monuments: The Shaping of Public Space and Cultural Identities, Visual Communication, 1(3), 293-298, SAGE Pub., London.
- Kalabalık, H., 2005, Avrupa birliği ülkeleriyle karşılaştırmalı yerel yönetim hukuku teori uygulama. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi, 38-39.
- Kaya, A., 2016, "İdeoloji,Erk ve Sembolizm: Tarihsel Süreçte Türkiye Adliye Yapıları" Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Kaya, S., 2011, "İdeoloji, Gündelik Yaşam Pratikleri Ve Mekan Etkileşiminde Karabük Demir Çelik Fabrikaları Yerleşiminden Öğrendiklerimiz" Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Kedik, S. A., 2011, "Kamusal Alan, Kent ve Heykel İlişkisi". Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 11, Sayı: 1, ss. 229-240.
- Keleş, R., 2014, Yerinden yönetim ve siyaset. (9. Baskı), Cem Yayınları, İstanbul, 33-34-165.
- Kojeve, A., 2007, Otorite Kavramı, Çev. : Erşen, M., Bağlam, İstanbul.
- Kolay, E., 2018, "Tanzimat Sonrası, Osmanlı Rumeli Vilâyetleri Hükümet Konaklarında İdeoloji Ve Erk'in Mimari Temsili (1839-1922)", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Kortan, E., 1996, Mimarın Kimlik, Meşruyet Sorunları ve Mimarlığın Disipliner Buhranı., A. Erkmén ve G. Ö. Güvenç. (Editörler). Türkiye Mimarlığı Sempozyumu II. Mimarlar Odası Yayınları, s. 96-97.
- Kostof, S., 1991, The City Shaped, Thames and Hudson Ltd., London,10- 103-104-105
- Kuban, D., 1973, Anıt Kavramı Üzerine Düşünceler. Mimarlık, 7, 5-6.

- Kurtaslan, B. Ö., 2005, Açık Alanlarda Heykel-Çevre İlişkisi ve Tasarımı Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı: 18 (1), 193-222.,
- Küller, R., 1973, Beyond Semantic Measurement, Architectural Psychology, 181-197.
- Lawrence, A. W., 1996, Greek Architecture , Yale University Press, 96-101-102
- Lefebvre, H., 1991, "The Production of Space", Çev: D. Nicholson-Smith, Blackwell Publishers, Oxford and Cambridge, 33-50, 129, 340 .
- Lefebvre, H., 2013, Kentsel Devrim, Sezer, Selim, Sel Yayınları: İstanbul. 25
- Lyndon, D., 1987, Public Buildings: Symbols Qualified by Experience (1984), in The Public Face of Architecture, Eds, Glazer, N., Lilla, M., The Free Press, New York, 155-176
- Madra, B. 1993, Kentler-Heykeller-Anıtlar Yayın a+A Unesco AIAP Ulusal Komitesi Plastik Sanatlar Derneği Yayını, İstanbul, 129.
- Mardin, Ş., 2017, İdeoloji. İletişim Yayınları, 18. Baskı, İstanbul, 16-38.
- Miller, B., 1968, Architecture and Politics in Germany 1918-1945 Harward University Press, Cambridge MA.
- Monteyne, D., 2011, Boston City Hall and a History of Reception, Journal of Architectural Education, s. 45-62.
- Moudon, A.V., 1997, Urban morphology as an emerging interdisciplinary field. Urban Morphology, 1, 3-10.
- Mumford, L., 1961, The City in History : Its Origins, Its Transformations, and Its Prospects, Harcourt, Brace ABD World, New York. 172.
- Nadaroğlu, H., 1994, Mahalli idareler. (5. Basım). İstanbul: Beta Yayıncılık, 165-237.
- Nadaroğlu, H., 2001, Mahalli İdareler, 7. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul,
- Oktay, T., 2008, "Osmanlı Döneminde Modern Belediye Kurumunun Doğuşu ve Gelişimi", Ed. Erol Özvar, Arif Bilgin, Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi,: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yay., İstanbul, 389.
- Ortaylı, İ., 2008, Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi, Cedit Neşriyat, Ankaras:306-436
- Ortaylı, İ., 2011, Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., s:12-129-130
- Osborne, B.S., 2001, Landscapes, Memor, Monumentsy and Commemoration: Putting Identity in Its Place, Ethnocultural, Racial, Religious, and Linguistic Diversity and Identity Seminar, Ontario.
- Osma, K., 1996, Cumhuriyet Dönemi (1923-1946) Anıt Heykellerinin Heykel Sanatımızın Gelişimine Katkısı Anadolu Sanat Dergisi Eskişehir, 129.

- Osma, K., 2003, Cumhuriyet Dönemi Anıt Heykelleri (1923-1946) Can Reklam Evi Basın Yayın Ofset Matbaacılık ,Ankara. 15-16-17-18
- Özdemir. E. E., 2004, “Kamu Yapısı Cephesinde Simetri; Ulus Sayıştay ve Ankara Ticaret Odası, ”Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Paul, R., 1984, Foucault ile Söyleşi: Mekan, Bilgi ve Erk, Çev. Mehmet Adam, Mimarlık, İstanbul, 7-8,12-17.
- Perçin, A., 2018, “Yarışma İle Elde Edilen Belediye Hizmet Binaları: Kullanıcı İle İletişim Ve Kamu İmajı, ”Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Petrucioli, A. 2008, Bellek yitiminin ardından Akdeniz İslam dokusu. İstanbul: Yem Yayınları, 39
- Plamenatz, J., 1970, Ideology. London: Macmillan, 32-35.
- Polat. M., 2009, “Bir Sembol Olarak “İdeoloji’ nin Mimarideki Kavramsal ve Mekânsal Etkileri Başkentlerin İmarı Üzerinden Bir Karşılaştırma Ankara Örneği”, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 26-52
- Polledri, P., 1990, Visionary San Francisco, Museum of Modern Art, Munich, 58.
- Purcell, A.T., 1995, “Experiencing American and Australian high- and popular-style houses”, Environment and Behavior, 27 (6), 771-800.
- Purcell, A.T., Nasar J.L., 1992, Experiencing other people’s houses: a model of similarities and differences in environmental experience, Journal of Environmental Psychology, 12, 199-211.
- Ranciere, J., 1969, On The Theory of Ideology: The politics of Althusser. RP 7.
- Sabahat, N.S., 2017, Türkiye’de Anıt Heykelin Temsil ve Kimlik Sorunu, İdil, 6 (31), s.953-966.
- Sağlam, F., 2011, “Türkiye’de Gelenekselleşmiş Uygulamalı Heykel Sempozyumları” Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Adana, 9
- Sağlam, H. ve Akalın, A. (2015). Mimarlık-İktidar, Gelenekçilik ve Mimarın Rolü: Ankara Örneği. Mimarlar Odası Kayseri Şubesi Mimarlık Kültür Dergisi, 12, 16.
- Sağlam, H., 2013, Mimarlık ve İktidar: Günümüz Adalet Sarayları Üzerine Bir Sorgulama, Mimarlık Dergisi, 370.
- Sakaoğlu, N., 1994, “İhtisab”, DBİA, İstanbul: C. 4, s. 144.
- Sargın, G. A., 2009a, “Kentin Kamusal Kimliğinin Çatkılanmasında İdeoloji ve İdeolojik Çatışma ”, Dosya 10.1, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 64-70

- Sargın, G. A., 2009b, "Ulusalcılık: Söylencesel ve İdeolojik Bir Araçsallaştırma", *Toplumsal Tarih Dergisi*, 189: 83-91 .
- Sayar, Y., 2004, Türkiye'de mimari proje yarışmaları 1930-2000: bir değerlendirme. *Mimarlık Dergisi*, 320, 29-36.
- Schwarz, F., 1997, Kadim Bilgeliğin Yeniden Keşfi, İnsan Yayınları , İstanbul, 285
- Sencer, M., 1984, Tanzimat'a Kadar Osmanlı Yönetim Sistemi, *Amme İdaresi Dergisi*, 17(2), 21-44.
- Sennett, R., 2005, Otorite, Çev.: Durand, K., Ayrıntı, İstanbul.
- Sezgin, N., 2016, "Türkiye'de Belediye Binalarının Elde Edilmesinde Mimari Tasarım Yarışmalarının Rolü", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Speer, A., 1978, *Architektur, Arbeiten 1933-1942, mit einem vorwort von Albert Speer und Beiträgen von Karl Arndt, Göttingen, Georg Friedrich Koch, Darmstadt, Lars Olof Larsson, Stockholm, Verlag Ullstein Gmbh, Frankfurt, Bernli, Viyana.*
- Tanyeli, U., 2007. *Mimarlığın Aktörleri Türkiye 1900-2000*, Garanti Galeri, İstanbul.
- Tanyeli, U., 2015, Politika mı Mimarlık Üretir? Mimarlıkla Politika mı üretilir?, By Altüst Dergi , Nisan 2015 Mimari, Sayı 14 , (<http://www.altust.org/2015/04/politika-mi-mimarlik-uretir-mimarlikla-politika-mi-uretilir-ugur-tanyeli/>)
- Tapan, M., 2007, Uluslararası üslup: mimarlıkta liberalizm., R. Holod, A. Evin ve S. Özkan. (Editörler). *Modern Türk mimarlığı 1900-1980*. Ankara. TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, 109-122.
- Tekeli, İ., 2007, Türkiye'de mimarlığın gelişiminin toplumsal bağlamı., R. Holod, A. Evin ve S. Özkan. (Editörler). *Modern Türk mimarlığı 1900-1980*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, 15-36.
- Thompson, J. B., 2013, İdeoloji ve Modern Kültür, Dipnot Yayınları, Ankara, 99.
- Tortop, N., İsbir, E.G., Aykaç, B., Yayma, H., Özer, M.A., 2006, Mahalli İdareler, Nobel Yayınları, Ankara, 148.
- Turan, B. O., 2011, "21. Yüzyıl Tasarım Ortamında Süreç, Biçim ve Temsil İlişkisi", *Megaron*, C.6,S.3, s:162-170.
- Turani, A., 1992, Dünya Sanat Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, , S. 30, 35, 37, 41, 43, 78, 109, 127, 189, 267, 268, 269, 244, 360, 361, 442, 453.
- Tümer, G., 1994, "Deli Petro'nun Mimarlığı ve Şehirciliği Üzerine" *Arredemento* 58,
- Tümer, G., 1997 "Hükümdar mimarlar" *Arredemento Dekorasyon* 98,1997

- Tümer, G., 2009, Atatürk ve Mimarlık Üzerine Değınmeler, Mimar-İst Dergisi, 32, İstanbul.
- Türkmen, S.F., 2009, “Türkiye’de Proje Yarışmaları İle Elde Edilen Kamu Yönetim Yapılarının Mimari Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi , Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,
- Uludağ, Z., 2009, “Modern Başkentlerin Ortak Misyonu: Sıfırdan Başlamak ve Modern Ulusun Sahnesi Olmak”, Mimarlık, 350: 24-28 .
- Uras, U. (2004). İdeolojilerin Sonu mu?. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi, 58-59.
- Vale, J. L. (2008). Architecture, power and national identity. Abingdon, Oxon: Routledge, 11.
- Vale, L.J., 1992, Architecture, Power and National Identity, Yale University, Massachusetts.
- Wilson, P.J., 1988, The Domestication of the Human Species. New Haven: Yale University Pres, 126.
- Yalçın, R., 2012, “Heykelle şekillenen Kamusal Alan ve Kayseri Örneği”. Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri, 23-30
- Yaman, Z. Y., 2002, “Cumhuriyet’in İdeolojik Anlatımı Olarak Anıt ve Heykel”, Sanat Dünyamız Dergisi, Kış, Sayı: 82, İstanbul, 155-157-171.
- Yaman, Z. Y., 2011, “Siyasi/Estetik Gösterge” Olarak Kamusal Alanda Anıt ve Heykel”. Metu Jfa (Odtü Mimarlık Fakültesi Dergisi) 2011/1, Cilt: 28, Sayı: 1, 69-98.
- Yaşar, D., 2017, “İktidar İdeolojilerinin Mekânsal Temsiliyeti: 1950’lerden Günümüze İstanbul Üzerine Bir Değerlendirme” Yakın Mimarlık Dergisi– Ekim 2017 Cilt:1 Sayı:1 Journal of Near Architecture –October 2017 Volume:1 Issue:1S:26-41
- Yeşilkaya, N.G., 1997, İdeoloji Mimarlık İlişkisi ve Türkiye’de Halkevleri Binaları (1932-1946)” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Yıldırım M., 2007, Beyoğlu Dergisi, Ed. A. Haluk Dursun s.6-19 İstanbul.
- Yıldırım, S., 1990, 23-24 Kasım Yerel yönetim ve demokrasi. Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Sempozyumunda sunuldu, Ankara, 25,
- Yılmaz, F., 2009, “Mimarlık, İdeoloji, Temsiliyet: 1980’ler Sonrasında Gücün Temsiliyetinin Yeni Bir Formu Olarak Parti Merkez Binaları”, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Web Kaynakları

- Hitler'in Büyük Halk Sarayı Url-1<
<http://www.doganhasol.net/diktatorler-mimarliga-meraklidir-2.html>
 [Ziyaret Tarihi:10 Mayıs 2018]
- Büyük Sovyet Sarayı Url-2<
<https://www.gelenek.org/reel-sosyalizmin-kentleri-sovyetler-ornegi>
 [Ziyaret Tarihi:10 Mayıs 2018]
- Stalin döneminde yapılması planlanan Yedi Kız Kardeşler Projesi Url-3<
<https://tr.sputniknews.com/foto/201607271024106600-stalin-yedi-kiz-kardes-moskova-gokdelen/> [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]
- Amerika Birleşik Devletler Capitol Binası 1793 Url-5<
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9f/US_Capitol_east_side.JPG
 [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]
- Hitler'in Reich Parti Kongresinde Konuşması Yaptığı Balkon Url-6<
<https://www.trthaber.com/foto-galeri/50-fotografla-ii-dunya-savasi/8188/sayfa-46.html> [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]
- Ak Parti Genel Merkez Binasında Url-7<
<https://www.setav.org/istisnai-bir-hareket-olarak-ak-parti/>
 [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]
- Jeremy Bentham'ın Panopticon'u Url-8<
<http://www.loveartnotpeople.com/2011/12/working-class-stigmas-and-london-east.html> [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]
- İzmit Halkevi Url-9<
<http://www.arkitera.com/gorus/1059/kentsel-bir-imge-olarak-izmit-halkevi>
 [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]
12. y.y da Siena Belediye Binası, Url-10<
http://ttnotes.com/palazzo-pubblico.html#gal_post_36293_palazzo-pubblico-siena-3.jpg [Ziyaret Tarihi:15 Kasım 2018]
- Eski Devlet Binası, Boston 1712 Url-11<
<https://www.historicnewengland.org/explore/collections-access/gusn/195365/>
 [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]
- Boston Devlet Binası ,Boston 1795 Url-12<
https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Massachusetts_State_House#/media/File:Boston_State_House.JPG [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]
- San Francisco Belediye Binası Url-13<
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1f/San_Francisco_City_Hall_2.JPG [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]

- Londra Belediye Binası, Url-14<
<https://www.fosterandpartners.com/projects/city-hall/>
 [Ziyaret Tarihi:15 Kasım 2018]
- Bursa Şehremaneti 1880 Url-15<
<https://www.bursa.bel.tr/bursa-kent-konseyi-nden-11-eylul-mesaji/haber/20392/>
 [Ziyaret Tarihi:15 Kasım 2018]
- İstanbul Belediye Sarayı Url-16<
https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Municipal_buildings_in_Istanbul
 [Ziyaret Tarihi:15 Kasım 2018]
- İstanbul Belediye Sarayı Url-17<
<http://www.karar.com/hayat-haberleri/milli-mimariden-40li-yillarda-vazgecildi-447779#>
 [Ziyaret Tarihi:15 Kasım 2018]
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Url-18<
<http://www.arkiv.com.tr/proje/1-odul-gaziantep-belediyesi-hizmet-binasi-mimari-proje-yarismasi/4846>
 [Ziyaret Tarihi:15 Kasım 2018]
- Kadirli Belediyesi Hizmet Binası Url-19<
<http://www.vitracagdasmimarlikdizisi.com/projeler/Kadirli-Belediyesi-Hizmet-Binas%C4%B1.aspx>
 [Ziyaret Tarihi:15 Kasım 2018]
- Çukurova Belediyesi Hizmet Binası Url-20<
<http://www.arkiv.com.tr/proje/cukurova-belediyesi-ve-kultur-merkezi/4737>
 [Ziyaret Tarihi:15 Kasım 2018]
- Priene Kent Planı Url-21<
<http://jfbgradu.free.fr/GRECEANTIQUE/turquie/priene/00priene.htm>
 [Ziyaret Tarihi:10 Mayıs 2018]
- Palmanova ideal kent planı Url-22<
<https://manifold.press/ipucu-ideal> [Ziyaret Tarihi:10 Mayıs 2018]
- Konstantin'in 312 yılında kazandığı Savaş onuruna yapılan Zafer Takı Url-23<
<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=2681>
 [Ziyaret Tarihi:10 Mayıs 2018]
- Marcus Aurelius atlı heykeli M.S.173-176,Roma Url-24<
<https://bethanybourgault.files.wordpress.com/2016/10/p1016453.jpg>
 [Ziyaret Tarihi:10 Mayıs 2018]
- XIV. Louis'in 1665'de Gian Lorenzo Bernini tarafından yapılan atlı heykeli Url-25<
<https://tr.depositphotos.com/57979465/stock-photo-paris-equestrian-statue-of-louis.html> [Ziyaret Tarihi:10 Mayıs 2018]
- Taksimdeki Cumhuriyet Anıtı Url-26<
<http://www.travelon.com.tr/tours/istanbul-taksim-galata-beyoglu-tour/>
 [Ziyaret Tarihi:10 Kasım 2018]

EKLER

EK-1 İdeolik Yaklaşımın Kent Planlamasına Etkisi

Kentlerin morfolojik gelişim süreci

Kentler insanların yaşam alanıdır ve zaman içerisinde kültürel, sosyal, politik ve ekonomik sebepler sonucunda farklı morfolojik karakterlere bürünürler. Her dönem, kent dokusunda kendine özgü morfolojik izlerini bırakır. Dolayısıyla, kentlerin oluşumu ve gelişimi dönemin karakterine, formlarına ve mimarisine bağlıdır. Buna bağlı olarak kent dokusu içindeki anıtlar, yapılar, bölgeler, caddeler, sokaklar kentsel artefaktları meydana getirir. Bu artefaktlar kentin geçmişinin hatırlanmasını, hafızalarda yer etmesini sağlar ve gelecekteki planlamalar için önemli veriler sunar. Bu öğeler kent var olduğu sürece değişip dönüşmeye devam eder, fakat değişimin oranı ister işlevsel, isterse hücrelerin biçimlerinde olsun ekonomi ve kültür ile ilgilidir (Moudon, 1997). Kent planlama anlayışının ortaya çıkışı ve kurumsallaşması 19.y.y sonlarına tarihlendirilebilir. Kent planlamanın tarihsel bir gereksinim olarak bu dönemde ortaya çıkışının ardında yatan gelişmeler ise sanayi devriminin yol açtığı kırdan kente büyük nüfus hareketlerinde aranmalıdır. Kentin fiziksel olarak en küçük elamanları olan parsel ve binaların oluşturduğu farklı karakteristikler, kent formunu ve yoğunluğunu tanımlamaktadır. Bu iki elemanın kombinasyonları ve nitelikleri kent formunun yanı sıra aynı süreç içerisinde kentte yaşayanların sosyal ve ekonomik durumlarını da yansıtmaktadır.

Kentsel morfolojinin okunabilmesinde en önemli etkenlerden biri tipolojidir. Mekânın değişim ve dönüşüm süreçlerini analiz etmek için kentsel dokuların açıklanması ihtiyacı ortaya çıkmış, böylece tip ve tipoloji bileşeni kentsel morfolojiyi çözümlenmede kullanılmaya başlamıştır. Petruccioli'ye göre tip kavramı; “ Morfolojinin irdelenmesi veya işlevlerin sıradan bir sınıflandırması değil, kökleri tarihsel süreç ve toplumsal davranışa uzanan ürünlerde kendini gösteren evrensel bir kavramdır.” Tipolojik süreç bir tipten başka bir tipe geçişteki evrimi anlamamıza olanak tanır (Petruccioli, 2008). Kentlerin, mahallelerin, sokakların planlaması çok uzun bir zamanı kapsamaktadır ve erken planlamadan bu yana giderek sistematikleşmiştir. Kent planlamasında üç temel tipten söz edilebilir (Hall,1997).

- Izgara Plan (Grid planlaması)
- İdeal Kent Planlaması
- Yerel Tasarım Planlaması

Izgara Plan birbirleriyle dik açı yaparak kesişen doğrusal caddelerden ya da kare veya dikdörtgen yapı adalarından oluşan kent planını tanımlamaktadır. Grid ülke ve şehirlere, arazi ve sokaklara uygulanan ve en temel birim olarak anlam taşımayan bir toprak parçasını düzgün, ölçülmüş noktalara bölmektir (Kostof, 1991). Babilliler ve Mısırlılar, inşaat yapmak için, düzenli, birbirini tekrar eden arazi blokları oluşturacak şekilde, dik açılarla kesişen düz yollar planlayarak kentler inşa etmişlerdir. Hippodamos, klasik anlamda, bu gridlerden kültür simgesi olarak yararlanan ilk şehir plancısı olarak bilinmektedir. Onun inancına göre grid uygar hayatın mantığını simgelemektedir (Campbell ve ark. 2003).

Grid – gridiron ya da "checkerboard (dama tahtası)", tarihteki planlı şehirlerin şimdiye kadar uyguladıkları en yaygın modeldir. Hem coğrafi, hem de kronolojik olarak (tarih boyunca kullanımı sürekli olmasa da) evrenseldir. Arazinin kolayca parsellenebilmesine ve gayrimenkullerin satılabilmesine imkân verdiği için tercih edilen bir plan olan gridal planda, savunma için düz sıralanmış caddelerin sağlamış olduğu avantajlar Aristoteles'ten beri bilinmektedir ve doğrusal cadde modeline huzursuz bir nüfusu gözlem altında tutmak için de başvurulmuştur (Lawrence, 1996). Gridlerden askeri düzenlemelerde (Romalı Castra), dini akitlerde, ticari kapitalizmde (demiryolu kasabaları) ve endüstriyel planlamada faydalanılmıştır (Hiorns, 1956; Lawrence, 1996).

Grid iki ana amaca hizmet etmiştir: Birincisi geniş anlamda düzenli olarak yerleşimi ve kolonileşmeyi kolaylaştırmaktır, ikincisi ise grid uygulamaları bir modernleşme aracı olmuştur. Romalılar bu yolla İber ya da Alman yerleşimini düzenlemişlerdir. Rönesans'ta prensler, örnek bir şekilde grid düzenine sokulmuş meydanlarla, ortaçağ kentlerinin yapılarını genişletmişlerdir. Finlilerde var olan şehirleri yeniden grid sistemine göre düzenlenerek planlanması için kanun çıkartmıştır (Lawrence, 1996).

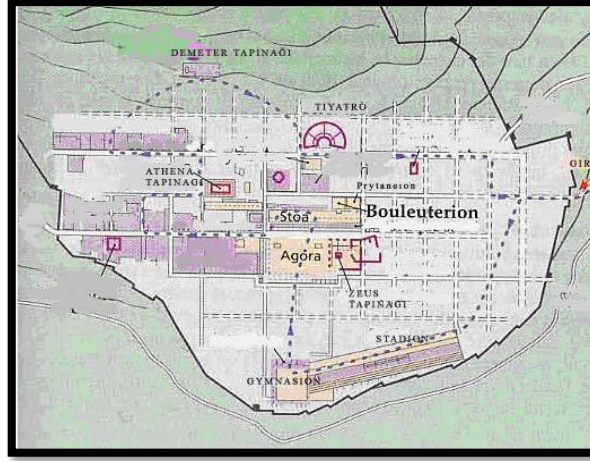
Şehircilikte kullanılan grid eski dünyada, Klasik Çağ'dan önce de görülmektedir. Her ne kadar ortaya çıkarılan yol yapıları M.Ö. 6. yüzyıllara (Nebuchadnezzar Dönemi'ne) kadar uzanıyorsa da Babil'de grid yapılanması M.Ö.2 bin yılları civarına, Hamurabi zamanına kadar uzanmaktadır. Kostof'un aktardığına göre Herodot, Babil'i "Nehre doğru bazıları dik, bazıları paralel düz yollarla bölünmüş" olarak tarif etmektedir (Kostof, 1991). Günümüzdeki adı Hirbet ed-Diniye olan küçük Haradum kasabası, Irak'ta Fırat kıyısında, yer alan ve bilinen en güzel ızgara plana sahip örnektir (Huot ve ark., 2000). Çivi yazılı tabletlerden, M.Ö.1775'ten M.Ö. 1630'a kadar uzanan zaman dilimi boyunca kentin ömrünü sürdürdüğü kesindir. Haradum kalıntıları Suriye-

Irak sınırının çok yakınında yer almaktadır. Babil dönemi planı göze oldukça hoş görünen bir düzenlilik ve olağan üstü bir simetriye sahiptir. Kentin ömrü kısa sürdüğünden, planda hiçbir değişiklik meydana gelmemiştir (Huot ve ark., 2000). Kentin orta yerinde, kapıya varan ana yol ile merkezi konumdaki tali sokağın kavşağında, eski doğu kentleri içinde ender bir örnek oluşturan meydan düzenlemesi yapılmıştır. Küçültülmüş ölçekte bile olsa, kentin anıtsal niteliği ve düzenliliği dikkati çekmektedir; hatta günümüzdeki kent anlayışıyla bir “zonlama (bölümleme)” bile görülmektedir (Huot ve ark., 2000).

Planlamada gerçek başarı Çinliler ve Grekler tarafından elde edilmiştir. Şehrin içerisinde her binanın kendi uygun yerini bulacağı, bir resmi planlama birimi olduğu, birbiri ile ilişkisi olmayan bu iki kültürde ortaya çıkmıştır (Gallion, 1993). Çin gridi yönetim başkentleri için ayrılmış politik bir çizimdir (Kostof, 1991).

Pratik gözlem yöntemlerine dayanan ilk planların esaslı olarak yeniden düşünülmesi, M.Ö.5. yy.’da Hippodamos ile olmuştur. Aristo, Hippodamos’ un “kentlerin bölünmesini” keşfettiğini, Atina’ya bağlı liman şehri Piraeus (Pire)’un planını yaptığını ve hatta “anayasa hakkında tekliflerde bulunan, politika ile ilgisi bulunmayan insanlardan ilki olduğunu” yazmaktadır (Mumford; 1961; Aristoteles, 1995; Başaran, 1995). Ostia, Rodos, Olyntius, Priene ve başka birçok yerde ve sonuç olarak büyük sayıda Helenistik şehirde uygulanmıştır. Hippodamos, “Kentteki nüfus üç sınıfa bölünmüştür zanaatkârlar, çiftçiler ve askerler- ve toprağı da üçe bölünmüştür, birincisi kutsal topraklar, ikincisi halk toprağı (askerleri desteklemek için) ve üçüncüsü de özel mülk (çiftçiler tarafından sahip olunan)” diyerek, siyasi ve toplumu sınıflandıran bir sistem teklifinde bulunmuştur (Kostof, 1991).

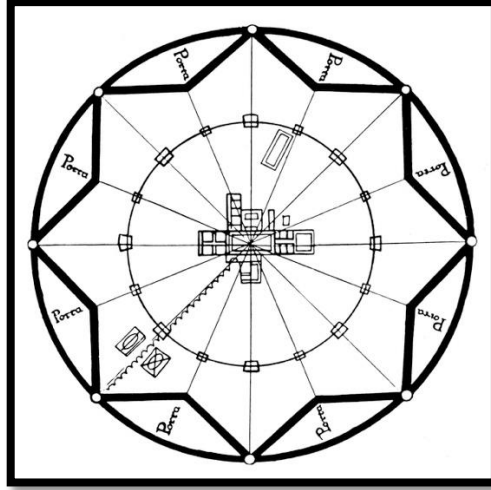
Bir sonraki yüzyılda grid sistemine olan rağbet zirveye ulaşmış, hatta dik bir yamaca inşa edilmiş Priene kentinde olduğu gibi, hiç de uygun olmayan arazi yapılarına da uygulanmıştır (Şekil 1.1.). Birbirini dik kesen caddelerin yarattığı yapı adaları üzerinde kurulmuş bu harika şehirde her şey yerli yerinde ve günümüzdeki şehir planlayıcılarını utandıracak güzelliكتedir. Doğu batı yönünde beş tane düz ana cadde, kuzey-güney yönünde dik ve merdivenli on beş sokağı bulunan kentin etrafını zikzaklı bir sur çevrelemektedir. İskender’in fetihleriyle, grid sistemi, bütün eski dünya üzerinde, Pers imparatorluğu ve Mezopotamya gibi uzak bölgelere kadar ulaşmıştır (Kostof, 1991). Roma askeri kamp organizasyonundan ilham alan Roma şehrinin bir ögesi gelecekte cardo maximus ve decumanus maximus olarak adlandırılan kuzey-güney ve doğu-batı sokak akslarıdır (Hall, 1997).

Şekil 1.1. Priene Kent Planı (Url-21)

Ortaçağ'da Rönesans'la birlikte ekonomik, politik ve dünya görüşünde gerçekleşen dönüşümler sonucu kentlerin nasıl tasarlanması gerektiğiyle ilgili düşünceler artmış ve "ideal" kent önerisi sunulmuştur (Hall, 1997).

İdeal kent planlaması ya ideal şekil ve fonksiyonların teorik kavramlarla resmedilmesi ile oluşan model projelere ya da benzer kanılarla yaratılmış olan kentlere işaret eder. Günümüzün ve geleceğin ideal kenti farklı kullanım biçimleri ve çeşitliliğiyle canlıdır. Kamusal alanlarıyla insancıldır ve yaşam kalitesi değişik işlevlerin bir arada kullanılmasıyla gelişmiştir. Bina tasarımının daha geniş kapsamlı olarak kent ölçeğinde ele alındığı, binaları kente bağlayan altyapının ve kamu alanlarının öneminin benimsendiği değişken ve çok fonksiyonlu bir organizmadır. İdeal kent; yayaların ön plana çıktığı bütünlük ulaşım sistemleriyle arabasız bir hayata geri dönüşün olduğu, atıkların çöp kamyonlarıyla toplanıp biriktirilmediği, enerjinin yenilenebilir kaynaklardan sağlandığı karbon nötr ve güvenli bir kenttir. Rönesans döneminde Avrupa'daki bazı başkentler genellikle dini motiflerle ideal kent kurma girişimleriyle olmuştur. Kentsel doku ve detaylar –binaların cephelerinden, yeşil alan ve parklara kadar hepsi dini motiflerle bezenmiş ideal kenti kurma ideolojinin ürünüdür. Planlandığı gibi gerçekleştirilen ideal proje sayısı azdır. Bu projeler uygulanmasa da teorik olarak kullanılmıştır. En ünlü ideal şehir planı Filarete'nin Sforzinda'sı ki Palmanova'da bu şehrin etkilerini görmek mümkündür (Şekil 1.2.).

Şekil 1.2..Sforzinda ideal kent planı

(15. yüzyıl ortası Filarete adıyla anılan İtalyan mimar, heykeltıraş ve teorisyen Antonio di Pietro Averlino'nun Milano'nun tiranı Sforza için yapmış olduğu ideal kent planı. Uygulanmamış olan bu plan bir ikon olarak günümüze kadar ideal kent planlamasında yerini almıştır. Rönesans'ın "ideal proje" leri çoğunlukla yeknesak doğrusallıktan uzaktır. O dönemin planlarını hazırlayanlar için artan kesinleşmiş düşünceleri yeni bir kent şekline çevirmektir oldukça önemli bir sorundur. İşlevi bir kale gibi alınan kent bütünüyle bir kraliyet konutu olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle merkezîyetçi çözümler ziyadesiyle uygundur. Bu önemli modelde her ne kadar ortaçağda kale genellikle dış çeperde yer alsada ve kentteki diğer yapılarla direkt kontağı yoksa da, bir yanda Lord diğer yanda kent halkının oluşturduğu birlikteliğinin yol açtığı iki başlı politik düzen görülmektedir (Hall,1997).

Filarete'nin yaptığı bu proje hayata geçmez ama daha sonra gelen bir başka ünlü İtalyan Rönesans mimarı, Vincenzo Scamozzi (1548-1616) Sforzinda'ya çok benzeyen, Venedik yakınlarındaki Palmanova kentini Venedikliler için planlar. Etrafı hendeklerle çevrili en dıştan dokuz kenarlı kentin yapılış amacı dış saldırılardan korunmaktır (Şekil 1.3.).

16.yy.'da kent ilk kez bir bütün olarak ele alınıp, kentsel elemanların koordinasyonu düşünülmüştür. Politik çağrışımları ile Michelangelo'nun Campidoglio projesi bu yönde önemli bir örnektir. Roma'daki anıtsal meydanların birkaç kuşak tarafından inşa edilmesinin örneklemesidir (Hall, 1997).

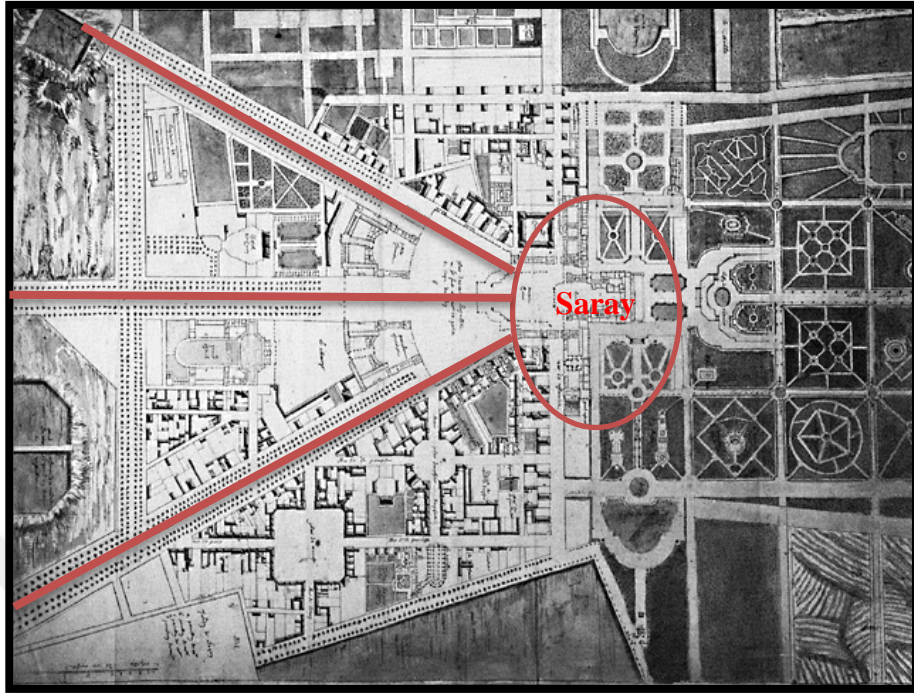

Şekil 1.3. Palmanova ideal kent planı (Url-22)

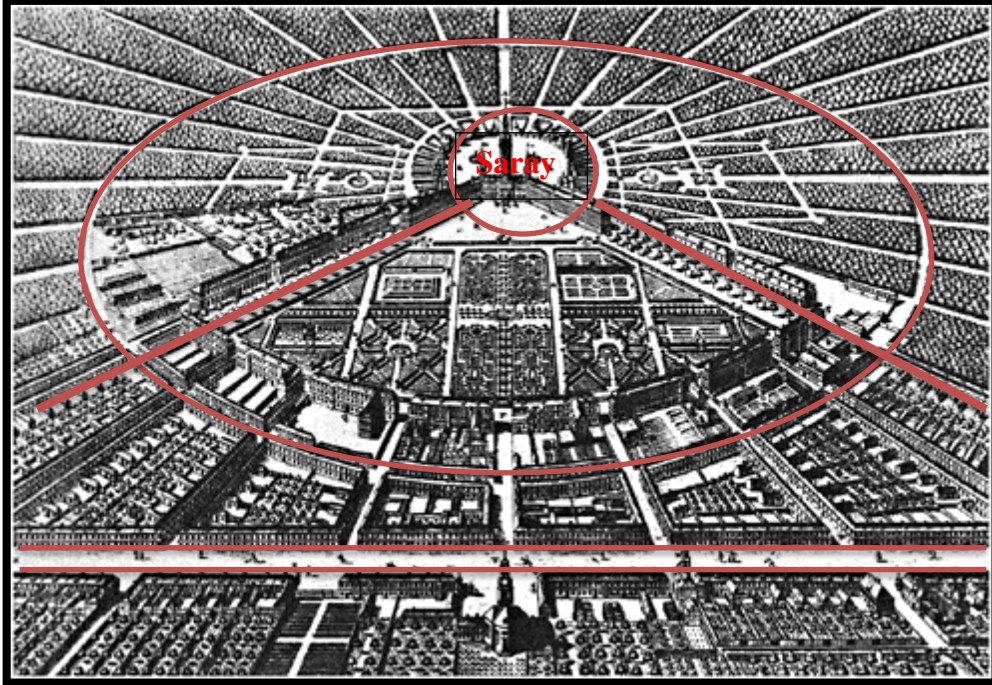
14. Louis tarafından yaptırılan Versailles sarayı Fransa için tasarlanmış ikinci başkent niteliğindedir (Şekil 1.4.). Kent, saray ve parkın sistematik olarak bir bütün halinde birleştirilmesi yolundaki önemli bir planlamadır Karlsruhe sarayıdır (Şekil 1.5.). 18.yy.'ın başında planlanan Karlsruhe' de Versailles'i örnek alan ilk başarılı girişimdir. Karl Wilhelm Markgraf von Baden-Durlach tarafından yapıldığı düşünülen Özgün strüktürün merkezinde, 32 ışnsal cadde ile çevrelenen saray kulesi yer almakta ve tüm yollar saraya çıkmaktadır. Versailles gibi Karlsruhe'de egemenliğin yegâne tezahürü olarak tanımlanan en üst örnektir. Her ikisinde de saray, birçok ideal projede önerildiği gibi yoğun olarak inşa edilmiş alanın merkezinde değil, dışında yer almaktadır. Sarayın kentin gürültülü etkinliklerinden uzaklaştırılarak, istenen mimari ve sembolik hâkimiyetin yanı sıra saray ve park alanının koordinasyonunu elde etmek kolaylaşmıştır. Versailles ve Karlsruhe'nin kentleri, gelişmiş planlamanın ürünleridir (Hall, 1997). Erkin mekanı olan saray, kendini kentin dışına konumlayarak bir taraftan kenti denetlemekte bir taraftan hakimiyetini fiziksel olarak farklılaşarak hiyerarşik olarak görünür hale getirmektedir. Bu durumda Alsaç (1996), kralı tıpkı ağının ortasında oturup her noktasını denetim altında tutan örümceğe benzetmekte ve sarayın her noktasından kente dair her şeyi görme imkânına sahip olduğunu, bu düzenlemenin de gücün kimde olduğunu işaret ettiğini belirtir.

Londra'da 1666'daki yangın sonrası Sir Christopher Wren'in yapmış olduğu öneriyle yapılan çapraz caddelerin dikdörtgensel bir sokak ağı ile birleşmesi ilk deneme örneğidir (Şekil 1.6.). Şehir planlama tarihinde merkezi bir öneme sahip olan planda, kentsel alanın batısı dikdörtgensel bir gride bölünmüşken, doğu tarafı caddelerin ışnsal olarak çıktığı ve poligonal meydanlar oluşturmuştur (Hall, 1997). Doğrusal blokları,

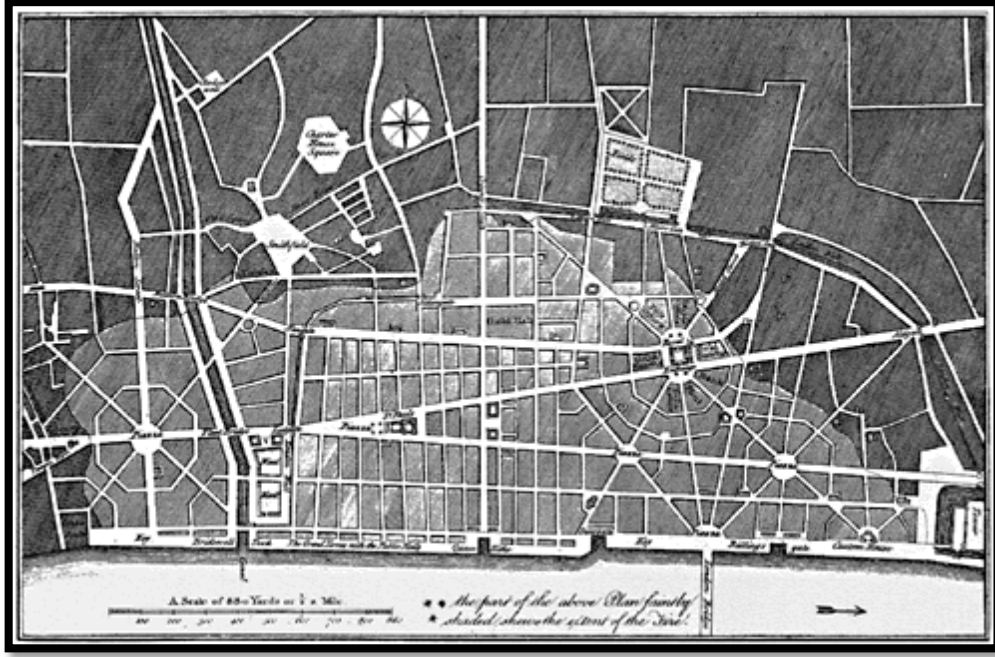
geniş set ve caddeleri ve yıldız şeklindeki meydanları ile 19.y.y. planlamasının öncülerindendir.

Şekil 1.4. Versailles Sarayı sadece bir meydan ve park anlamının ötesinde Fransa için tasarlanmış ikinci bir başkentir. Bu plan tipi Avrupa'da diğer bir çok kent planını etkilemiştir (Hall 1997)

Şekil 1.5. Karlsruhe Sarayı özellikle orijinal planlanan şekliyle, tamamen kraliyet konut işlevine yönelik tasarlanan en uç plan örneğidir. Saraya ait bir kule, saraydan başlayan sokaklardan birini dik kesen şehrin ana caddesi dışında her şeyi kapsayan dairesel şemanın merkezini oluşturmaktadır (Hall 1997)

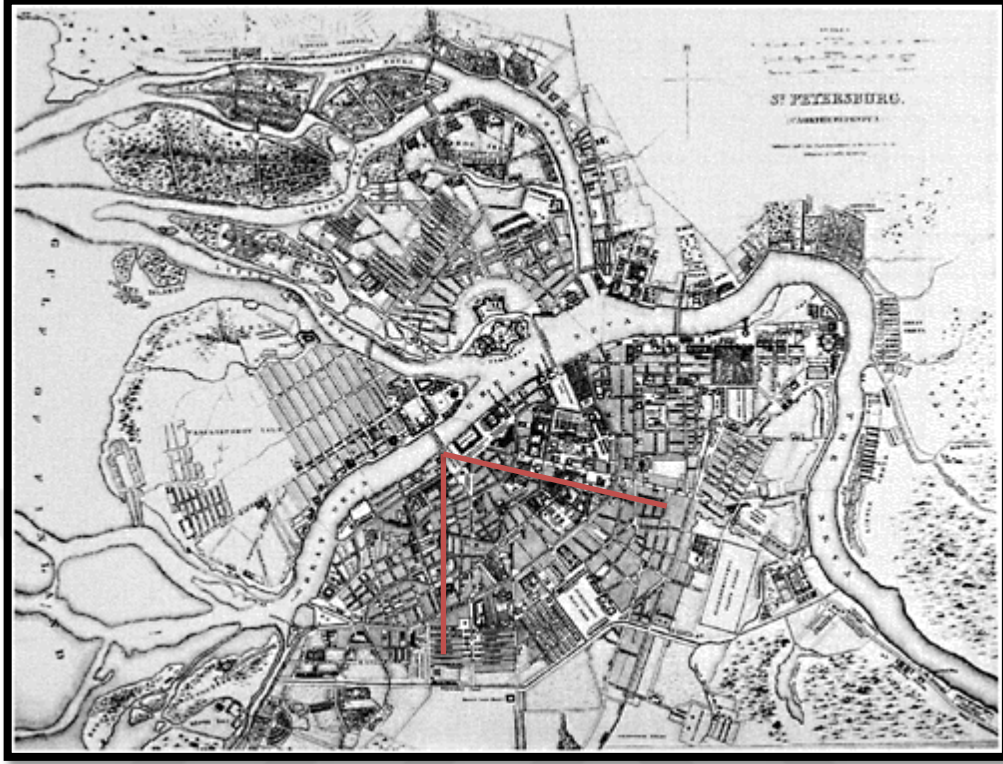

Şekil 1.6. Londra. Kentsel alanın batısı dikdörtgensel bir gride bölünmüşken doğu tarafı caddelerin ışımsal olarak çıktığı poligonal meydanların oluşturduğu bir sistemi kapsamaktadır (Hall 1997)

18. yüzyılın en önemli şehirselsel gelişimleri St. Petersburg, Bath, Edinburg, Lisbon üzerinden örneklendirilebilir. Bunların arasında, Moskova'dan sonra özel olarak başkent olarak tasarlanan ve daha önceden herhangi bir kent yerleşimi olarak kullanılmayan, dahası en azından nüfus artışı nedeni ile Avrupa'daki en başarılı geç orta çağ kenti olan St. Petersburg önemli bir örnektir (Şekil 1.7.). Yapılaşma çalışmaları 1703 yılında Büyük Peter'in emirleri ile Rusya'yı politik, ekonomik ve kültürel olarak Batı Avrupa'ya yakınlaştırma seferberliğinin bir adımı olarak başlamıştır. Rusya'nın kuzey batısında Neva Nehri'nin kollara ayrılarak Fin Körfezi'ne aktığı bataklık bölgede yükselmiştir. Neva nehri kıyısı boyunca resmi merkezle birlikte Bahriye Mahkemesi, Kışlık Saray gibi kamu binaları ve meydan sıraları bulunmaktadır. Bahriye Mahkemesi'nin önündeki açık alandan ışımsal olarak dağılan üç ana cadde merkez ile kenarları bağlamaktadır. Bu caddelerin merkezlerinin birçok sokak ile kesilmesi rasyonel bir yapı oluşturmaktadır.

Yerel tasarım planlaması ise meydanlar ve sokaklar gibi anıtsal vurguların genel olarak var olan bir kent dokusunun içine eklenmesi veya bir yapı veya yapı grubu etrafında mimari yapılaşmayı gerçekleştirmeyi anlatır. Bu tarz planlama genellikle törensel işlevler için, bir prens, ruhani ve dünyevi kurumlar için veya şehir için gösterişli mekânlar elde etmeyi amaçlar, bu nedenle yerel tasarım planlamasında estetik kaygılar ön plandadır. Bir proje bu planlama tiplerinden iki veya üç tanesi de göz

önünde bulundurulur planlanabilir. Örneğin grid sokak sistemiyle yapılmış bir plan içinde kentsel da vurgular taşıyabilir.

Şekil 1.7.. St. Petersburg. 1834'e tarihlenen harita yüzyıllık dikkatli bir iyi planlama örneği. Bahriye Mahkemesi'nin kulesi Roma'daki Popolo Meydanı'nda yer alan dikili taşın aksine, şehrin farklı parçalarını görsel olarak bir birine çekerek önemli bir rol oynamaktadır (Hall 1997)

Tarihte ızgara grid planlar ile birlikte aynı zamanda birçok ideal projelerden ilham alınan şehirler de vardır. Bunların her biri zaman ve mekânda dağınık bir şekilde görsel olarak olağanüstüdürler. Ayrıca meydanları ve binaları bazı örneklerde bütün şehri mükemmel bir mimari ile bağlamaya çalışan yerel tasarım planlama örnekleri de mevcuttur.

Kent planlamanın temel estetik idealleri 16. yy.'dan bu yana az çok değişmeden gelmiştir. Yeknesak ve muntazam sokaklar, bakış noktaları ve çevresi kapalı meydanlar Rönesans'tan 19.yy.'a kadar mükemmel bir kent yaratmayı amaçlayan her planlamanın düzenli girdileri olmuşlardır.

İdeolojinin başkentler üzerine etkisi

Sanayi Devrimi sonrasında özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkan ulus-devletleşmelerle birlikte, siyasi erkin ideolojilerin yeni toplum ve bu

ideolojilerini görünür hale getirecek mekân arayışları doğrultusunda yeni başkentlerin kurulması sürecine girilmiştir. Başka bir deyişle başkentlerin imarı bir siyaset aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. 20. yy. bu açıdan diğer dönemlerle kıyaslandığında daha çok bağımsız devletin ortaya çıktığı, yeni başkentlerin imarının gündeme geldiği bir dönemdir (Gottmann, 1977).

Başkentler bir ülkenin geneline ya da eyaletin bütününe yönelik genel siyasetin belirlendiği ve yönetimin fiziksel düzeyde cisimleştiği yerler olarak tasvir edilmektedir. Antike dönemde başkent konumunun belirlenmesinde üç belirleyici etken vardır. Bu etkenlerin ticari geçiş yolları üzerinde bulunmaları, ülkenin yiyecek gereksinimini karşılamada stratejik ve merkezi bir konumda bulunmaları ve önemli bir istihkâm noktası olmaları olduğu söylenebilir. Sanayi devrimi sonrası ise oluşan yeni şartlar gereği bu amaçların dışında ulusal birlik ve ulusal kalkınmanın sağlanmasına yönelik olarak iç pazar bütünlüşmesi gibi yeni nedenler ortaya çıkmıştır (Çınar, 2004).

Başkentler “gerçek başkentler” ve “yapay başkentler” olarak sınıflandırılmaktadır. “Gerçek başkent” sınıflandırmasında, başkentlerin ülkenin ekonomisi, bilim ve kültür’ü yönünden önde gelen kenti olup olmadığı dikkate alınır. Bunun yanı sıra başkent ilan edildiğinde ülkenin önde gelen bir kenti olmayan sıfırdan imar edilen başkentler “yapay başkent” olarak kabul edilmektedir (Vale,1992).

Vale (1992) çağdaş başkentleri tasarlanmamış başkentler ve tasarlanmış / planlanmış başkentler olarak ayırmaktadır. Tasarlanmamış başkentler, evrimlerini kendi içsel dinamikleriyle gerçekleştirmiş olanlardır ve bu başkentler uzun bir kentsel tarihe sahiptir. Bu başkentler her dönemde ülkenin önde gelen yönetim merkezi olmayı sürdürmüşlerdir. Tarihsel merkezleri Roma İmparatorluğu’na kadar uzanan Londra, Berlin, Paris ve Viyana gibi başkentler bu grupta yer almaktadır. Bu şehirler, hem dinsel hem de sivil büyük çoklu merkezlerden oluşan çok merkezli başkentlerdir. Tasarlanmamış başkentler grubunda yer alan diğer başkentler, gelişmelerini kendi içsel dinamiklerine göre gerçekleştirmiş bulunan, ancak başkentlik niteliği kesintili olan yerlerdir. Bu kentlere örnek olarak tarihin belirli bir döneminde başkentlik olma durumunu kaybedip sonradan yeniden kazanan Roma, Moskova ve Atina örnek verilebilir.

Tasarlanmamış başkentlerden Londra’da, 19. yy. Parlamento Binası’nın Westminster ve İngiliz Hükümeti ile birlikte bir merkez oluşturmuştur. Fakat Parlamento aynı zamanda ününü Buckingham Sarayı, St. Paul Katedrali, başkent kalesi ve on birinci yüzyılda, bin boyunca öncülük eden Londra Kulesi ile

paylaşmaktadır. Bu güç paylaşımı şaşkıncı değildir, İngiltere'deki siyasi güç geçmiş bin yıl boyunca Krallık, Kilise ve Parlamento arasında yer değiştirmiş ve bu kuvvetlerden her biri kendi mimari görünürlüğünü Londra silüetinde muhafaza etmiştir. Yine de, bu büyük yapılar içinde eksik olan, İngiliz siyasi gücünün kalıcı merkezinin diğer yönetim merkezlerine göre zayıf görünüşüdür. Başbakanlık binası mütevazı bir yerde 10 Downing Caddesi üzerinde yer almakta ve sadece bu isimle bilinmektedir. Yakın zamanda cadde güvenlik sebebiyle sivil vatandaşlara kapalı olduğundan yapı artık şehir silüetinin görünür bir parçası bile değildir (Hall, 1997).

Paris'in mekânsal hiyerarşisi, askeri zaferler anısına inşa edilmiş büyük meydanlar, emperyal kabileler ve gezintiler için tasarlanmış bulvarlarıyla çok merkezliliği gerektirmiştir. 800 yıllık bir süreç boyunca Louvre'dan başlayarak genişletilen dünyaca ünlü kraliyet aksı, pek çok paralel anlam alternatifi sunmuştur. Monarşinin sona ermesi; kalan, monarşiden esinlenilerek oluşturulmuş izlerin sonrasındaki duysal değişimine engel olamamıştır. Fransız başkanlar, Paris şehir merkezini müze ve diğer kültürel aktiviteler bölgesi haline getirmeye çalışırken, yönetimin varlığı daha az görünür bir hal almıştır. Kentsel aksların karmaşık düzenlemesi ve kontrollü bina yükseklikleri dâhilinde, Paris'in en görünür yapıları yönetim ofislerini barındıran binalar değildir. Yüzyıllar boyunca pek çok değişikliğe uğramış ve kendilerini yönetim değişiklikleri doğrultusunda şekillendirmiş pek çok başkent örneğinde olduğu gibi; Paris'in kent düzenlemesi de kalıcı parlamentolu demokrasi ekleri için öncelikli bir yer sağlamamaktadır.

Roma'nın tarihi rollerinin çeşitliliği; hem fiziksel hem de sembolik anlamda, görünür kentsel izlerini muhafaza etmektedir. Pek çok ziyaretçiye göre, çağdaş Roma modern laik bir sistemden çok, Katolik düşüncenin başkentini andırmaktadır. Son dönemde başkent Roma'nın sembolleri, gerçek veya metaforik olarak, önceki Roma zaferlerine bilinçli göndermeler yapmaktadır. Antik Capitoline Tepesi, Michelangelo'nun 16. Yüzyıl Campidoglio tasarımını takip eder biçimde Roma yönetiminin sembolik merkezi olarak yeniden oluşturulmuştur. Kral 2. Victor Emmanuel zamanında Campidoglio' nun şehir içindeki varlığı zayıflatılarak Capitoline Tepesi'nin kuzey kanadı nasyonalizm tarafından bölünmüştür. Daha sonra Mussolini'nin etkisi Campidoglio' ya kentsel bir görünüm kazandırmayı başarmıştır. Mussolini, Planlamacıları kent içindeki bütün engelleri kaldırarak, istediği anıtları birleştiren düz çizgi halindeki bulvarlar serisi oluşturmuştur. Bunlardan en yaygın olanı: Colosseum ve Mussolini'nin ofisinin ve Victor Emmanuel Anıtı'nın bulunduğu Piazza Venezia gibi

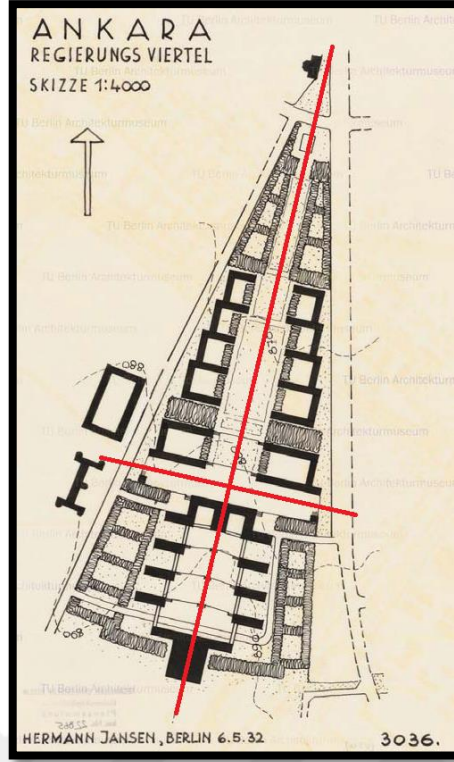
iki anıtsal kentsel eleman arasında trafik bağlantısı oluşturması amacıyla tasarlanan bulvarın, faşizmle sona eren bir gücün devamlılığını ifade ettiği düşünülmektedir. Mussolini' nin kentsel alandaki son büyük hareketi, 1942'de faşizmin başarılarını kutlamak amacıyla oluşturulan, öncelikle bir forum alanı olarak tasarlanan; ancak daha çok bir yönetim merkezi yerleşimini andıran planlardır. Bu birim Esposizione Universale di Roma (EUR) olarak bilinmektedir. Yeni oluşturulan bu kent merkezi geniş ağaçlıklı bulvarları, bakanlıklara ev sahipliği yapan önemli binaları, bir kongre merkezi, kalabalık müzeleri ve kurumlarıyla EUR, İtalyan başkentindeki siyasi gücün bir diğer önemli sembolik merkezi konumundadır.

Tasarlanmış/planlanmış başkentler ise genellikle bir politik erkin yeni bir başkent yaratma isteği/emri sonucu oluşturulmuş başkentlerdir. Bu grubun en önemli örneği Washington'dur. Bu gruba örnek olarak verilebilecek diğer başkentler ise Canberra, Yeni Delhi ve Ankara' Chandigarh, Brasil, İslamabad, Abuja ve Dodoma'dır. Erkin ideolojisini ve gücünü göstermek için tasarlanan bu başkentler kurulurken modern mimarlık ve kent planlaması etkin yöntemler olarak benimsenmiş, mimar ve şehir plancıları görev almışlardır. Bu tasarlanmış başkentlerin ortak özelliği ülkenin merkezine daha yakın, yönetme işleviyle uzmanlaşmış planlı bir kentin başkent olarak benimsenmiş olmasıdır (Çınar, 2004). Bu başkentlerin plan tipleri, hangi dönemlerde yapılmış olurlarsa olsunlar ve hangi mimari dilleri kullanmış olurlarsa olsunlar, modern planlamada kullanılan ızgara sistem sayesinde birbirine büyük benzerlikler taşımaktadırlar. Ana aks boyunca yer alan bakanlık, yönetim binaları ve aksın sonunda bulunan parlamento / başkanlık binaları gibi binalarla sona eren bir planlama, göz ardı edilemeyecek benzerlikler içermektedir (Polat,2009).

Türkiye Cumhuriyetinin başkenti olarak- tasarlanmış (planlanmış) bir başkent olan- Ankara doğulu bir dünyadan sıyrılıp akılcı bir dünyaya yönelmek isteyenlerin yönetim merkezidir. Bizans ve Osmanlı'nın yüzyıllardır başkentliğini yapmış İstanbul yerine tercih edilen yeni devletin politik, ekonomik, kültürel gücünü temsil eden bir başkenttir. İmparatorluğun izlerini tamamen silmek için başkenti Ankara'ya taşıyan Cumhuriyet yönetimi, eski kentsel dokuyu kale içinde muhafaza ederek, kentin diğer alanlarının yeniden planlanmasını sağlayarak yeni rejimin, yeni başkentini yaratmıştır. Genel plan incelendiğinde, Ankara diğer dünya başkentlerinde de görülebileceği gibi – kökeni Antik Roma'ya kadar uzanan- doğu-batı (decumanus maximus), kuzey-güney (cardo maximus) aksları arasında kurulmuştur. (Şekil 2.8.). Bu akslar Ankara planında topografyadan dolayı kullanılmış olsa da ana amaç hep aynıdır. Başkentini planlamasını

bakanlıklarla devam ederek Kızılay Meydanı'ndaki Güven Parkı Anıtı ile sonlanmaktadır. Bu şaşılacak bir durum değildir çünkü Lörcher' in planlama anlayışındaki zonlama Almanya'da olduğu gibi Avrupa ülkelerinde de uygulanmaktadır. Planda yönetim bölgesi olarak adlandırılan bölge Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetileceği bölgedir (Şekil 1.9.) (Polat,2009). Jansen 'in bölgelemelerle kendisini gösteren çağdaş kent planlaması, oluşturulmaya çalışılan kentsel koridor, doğayla bütünleşmeyi sağlayan yer- katmanlaşması, toplumun kentsel hayata katılmasını sağlamak için tasarlanan açık kamusal alanlar planlamada yer alan önemli unsurlardır ve önerilen kamusal mekânlar, kurucu kadronun kurgulamak istediği ideolojik haritanın maddeselleşebilmesi için önemli bir araçtır (Sargın, 2009a).

Uludağ, 'sıfırdan başlamak' amacıyla kurulan başkentlerin 'Devrimci Başkent'ler olduğunu ve farklı ideolojilere, farklı tarihsel dönemler ait olsalar da yüklendikleri misyonunun benzer olduğunu söyler. Ülkeleri için modern ve ideolojik bir sembol olmanın beraberinde, sosyal, kültürel, eğitsel ve politik değişimler için birer araç olmak için dönüştürülmüş ya da tasarlanmış başkentler olduğundan bahseder. Bir yandan eski rejimin ideolojisinden kurtulmak ve yeni rejimin ideolojisini, gücünü ve sürekliliğini vurgulamak, bir yandan da ulusal kimliğin inşası için örnek kent olmak bu başkentlerin sahip olduğu sembolik değerlerdendir. Eski başkentlerde olduğu gibi coğrafi ve tarihsel değerlerin yerini, sosyal, ekonomik ve politik değerler almış ve modern başkentlerin mekânsal kararlarında etkin olmuştur (Uludağ, 2009).

Şekil 1.9. Jansen'in Yönetim Bölgesi Plan Önerisi, 1932, Orijinal Plan :Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi No: 22861

Anıtlar ve simgeler

Egemen güçler, imparatorluklar ve siyasi iktidarlar kendi dönemlerine ilişkin olayları gelecek kuşaklara taşımak, yaşatmak ve anımsatmak için semboller ve göstergelerden yararlanmış; bu aktarımın gerçekleşmesi için de çeşitli yöntemler kullanmışlardır. Toplumlar, insanlık tarihi boyunca, sürekli anımsanmak ve anımsatmak gereğini duyduğu her şeyi simgelemek istemişlerdir. Bu simgeleme isteği, zamanla anıt olarak karşımıza çıkmıştır. Anıtların etki gücü, taşıdığı sembolik anlamlar ile iktidarların ideolojik pratikleri arasında bir bağlantı kurma, anıtlar üzerinden toplum belleğinde iz bırakabilmenin önemli bir aracı olmuştur.

Anıt sözcüğü Türkçemize bir şeyin anılması anlamına gelen “anmak” fiiline bağlı olarak girmiştir. Osmanlıcada da “abide” anlamına karşılık gelir. “Abid” sözcüğü, etimolojik olarak “ebedi” sözcüğünden gelir. “ebedi” sözcüğü anıyı sonsuz kılama anlamına gelir. Bütün Romen dillerinde, İngilizce ve Fransızcada kullanılan “monument, monumento” sözcüğü de yine Latince “hatırlamak” anlamına gelen “monere” sözcüğünden gelir ve benzer bir anlam taşır. “Anmak” kökünden türetilen anıt sözcüğü, bir olayı hatırlatmak, önemli bir kişinin/kişilerin ya da kültürün anısını

yaşatmak askeri bir başarıyı, toplumun değer verdiği bir ilke, düşünce, kavram ya da ülküyü yüceltmek, simgelemek amacıyla, konuyla ilgili yere, bir meydana, geniş bir alandan görülebilecek biçimde çevreye egemen bir konuma yerleştirilen yazıt, sütun, heykel ya da mimari yapıtları tanımlar.” (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997). İnsanoğlu ilk olarak ölülerini anımsatmak istemiş ve ilk mezar antlarından başlayarak, geleceğe yönelik mesaj vermek istemişlerdir. (Kuban, 1973). İnsanoğlunun geleceğe mesaj verme kaygısını anıt mezar yapımıyla sağlarken, daha sonraki dönemlerde ise bunu anıt heykel yapımı süreci izlemiştir (Dülgerler ve Karadayı Yenice, 2008).

Anıt heykel, tarihsel bir özelliği olan büyük ve önemli bir olayı ya da uluşa sevilen sayılan, tarihe geçmiş bir kimseyi gelecek kuşaklara tarih boyunca anımsatmak, kitlenin belleğinde canlı tutmak, kitleyi bu konuda bilinçlendirmek için, sanatçılara sipariş verilerek yaptırılmış, genellikle kitlenin günlük yaşamı içinde çok kullandığı park, meydan, cadde, sokak gibi kamuya açık alanlarda yer alan, klâsik ya da modernist anlayışta yapılmış, simge niteliğinde yapı, yontu, gömüt, sütun ya da benzeri bir yapıt heykellerdir (Madra, 1993). “Anıt heykeller, devlet-toplum-sanat üçgeni içinde değerlendirilmesi gereken, işlevsel yönü ağır basan uygulamalardır. Ülkelerin toplumsal ya da siyasal yaşamlarında meydana gelebilecek değişiklikler anıt heykellerin işlev ve biçimine de yansiyabilmektedir” (Osma, 1996).

Kamusal alanların ortaya çıkışıyla anıt ve heykellerin meydanlara dikilmeye başlanması eşzamanlı olmuştur. Kentsel dinamiğin bir vazgeçilmezi olan kamusal alanlar, iktidarlar için “kimlik oluşturma pratiklerinin” olduğu alanlar/mekânlardır. Bu açıdan kamusal alanlar ve meydanlar iktidarlar için büyük önem arz etmektedir. İktidarın anıt ve heykelleri kullanarak kendi gücünü halka göstermesi Mısır Medeniyetinin daha da gerisine Asur Dönemine kadar gitmektedir. Asurlular döneminde sarayların önünde konulan insan başlı kanatlı Aslan heykeli (diğer adıyla Kapı Koruyucusu) bunun en iyi örneklerinden birisidir. Roma Dönemi’nde heykel mimari içerisinde kullanılmıştır. Hükümdarların ve zaferlerinin anısına yapılan anıtsal nitelikli zafer takları ve sütunlar Roma’nın kudretini belgeleyen nitelikte olmuşlardır (Kurtaslan, 2005) (Şekil 1.10.).

Şekil 1.10. Konstantin'in 312 yılında kazandığı Savaş onuruna, saltanatının 10. yılı olan 315 yılında inşa edilmiş Zafer Takı . (Url-23)

Kamuya açık alanlara heykel dikme geleneği ilk olarak Yunan Uygarlığının Klasik döneminde başlamıştır. Klasik Yunan ve Helenistik dönemde, agoralar, tapınaklar tiyatrolar gibi alanlar ya da yapılara konan heykeller, dini, sosyal ya da politik işlevi olan objelerdir. Roma döneminde, imparatoru onurlandırmak ve onun politik kimliğini vurgulamak amacıyla imparatoru bir sütun üzerinde, ayakta veya at üzerinde gösteren heykeller kamuya ait mekânlara dikilmiştir. Roma dönemi atlı imparator heykellerinin günümüze ulaşabilmiş en bilinen örneklerinden birisi M.S.173-176 yılında yapılan Marcus Aurelius anıtıdır. Roma döneminde imparator heykelleri resmi propaganda aracı olarak kullanılan para ile birlikte aynı amaca hizmet etmektedir (Osma, 2003) (Şekil 1.11.).

Ortaçağda kentlerin sarayın hegemonyasından çıkıp, kilisenin etkisi altına girmesiyle sanat, Kilisenin Hıristiyanlık dinini anlatmak ve yaymak için kullandığı ideolojik bir araca dönüşmüştür (Sağlam, 2011).

Şekil 1.11. Marcus Aurelius atlı heykeli M.S.173-176 Roma (Url-24)

Gotik Dönem’de heykelin, yapının içinde ve cephelerde yer alan nişlere yerleştirildiği ve mimari yapıyla bütünleştiği görülmüştür (Kurtaslan, 2005: 200). Avrupa’da Rönesans ile birlikte, atlı heykellerin yeniden ortaya çıktığı söylenebilir. Rönesans döneminde önemli kişilerin heykellerinin yapılması, 15. yüzyılın ikinci yarısında Floransa’da başlamıştır. Bu anıt heykeller, yöneticinin zaferinin kutlanması amacıyla yönelik olduğu gibi, resmi ya da kamusal yararlılıklar gösteren önemli kişilerin anısına da dikiliyordu. 16. yüzyılın ortalarından itibaren anıt heykelleri, anıt için düzenlenmiş meydanlara dikilmeye başlanmıştır. Anıt heykeller, Rönesans’da da otoritenin ve kalıcılığın sembolü olmaya devam etmiştir. Rönesans sonrası ise, imparatorun politik gücünü simgeleyen anıt heykeller bütün Avrupa’ya yayılmıştır. Barok döneminde de Fransa kralları kendi heykellerini yaptırmışlardır (Osma, 2003). Bu dönemin önemli sanatçılarından biri olan Gian Lorenzo Bernini 1665’de Paris’e gelerek XIV. Louis’in atlı heykelini yapmıştır (Şekil 1.12). Rönesans Dönemi’nde heykel, meydanların merkezinde, bina girişlerinde, kimi zaman da mimari ile bütünleşik olarak görülmüştür. Özellikle katedrallerde dini figürleri konu edinen heykellere bolca yer verilmiştir (Turani, 1992) . Rönesans Dönemi’nde de görülen, bir dizi heykelin genellikle yapının çatı kısmına yerleştirilmesi olayı Barok Dönemde geleneksel bir üslup şeklini almış, bu durum bahçe duvarı ve köprü korkuluklarında da uygulanmaya başlamıştır (Conti, 1997).

Şekil 1.12. .XIV. Louis'in 1665'de Gian Lorenzo Bernini tarafından yapılan atlı heykeli (Url-25)

Bu yüzyılla birlikte anıt heykel olgusunun, kent ortamında yerini alması devlet ideolojisinin kamusal alanlara yansması olarak kendini fark ettirir (Yalçın, 2012). Fransız İhtilali sonrası Sovyet Rusya, Almanya, İtalya vb. ülkelerde anıtlar ve anıtsallık iktidardaki rejimlerin ideolojik temsillerinin etkin bir propaganda aracı olarak etkin ve güçlü bir şekilde kullanılmıştır. 20. yy.'da anıtların en yaygın kullanım amacının milli kimlik inşa etmek ya da milliyetçilik duygusunu pekiştirmek olduğu söylenebilir (Yaman, 2011; Osborne, 2001). Anıtlar, heykeller, heykel grupları ve buna benzer öğeler ideolojik semboller olarak, ulus-devletin temsili mekânlarını vurgulamakta kullanılırlar. Bunlar ulus-devletin simgeleşmesinin nasıl oluştuğuna bağlı olarak kültürel zenginliği, modernleşme yolundaki potansiyel ve arzuyu, üretkenliği, cesareti temsil etmesi için kullanılırlar. Bu anıtlarda en çok kullanılan figürler ise ulusun kurtarıcısı, savaş meydanlarını hatırlatan kurgular, üretimi anlatan imgeler, aydın gençleri simgeleyen figürler olabilmektedir. Bu amaçla ve bu figürler kullanılarak kurgulanan anıtlar genelde egemen ideolojinin o mekânı kullanan kişilere kendini hatırlatması ve geçmişin nasıl kurulduğunu göstermesinin bir yolu olarak düşünülebilir (Çelik,2013). Türkiye sınırları içerisinde belki de en çok rastlanan anıt örnekleri bu grup altında yer almaktadır. Kurtuluş savaşı sonrası Anadolu'da bayındırlık faaliyetleri artırılmış, Cumhuriyet'le birlikte, kentlere yeniden biçim verme yoluna gidilerek özellikle de park ve meydanlar kentlerin en önemli merkezleri haline getirilmiştir. Böylece her kente bir meydan yapılmış ve çoğunlukla bu meydanlara da Cumhuriyet adı verilmiştir. Bu anlayışla yaratılan meydanlar, merkezinde Atatürk anıtı, etrafında

hükümet konağı ve halk evleriyle tamamlanmıştır (Yalçın 2012). Söz konusu alanlara Atatürk anıt ve heykelleri yerleştirilerek yeni rejim kamusal alanda görünür kılınmaya çalışılmıştır. Böylece bu yeni kamusal alanlar, “Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet, çağdaşlık ve laikliğin birer göstergesi” haline gelmişlerdir (Yaman, 2002). Zaferin Osmanlı geçmişine karşı da kazanıldığına ilişkin belki de en önemli gösterim Taksim Cumhuriyet Anıtı (Pietro Canonica, 1928)’nda gerçekleştirilmiştir (Şekil 1.13.).

Şekil 1.13. Taksimdeki Cumhuriyet Anıtı (Taksim Meydanı, tarihi, politik, alafranga, kozmopolit kimliğiyle siyasi çekişmelerin, sanatın ve politik gösterilerin öncelikli mekânı haline gelmiştir.) (Url-26)

Türkiye’de meydanların anıtlar üzerinden kimlik kazanması bu heykeli ile bir ivme kazanmıştır. Mustafa Kemal’in ve yeni Türkiye’nin kurucularının temsil edildiği heykel de Cumhuriyet’in kuruluşunu ana tema olarak ifade edilmektedir. Cumhuriyet Türkiye’sinin bir sembolü olan anıt ideolojik bir gösterge, temsil aracı ve kimlik kazanma arayışının plastik bir unsuru olmuştur. Daha sonraki süreçlerde taksim meydanı birçok ideolojik ve sosyal kimlik arayışlarının temsili meydanına dönüşmüştür. Artık yeni rejimin siyasal bir göstergesi olan taksim anıtı, aynı zamanda farklı siyasal görüşteki iktidarların da dikkatini çeken bir alana dönüşmüştür. Farklı dönemlerde yeniden düzenlenmeye çalışılan meydanda aslında siyasal yapının meydan üzerinde egemenliğini elde tutması hedeflenmektedir. Bununla beraber meydanın siyasal bir kamusal alan olarak algılanması, sanat eseri, kamusal alan, halk-devlet arasındaki ilişkiyi güçlü kılmakta, siyasal ve halk hareketlerinin de bu kamusal alanda gerçekleştirilmesini anlamlı kılmaktadır (Sabahat, 2017). Bu anıtta, köklü İstanbul tarihine ve geleneğine karşı kentin bu en kozmopolit ve önemli meydanında savaşın askeri utkusu ve yeni Cumhuriyet ideallerinin gücü anıtlılaştırarak görselleştirilmiştir. Dört cepheli anıtta Kurtuluş Savaşı, Mustafa Kemal, İsmet İnönü, Fevzi Çakmak,

askerler ve halk ile birlikte genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu simgelenmekte, bayrak tutan askerlerin üst kısmındaki peçeli kadın yüzü Cumhuriyet öncesinde esaret içinde yaşayan kadını, aksi yöndeki peçesiz gülen kadın yüzü ise Cumhuriyet sonrasındaki çağdaş kadını göstermektedir. Anıtların kendilerinde, kaidelerinde ya da sergiledikleri meydanlarda topluma yönelik bu tür öğelerin kullanılması, toplum tarafından kimliğin temsili aracı olarak algılanmaktadır. Kamusal alanda anıtlarla var olan iktidarın gücü düşmana yönelik olduğu kadar, topluma da yöneliktir (Cantek, 2003). Toplumsal ayrışmanın yaşandığı süreçlerde kimlik ve temsil arayışının bir parçası olan anıtlar ve meydanlar bazı gruplar tarafından temsili bir kale olarak korunması veya ele geçirilmesi gereken sembolik bir varlık olarak görülmektedir. Öte taraftan diğer gruplar için temsili olarak varlıklarını tehdit eden yerine mutlak kendi temsil araçlarının konulması gereken görsel unsurlar olarak algılanmaktadır (Sabahat, 2017). Anıt yoluyla söylemleştirilen imgeler, Atatürk'ün bir kült haline gelmesine, yansıttığı düşüncelerin kitlelere ulaşmasına katkı sağlamıştır. Böylece Atatürk'ün de dönemin Hitler, Mussolini, Lenin, Stalin gibi liderlerinin yaptıklarına benzer biçimde, günümüz ifadesiyle bir 'imaj yönetimi'ne sahip olduğu söylenebilir (Yaman, 2011).

Cumhuriyet Türkiye'si yeni kurulan başkentinde, yeni rejimin ideallerini ve köklü değişikliklerini mekâna yansıtılarak bireylere aktarmak istediğinden bahsedilebilir. Bu amaçla yapılan planda tıpkı o dönemdeki planlama anlayışları gibi geniş akslar, toplanma alanları, düzen ve anıtsallık ön planda olmuştur. Simgesel anlamlar içeren heykeller, lider temasının benimsenmesi ve bunun anıt-heykellerle vurgulanması, anıtların açılan geniş akslar üzerinde bulunması ve algısının vurgulanması gibi davranış özellikleri ideolojinin vurgulanması açısından anahtar çözümler olarak kullanılmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu yerden başlayıp, kentin kalbi olan yönetim merkezine giden aks boyunca yerleştirilen anıtlar ulus-devletin geçmişe ve geleceğe dair söylemlerini anlatır niteliktedir (Çelik, 2013).

Anıtların en belirgin işlevi, belirli bir ideolojiyi hatırlatmak ve onu ebedi kılmaktır. Bunu belli bir kimlik inşa ederek ve belirli bir tarih ve coğrafya ile kurulan duygusal ve ideolojik bağlar yardımıyla ortaya çıkan sosyal hafızaya seslenerek yaparlar (Johnson, 2002). Berman' a göre bir taraftan yüzyıllardır birbirinden uzaklaştırılmış halkı büyük bulvarlarda, sokaklarda, meydanlarda bir araya getirerek, diğer taraftan da iktidarların öznelerin denetimini kolaylaştıracak önlemleri olarak anıt ve heykeller üzerinden halkı baskı altına alabilmektedir (Kedik, 2011). Lefebvre' ye göre, belli bir kurumun merkezi olan anıt, özü itibariyle baskı içerir. Bir anıt, eğer

etrafında bir mekânı örgütlemeye çalışıyorsa, bunu “o mekânı sömürgeleştirmek ve baskı altına almak için” yapıyordur (Lefebvre, 2013).

Kamusal alanlar İktidarlar kendilerini topluma göstermek, toplumda kendi ideolojisini yaymak ve yeniden üretmek, toplumu tahakküm altına almak, kendini meşrulaştırmak, toplumda güçlü bir hegemonya kurmak ve en önemlisi Althusserci ve Foucaultcu anlamda “özne”leri kendine dönüştürme ve iktidarların “özne”lere her an seslenerek tahakküm ederek, öznelerin öznelliklerini yok etme alanlarıdır. Dolayısıyla kamusal alanlarda iktidarlar kendini her şekliyle özneye göstermek için bir araç olarak kullanabilmektedir. Bu sebeple iktidarlar kendini vücuda giydirilişleri olan sembollerini bu meydanlara koymaktan çekinmezler işte bunların da başında anıt ve heykeller gelir. Bunun nedeni ise, anıt ve heykeller diğer sanat dallarına göre daha çekici olması, meydanlara daha uyumlu olması, en önemlisi de haşmetli olmasıyla iktidara benzemesi ve bu şekilde iktidarın gücünü temsil edebilmesidir. Bu sebeple anıt ve heykeller kamusal alanlarda iktidarlar tarafından sıkça kullanılan bir ideolojik araç olmuştur.

RESİM NO 39;

	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Mükemmel tasarım											Çok kötü tasarım
Güzel											Çirkin
Güçlü											Zayıf
Çok Aşınayım											Az aşınayım
Kalıcı											Geçici
Demokrat											Despot
Davetkâr											İtici
Yataylık											Düşeylik
Kule etkisi fazla											Kule etkisi yok
Dairesellik etkisi fazla											Dairesellik etkisi yok
Kemer veya kolon etkisi fazla											Kemer veya kolon etkisi yok
Ritmik etki fazla											Ritmik etki yok
Simetrik											Asimetrik
Giriş çok belirgin											Giriş hiç belirgin değil
Şeffaflık											Katılık

RESİM NO 40;

	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Mükemmel tasarım											Çok kötü tasarım
Güzel											Çirkin
Güçlü											Zayıf
Çok Aşınayım											Az aşınayım
Kalıcı											Geçici
Demokrat											Despot
Davetkâr											İtici
Yataylık											Düşeylik
Kule etkisi fazla											Kule etkisi yok
Dairesellik etkisi fazla											Dairesellik etkisi yok
Kemer veya kolon etkisi fazla											Kemer veya kolon etkisi yok
Ritmik etki fazla											Ritmik etki yok
Simetrik											Asimetrik
Giriş çok belirgin											Giriş hiç belirgin değil
Şeffaflık											Katılık

1. En sıcak ve en soğuk bulduğunuz ilk iki yapı hangisidir
2. Size göre hangi bina kamu yapısı özelliğini (devletin gücünü) en çok yansıtmaktadır?
3. Yaşadığınız kentte belediye binası olarak hangi ilk iki yapının olmasını tercih ederdiniz?

EK-3 Halk, Yönetici ve Mimarların İmaj Değerlendirme Tabloları

Tablo 1. Üç Grup Arasındaki Estetik Değerlendirmesi

	HALK	N	Mean	MİMAR	N	Mean	YÖNETİCİ	N	Mean
1	R29S1	43	8,19	R40S1	40	7,25	R37S1	41	7,68
2	R15S1	43	7,95	R30S1	40	7,25	R31S1	41	7,63
3	R14S1	43	7,77	R37S1	40	7,12	R29S1	41	7,39
4	R8S1	43	7,77	R8S1	40	7,05	R19S1	41	7,37
5	R31S1	43	7,70	R2S1	40	6,83	R34S1	41	7,17
6	R19S1	43	7,70	R31S1	40	6,78	R12S1	41	6,98
7	R37S1	43	7,49	R16S1	40	6,73	R21S1	41	6,95
8	R25S1	43	7,42	R29S1	40	6,60	R3S1	41	6,95
9	R12S1	43	7,28	R23S1	40	6,57	R14S1	41	6,88
10	R11S1	43	7,26	R26S1	40	6,55	R15S1	41	6,88
11	R34S1	43	7,19	R33S1	40	6,53	R8S1	41	6,85
12	R27S1	43	7,07	R15S1	40	6,52	R1S1	41	6,73
13	R30S1	43	6,95	R38S1	40	6,48	R25S1	41	6,61
14	R28S1	43	6,91	R13S1	40	6,38	R40S1	41	6,54
15	R3S1	43	6,91	R28S1	40	6,37	R11S1	41	6,46
16	R13S1	43	6,86	R34S1	40	6,33	R30S1	41	6,44
17	R22S1	43	6,84	R19S1	40	6,15	R28S1	41	6,37
18	R35S1	43	6,81	R14S1	40	6,13	R17S1	41	6,37
19	R16S1	43	6,79	R6S1	40	6,10	R32S1	41	6,34
20	R1S1	43	6,72	R32S1	40	6,05	R23S1	41	6,32
21	R23S1	43	6,72	R25S1	40	5,98	R33S1	41	6,29
22	R38S1	43	6,67	R20S1	40	5,97	R27S1	41	6,29
23	R21S1	43	6,63	R21S1	40	5,95	R38S1	41	6,20
24	R32S1	43	6,40	R24S1	40	5,85	R35S1	41	6,12
25	R40S1	43	6,40	R17S1	40	5,78	R26S1	41	6,07
26	R20S1	43	6,16	R7S1	40	5,77	R13S1	41	6,05
27	R33S1	43	6,05	R12S1	40	5,50	R6S1	41	6,00
28	R5S1	43	6,02	R11S1	40	5,50	R16S1	41	5,93
29	R17S1	43	6,00	R36S1	40	5,45	R10S1	41	5,90
30	R4S1	43	5,88	R35S1	40	5,43	R2S1	41	5,68
31	R18S1	43	5,79	R1S1	40	5,02	R39S1	41	5,59
32	R26S1	43	5,77	R5S1	40	4,98	R20S1	41	5,51
33	R2S1	43	5,67	R10S1	40	4,65	R22S1	41	5,32
34	R10S1	43	5,56	R3S1	40	4,63	R24S1	41	5,27
35	R24S1	43	5,53	R4S1	40	4,60	R5S1	41	5,17
36	R39S1	43	5,37	R39S1	40	4,45	R36S1	41	5,15
37	R6S1	43	5,14	R27S1	40	4,25	R7S1	41	4,93
38	R36S1	43	5,05	R18S1	40	4,13	R4S1	41	4,88
39	R7S1	43	4,88	R9S1	40	4,02	R9S1	41	4,83
40	R9S1	43	4,26	R22S1	40	3,78	R18S1	41	4,78
	Valid N (listwise)	43		Valid N (listwise)	40		Valid N (listwise)	41	

Tablo 2. Üç Grup Arasındaki Beğeni Derecelendirmesi

	HALK	N	Mean	MİMAR	N	Mean	YÖNET.	N	Mean
1	R15S2	43	8,05	R40S2	40	7,38	R37S2	41	7,49
2	R29S2	43	7,98	R37S2	40	7,25	R29S2	41	7,46
3	R14S2	43	7,88	R30S2	40	7,20	R19S2	41	7,37
4	R8S2	43	7,86	R2S2	40	7,05	R31S2	41	7,34
5	R19S2	43	7,65	R8S2	40	6,98	R34S2	41	7,24
6	R31S2	43	7,60	R29S2	40	6,90	R3S2	41	7,17
7	R37S2	43	7,58	R31S2	40	6,73	R1S2	41	7,12
8	R11S2	43	7,49	R33S2	40	6,68	R12S2	41	7,10
9	R12S2	43	7,44	R23S2	40	6,68	R14S2	41	6,95
10	R34S2	43	7,40	R26S2	40	6,65	R21S2	41	6,95
11	R25S2	43	7,30	R16S2	40	6,62	R15S2	41	6,80
12	R3S2	43	7,28	R28S2	40	6,55	R8S2	41	6,71
13	R1S2	43	7,26	R15S2	40	6,55	R40S2	41	6,68
14	R22S2	43	7,19	R38S2	40	6,50	R30S2	41	6,63
15	R27S2	43	7,16	R14S2	40	6,35	R23S2	41	6,41
16	R28S2	43	7,05	R19S2	40	6,32	R11S2	41	6,34
17	R23S2	43	7,02	R13S2	40	6,25	R25S2	41	6,32
18	R16S2	43	7,00	R34S2	40	6,25	R17S2	41	6,32
19	R30S2	43	7,00	R6S2	40	6,18	R38S2	41	6,29
20	R35S2	43	6,81	R25S2	40	6,12	R32S2	41	6,29
21	R38S2	43	6,77	R32S2	40	5,95	R27S2	41	6,24
22	R13S2	43	6,74	R20S2	40	5,95	R33S2	41	6,24
23	R21S2	43	6,70	R7S2	40	5,88	R13S2	41	6,24
24	R40S2	43	6,56	R17S2	40	5,77	R26S2	41	6,12
25	R32S2	43	6,42	R21S2	40	5,75	R6S2	41	6,05
26	R5S2	43	6,37	R12S2	40	5,68	R28S2	41	6,02
27	R4S2	43	6,16	R24S2	40	5,63	R2S2	41	5,95
28	R17S2	43	6,12	R35S2	40	5,55	R10S2	41	5,85
29	R20S2	43	6,07	R11S2	40	5,50	R35S2	41	5,80
30	R33S2	43	6,00	R36S2	40	5,30	R16S2	41	5,66
31	R2S2	43	5,86	R1S2	40	5,25	R39S2	41	5,51
32	R26S2	43	5,72	R5S2	40	4,92	R20S2	41	5,24
33	R10S2	43	5,72	R3S2	40	4,83	R22S2	41	5,05
34	R18S2	43	5,70	R10S2	40	4,47	R5S2	41	5,05
35	R24S2	43	5,58	R18S2	40	4,33	R36S2	41	5,02
36	R39S2	43	5,42	R4S2	40	4,33	R4S2	41	5,00
37	R6S2	43	5,14	R27S2	40	4,23	R24S2	41	4,90
38	R36S2	43	5,07	R39S2	40	4,20	R7S2	41	4,73
39	R7S2	43	5,07	R9S2	40	3,90	R9S2	41	4,59
40	R9S2	43	4,44	R22S2	40	3,78	R18S2	41	4,46
	Valid N (listwise)	43		Valid N (listwise)	40		Valid N (listwise)	41	

a. statü = HALK

a. statü = MİMAR

a. statü = YÖNETİCİ

Tablo 3. Üç Grup Arasındaki Güçlülük Değerlendirmesi

	HALK	N	Mean	MİMAR	N	Mean	YÖNETİCİ	N	Mean
1	R15S3	43	8,49	R19S3	40	10,40	R37S3	41	8,22
2	R29S3	43	8,42	R37S3	40	8,13	R29S3	41	8,00
3	R14S3	43	8,12	R31S3	40	7,88	R34S3	41	7,98
4	R19S3	43	7,86	R29S3	40	7,88	R31S3	41	7,93
5	R12S3	43	7,86	R8S3	40	7,50	R19S3	41	7,78
6	R31S3	43	7,81	R15S3	40	7,35	R21S3	41	7,61
7	R37S3	43	7,77	R30S3	40	7,23	R14S3	41	7,56
8	R25S3	43	7,77	R34S3	40	7,22	R12S3	41	7,56
9	R34S3	43	7,70	R14S3	40	7,20	R3S3	41	7,51
10	R8S3	43	7,56	R40S3	40	7,07	R15S3	41	7,49
11	R1S3	43	7,44	R25S3	40	7,02	R25S3	41	7,22
12	R35S3	43	7,42	R2S3	40	6,83	R1S3	41	7,07
13	R27S3	43	7,40	R21S3	40	6,78	R35S3	41	6,83
14	R21S3	43	7,23	R24S3	40	6,68	R11S3	41	6,80
15	R11S3	43	7,19	R33S3	40	6,63	R32S3	41	6,78
16	R22S3	43	7,12	R16S3	40	6,63	R8S3	41	6,76
17	R3S3	43	6,98	R26S3	40	6,63	R27S3	41	6,66
18	R38S3	43	6,86	R28S3	40	6,55	R17S3	41	6,49
19	R28S3	43	6,84	R23S3	40	6,50	R38S3	41	6,41
20	R30S3	43	6,79	R13S3	40	6,45	R4S3	41	6,27
21	R23S3	43	6,72	R38S3	40	6,43	R10S3	41	6,24
22	R4S3	43	6,65	R12S3	40	6,38	R6S3	41	6,22
23	R16S3	43	6,63	R7S3	40	6,33	R28S3	41	6,20
24	R5S3	43	6,58	R35S3	40	6,30	R40S3	41	6,15
25	R40S3	43	6,51	R32S3	40	6,28	R16S3	41	6,15
26	R13S3	43	6,49	R6S3	40	6,00	R30S3	41	6,10
27	R10S3	43	6,42	R17S3	40	6,00	R23S3	41	6,07
28	R24S3	43	6,23	R11S3	40	5,83	R33S3	41	6,07
29	R33S3	43	6,21	R1S3	40	5,78	R24S3	41	6,07
30	R17S3	43	6,05	R20S3	40	5,70	R13S3	41	5,98
31	R32S3	43	5,95	R4S3	40	5,65	R39S3	41	5,98
32	R7S3	43	5,91	R10S3	40	5,40	R26S3	41	5,83
33	R2S3	43	5,84	R5S3	40	5,23	R9S3	41	5,63
34	R20S3	43	5,79	R18S3	40	5,20	R5S3	41	5,59
35	R26S3	43	5,79	R3S3	40	5,05	R2S3	41	5,59
36	R18S3	43	5,58	R39S3	40	4,90	R22S3	41	5,46
37	R9S3	43	5,53	R36S3	40	4,88	R7S3	41	5,39
38	R6S3	43	5,49	R27S3	40	4,85	R20S3	41	5,29
39	R39S3	43	5,47	R9S3	40	4,82	R18S3	41	5,05
40	R36S3	43	5,28	R22S3	40	4,25	R36S3	41	5,00
	Valid N (listwise)	43		Valid N (listwise)	40		Valid N (listwise)	41	

Tablo 4. Üç Grup Arasındaki Aşinalık Değerlendirmesi

	HALK	N	Mean	MİMAR	N	Mean	YÖNETİCİ	N	Mean
1	R27S4	43	6,67	R27S4	40	8,20	R3S4	41	7,34
2	R1S4	43	6,56	R1S4	40	6,88	R1S4	41	7,05
3	R3S4	43	6,35	R11S4	40	6,75	R11S4	41	7,05
4	R11S4	43	6,28	R17S4	40	6,60	R27S4	41	6,98
5	R23S4	43	6,21	R30S4	40	6,48	R12S4	41	6,61
6	R22S4	43	6,00	R37S4	40	6,38	R19S4	41	6,41
7	R28S4	43	5,88	R32S4	40	6,28	R22S4	41	6,37
8	R12S4	43	5,86	R23S4	40	6,23	R17S4	41	6,29
9	R29S4	43	5,72	R26S4	40	6,20	R39S4	41	6,20
10	R32S4	43	5,67	R40S4	40	6,13	R29S4	41	6,10
11	R17S4	43	5,67	R33S4	40	6,08	R15S4	41	6,10
12	R2S4	43	5,63	R29S4	40	6,07	R32S4	41	6,10
13	R10S4	43	5,63	R7S4	40	6,05	R37S4	41	6,05
14	R40S4	43	5,60	R38S4	40	6,03	R34S4	41	6,05
15	R19S4	43	5,58	R39S4	40	5,88	R38S4	41	6,00
16	R30S4	43	5,56	R22S4	40	5,85	R23S4	41	5,95
17	R38S4	43	5,53	R10S4	40	5,85	R14S4	41	5,93
18	R37S4	43	5,53	R28S4	40	5,83	R10S4	41	5,88
19	R21S4	43	5,51	R31S4	40	5,82	R30S4	41	5,80
20	R26S4	43	5,37	R3S4	40	5,80	R40S4	41	5,78
21	R14S4	43	5,26	R15S4	40	5,80	R31S4	41	5,73
22	R7S4	43	5,23	R2S4	40	5,73	R2S4	41	5,66
23	R39S4	43	5,23	R19S4	40	5,68	R26S4	41	5,66
24	R33S4	43	5,14	R34S4	40	5,63	R21S4	41	5,63
25	R36S4	43	5,12	R12S4	40	5,60	R28S4	41	5,63
26	R34S4	43	5,09	R14S4	40	5,45	R25S4	41	5,44
27	R6S4	43	5,09	R6S4	40	5,40	R36S4	41	5,20
28	R15S4	43	5,07	R21S4	40	5,38	R6S4	41	5,10
29	R25S4	43	4,95	R25S4	40	5,32	R7S4	41	5,07
30	R31S4	43	4,93	R36S4	40	5,25	R4S4	41	4,98
31	R4S4	43	4,91	R35S4	40	4,90	R8S4	41	4,93
32	R35S4	43	4,84	R20S4	40	4,80	R35S4	41	4,90
33	R20S4	43	4,79	R4S4	40	4,70	R33S4	41	4,90
34	R5S4	43	4,72	R9S4	40	4,52	R9S4	41	4,90
35	R24S4	43	4,67	R13S4	40	4,50	R5S4	41	4,85
36	R9S4	43	4,67	R24S4	40	4,32	R20S4	41	4,76
37	R8S4	43	4,58	R8S4	40	4,25	R24S4	41	4,49
38	R13S4	43	4,47	R16S4	40	4,25	R18S4	41	4,41
39	R16S4	43	4,33	R5S4	40	3,95	R16S4	41	4,34
40	R18S4	43	3,93	R18S4	40	3,87	R13S4	41	4,29
	Valid N (listwise)	43		Valid N (listwise)	40		Valid N (listwise)	41	

Tablo 5. Üç Grup Arasındaki **Kalıcılık** Değerlendirmesi

	HALK	N	Mean	MİMAR	N	Mean	YÖNETİCİ	N	Mean
1	R15S5	43	8,63	R37S5	40	8,43	R37S5	41	8,20
2	R14S5	43	8,21	R29S5	40	8,20	R29S5	41	8,17
3	R12S5	43	8,09	R31S5	40	8,12	R31S5	41	8,00
4	R29S5	43	8,05	R15S5	40	7,80	R19S5	41	7,93
5	R37S5	43	7,93	R34S5	40	7,68	R34S5	41	7,85
6	R31S5	43	7,88	R25S5	40	7,63	R21S5	41	7,83
7	R19S5	43	7,86	R14S5	40	7,55	R14S5	41	7,76
8	R34S5	43	7,63	R21S5	40	7,55	R15S5	41	7,63
9	R35S5	43	7,49	R19S5	40	7,52	R12S5	41	7,56
10	R25S5	43	7,44	R12S5	40	7,13	R25S5	41	7,37
11	R27S5	43	7,44	R35S5	40	6,98	R3S5	41	7,29
12	R1S5	43	7,28	R40S5	40	6,93	R1S5	41	7,15
13	R21S5	43	7,21	R26S5	40	6,93	R11S5	41	6,85
14	R3S5	43	7,05	R30S5	40	6,90	R10S5	41	6,83
15	R11S5	43	7,02	R8S5	40	6,88	R35S5	41	6,71
16	R22S5	43	6,86	R23S5	40	6,80	R27S5	41	6,66
17	R8S5	43	6,86	R38S5	40	6,70	R23S5	41	6,63
18	R5S5	43	6,58	R24S5	40	6,63	R17S5	41	6,54
19	R23S5	43	6,53	R5S5	40	6,63	R8S5	41	6,37
20	R10S5	43	6,33	R33S5	40	6,47	R32S5	41	6,34
21	R38S5	43	6,30	R2S5	40	6,42	R40S5	41	6,22
22	R4S5	43	6,30	R32S5	40	6,40	R38S5	41	6,22
23	R30S5	43	6,19	R28S5	40	6,38	R30S5	41	6,20
24	R28S5	43	6,16	R7S5	40	6,33	R6S5	41	6,17
25	R32S5	43	6,16	R17S5	40	6,32	R4S5	41	6,10
26	R7S5	43	5,98	R10S5	40	6,18	R28S5	41	6,00
27	R33S5	43	5,93	R6S5	40	6,15	R39S5	41	5,95
28	R17S5	43	5,86	R4S5	40	6,13	R5S5	41	5,95
29	R9S5	43	5,77	R1S5	40	6,05	R33S5	41	5,83
30	R16S5	43	5,72	R13S5	40	5,90	R24S5	41	5,68
31	R2S5	43	5,67	R16S5	40	5,87	R26S5	41	5,63
32	R24S5	43	5,63	R27S5	40	5,82	R9S5	41	5,44
33	R18S5	43	5,56	R20S5	40	5,80	R2S5	41	5,41
34	R13S5	43	5,56	R11S5	40	5,75	R16S5	41	5,32
35	R26S5	43	5,49	R3S5	40	5,43	R22S5	41	5,29
36	R6S5	43	5,49	R39S5	40	5,40	R7S5	41	5,24
37	R40S5	43	5,42	R18S5	40	5,38	R18S5	41	5,17
38	R20S5	43	5,35	R36S5	40	5,23	R20S5	41	5,15
39	R39S5	43	5,12	R9S5	40	5,07	R36S5	41	5,15
40	R36S5	43	4,95	R22S5	40	4,33	R13S5	41	5,10
	Valid N (listwise)	43		Valid N (listwise)	40		Valid N (listwise)	41	

Tablo 6. Üç Grup Arasındaki Demokrat Değerlendirmesi

	R29S6	N	Mean	MİMAR	N	Mean	YÖNETİCİ	N	Mean
1	R29S6	43	7,47	R40S6	40	6,38	R19S6	41	7,32
2	R15S6	43	7,30	R33S6	40	6,35	R29S6	41	7,15
3	R21S6	43	7,28	R37S6	40	6,20	R34S6	41	7,12
4	R11S6	43	7,28	R30S6	40	6,20	R12S6	41	6,88
5	R27S6	43	7,26	R14S6	40	6,18	R30S6	41	6,85
6	R19S6	43	7,16	R26S6	40	6,15	R23S6	41	6,85
7	R12S6	43	7,16	R19S6	40	6,10	R3S6	41	6,83
8	R34S6	43	7,14	R38S6	40	6,10	R40S6	41	6,73
9	R1S6	43	7,09	R15S6	40	6,08	R15S6	41	6,68
10	R3S6	43	7,05	R31S6	40	6,00	R1S6	41	6,68
11	R37S6	43	7,00	R17S6	40	6,00	R37S6	41	6,56
12	R14S6	43	6,95	R29S6	40	5,90	R17S6	41	6,54
13	R22S6	43	6,88	R23S6	40	5,88	R38S6	41	6,49
14	R31S6	43	6,84	R21S6	40	5,88	R14S6	41	6,49
15	R25S6	43	6,53	R32S6	40	5,80	R21S6	41	6,49
16	R17S6	43	6,49	R8S6	40	5,73	R11S6	41	6,46
17	R5S6	43	6,49	R5S6	40	5,73	R31S6	41	6,44
18	R8S6	43	6,49	R34S6	40	5,73	R10S6	41	6,37
19	R23S6	43	6,44	R1S6	40	5,70	R26S6	41	6,34
20	R10S6	43	6,42	R25S6	40	5,65	R27S6	41	6,29
21	R38S6	43	6,40	R2S6	40	5,63	R32S6	41	6,29
22	R28S6	43	6,30	R13S6	40	5,60	R25S6	41	6,20
23	R30S6	43	6,28	R6S6	40	5,55	R8S6	41	6,02
24	R13S6	43	6,26	R11S6	40	5,50	R2S6	41	6,00
25	R35S6	43	6,21	R12S6	40	5,50	R33S6	41	5,98
26	R4S6	43	6,09	R16S6	40	5,43	R28S6	41	5,93
27	R32S6	43	5,98	R4S6	40	5,35	R6S6	41	5,90
28	R16S6	43	5,93	R7S6	40	5,32	R20S6	41	5,73
29	R40S6	43	5,91	R28S6	40	5,27	R39S6	41	5,66
30	R33S6	43	5,86	R3S6	40	5,25	R35S6	41	5,63
31	R7S6	43	5,67	R24S6	40	5,25	R36S6	41	5,49
32	R2S6	43	5,60	R35S6	40	5,12	R13S6	41	5,46
33	R6S6	43	5,49	R36S6	40	5,10	R22S6	41	5,37
34	R20S6	43	5,49	R10S6	40	5,07	R16S6	41	5,29
35	R18S6	43	5,49	R20S6	40	5,05	R5S6	41	5,17
36	R39S6	43	5,33	R27S6	40	4,85	R18S6	41	5,07
37	R26S6	43	5,30	R39S6	40	4,85	R4S6	41	4,98
38	R24S6	43	5,16	R9S6	40	4,57	R24S6	41	4,95
39	R9S6	43	5,14	R18S6	40	4,45	R7S6	41	4,76
40	R36S6	43	5,12	R22S6	40	3,93	R9S6	41	4,66
	Valid N (listwise)	43		Valid N (listwise)	40		Valid N (listwise)	41	

Tablo 7. Üç Grup Arasındaki Davetkârlık Değerlendirmesi

	HALK	N	Mean	MİMAR	N	Mean	YÖNETİCİ	N	Mean
1	R29S7	43	7,74	R30S7	40	7,57	R19S7	41	7,37
2	R14S7	43	7,53	R40S7	40	7,30	R29S7	41	7,24
3	R15S7	43	7,51	R37S7	40	7,17	R34S7	41	7,22
4	R37S7	43	7,42	R2S7	40	7,00	R37S7	41	7,00
5	R8S7	43	7,42	R8S7	40	6,95	R12S7	41	6,83
6	R11S7	43	7,33	R23S7	40	6,88	R3S7	41	6,80
7	R19S7	43	7,19	R19S7	40	6,78	R1S7	41	6,80
8	R1S7	43	7,16	R16S7	40	6,77	R31S7	41	6,80
9	R34S7	43	7,09	R29S7	40	6,58	R14S7	41	6,71
10	R27S7	43	7,09	R28S7	40	6,57	R40S7	41	6,61
11	R12S7	43	7,07	R32S7	40	6,55	R30S7	41	6,54
12	R3S7	43	7,07	R38S7	40	6,50	R15S7	41	6,44
13	R31S7	43	7,05	R26S7	40	6,48	R23S7	41	6,32
14	R25S7	43	6,65	R31S7	40	6,47	R8S7	41	6,27
15	R23S7	43	6,63	R33S7	40	6,37	R32S7	41	6,24
16	R38S7	43	6,56	R15S7	40	6,23	R17S7	41	6,15
17	R22S7	43	6,56	R6S7	40	6,15	R21S7	41	6,12
18	R21S7	43	6,42	R14S7	40	6,07	R38S7	41	6,00
19	R13S7	43	6,37	R34S7	40	6,03	R27S7	41	6,00
20	R30S7	43	6,35	R24S7	40	6,02	R10S7	41	6,00
21	R28S7	43	6,30	R13S7	40	5,98	R28S7	41	5,90
22	R40S7	43	6,16	R12S7	40	5,75	R11S7	41	5,90
23	R16S7	43	6,14	R21S7	40	5,70	R26S7	41	5,78
24	R10S7	43	6,09	R11S7	40	5,68	R25S7	41	5,76
25	R35S7	43	6,00	R17S7	40	5,63	R33S7	41	5,71
26	R32S7	43	5,93	R25S7	40	5,58	R2S7	41	5,71
27	R4S7	43	5,88	R36S7	40	5,50	R13S7	41	5,44
28	R17S7	43	5,81	R1S7	40	5,48	R35S7	41	5,44
29	R20S7	43	5,67	R7S7	40	5,38	R6S7	41	5,44
30	R2S7	43	5,65	R20S7	40	5,30	R39S7	41	5,34
31	R5S7	43	5,47	R3S7	40	4,98	R20S7	41	5,20
32	R6S7	43	5,16	R35S7	40	4,95	R22S7	41	5,17
33	R33S7	43	5,16	R4S7	40	4,82	R36S7	41	5,10
34	R7S7	43	5,07	R10S7	40	4,45	R16S7	41	4,98
35	R18S7	43	5,00	R5S7	40	4,40	R5S7	41	4,66
36	R26S7	43	4,81	R27S7	40	4,15	R24S7	41	4,63
37	R24S7	43	4,74	R39S7	40	3,95	R4S7	41	4,51
38	R36S7	43	4,63	R9S7	40	3,85	R18S7	41	4,17
39	R39S7	43	4,53	R22S7	40	3,85	R7S7	41	4,10
40	R9S7	43	4,00	R22S1	40	3,77	R9S7	41	4,02
	Valid N (listwise)	43		Valid N (listwise)	40		Valid N (listwise)	41	

EK-4 Tukey Testi Analiz Alt Tabloları

Tukey Testi Analiz Alt Tabloları

R1S2R1S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	5,25	
YÖNETİCİ	41		7,12
HALK	43		7,26
Sig.		1,000	,941
R2S2R2S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
HALK	43	5,86	
YÖNETİCİ	41	5,95	
MİMAR	40		7,05
Sig.		,976	1,000
R3S2R3S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	4,83	
YÖNETİCİ	41		7,17
HALK	43		7,28
Sig.		1,000	,966
R4S2R4S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	4,33	
YÖNETİCİ	41	5,00	
HALK	43		6,16
Sig.		,334	1,000

R5S2R5S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	4,93	
YÖNETİCİ	41	5,05	
HALK	43		6,37
Sig.		,955	1,000

R6S2R6S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
HALK	43	5,14
YÖNETİCİ	41	6,05
MİMAR	40	6,18
Sig.		,124

R7S2R7S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
YÖNETİCİ	41	4,73	
HALK	43	5,07	5,07
MİMAR	40		5,88
Sig.		,725	,166

R8S2R8S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
YÖNETİCİ	41	6,71	
MİMAR	40	6,98	6,98
HALK	43		7,86
Sig.		,845	,164

R9S2R9S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	
MİMAR	40	3,90	
HALK	43	4,44	
YÖNETİCİ	41	4,59	
Sig.		,315	
R10S2R10S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	4,48	
HALK	43		5,72
YÖNETİCİ	41		5,85
Sig.		1,000	,961

R11S2R11S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	5,50	
YÖNETİCİ	41	6,34	
HALK	43		7,49
Sig.		,177	1,000
R12S2R12S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	5,68	
YÖNETİCİ	41		7,10
HALK	43		7,44
Sig.		1,000	,724

R13S2R13S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	
YÖNETİCİ	41	6,24	
MİMAR	40	6,25	
HALK	43	6,74	
Sig.		,651	
R14S2R14S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	6,35	
YÖNETİCİ	41	6,95	6,95
HALK	43		7,88
Sig.		,430	,135

R15S2R15S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	6,55	
YÖNETİCİ	41	6,80	
HALK	43		8,05
Sig.		,843	1,000
R16S2R16S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
YÖNETİCİ	41	5,66	
MİMAR	40	6,63	6,63
HALK	43		7,00
Sig.		,143	,742

R17S2R17S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
MİMAR	40	5,78
HALK	43	6,12
YÖNETİCİ	41	6,32
Sig.		,372

R18S2R18S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	4,33	
YÖNETİCİ	41	4,46	4,46
HALK	43		5,70
Sig.		,962	,053

R19S2R19S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	6,33	
YÖNETİCİ	41	7,37	7,37
HALK	43		7,65
Sig.		,056	,800

R20S2R20S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
YÖNETİCİ	41	5,24
MİMAR	40	5,95
HALK	43	6,07
Sig.		,272

R21S2R21S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	5,75	
HALK	43	6,70	6,70
YÖNETİCİ	41		6,95
Sig.		,121	,856
R22S2R22S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	3,78	
YÖNETİCİ	41	5,05	
HALK	43		7,19
Sig.		,054	1,000

R23S2R23S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
YÖNETİCİ	41	6,41
MİMAR	40	6,68
HALK	43	7,02
Sig.		,227
R24S2R24S2 , table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
YÖNETİCİ	41	4,90
HALK	43	5,58
MİMAR	40	5,63
Sig.		,336

R25S2R25S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
MİMAR	40	6,13
YÖNETİCİ	41	6,32
HALK	43	7,30
Sig.		,052
R26S2R26S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
HALK	43	5,72
YÖNETİCİ	41	6,12
MİMAR	40	6,65
Sig.		,137

R27S2R27S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	4,23	
YÖNETİCİ	41		6,24
HALK	43		7,16
Sig.		1,000	,075
R28S2R28S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	
YÖNETİCİ	41	6,02	
MİMAR	40	6,55	
HALK	43	7,05	
Sig.		,096	

R29S2R29S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
MİMAR	40	6,90
YÖNETİCİ	41	7,46
HALK	43	7,98
Sig.		,099
R30S2R30S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
YÖNETİCİ	41	6,63
HALK	43	7,00
MİMAR	40	7,20
Sig.		,425

R31S2R31S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
MİMAR	40	6,73
YÖNETİCİ	41	7,34
HALK	43	7,60
Sig.		,187
R32S2R32S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
MİMAR	40	5,95
YÖNETİCİ	41	6,29
HALK	43	6,42
Sig.		,541

R33S2R33S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	
HALK	43	6,00	
YÖNETİCİ	41	6,24	
MİMAR	40	6,68	
Sig.		,263	
R34S2R34S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	6,25	
YÖNETİCİ	41	7,24	7,24
HALK	43		7,40
Sig.		,068	,938

R35S2R35S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
MİMAR	40	5,55
YÖNETİCİ	41	5,80
HALK	43	6,81
Sig.		,051
R36S2R36S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
YÖNETİCİ	41	5,02
HALK	43	5,07
MİMAR	40	5,30
Sig.		,851

R37S2R37S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
MİMAR	40	7,25
YÖNETİCİ	41	7,49
HALK	43	7,58
Sig.		,747
R38S2R38S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows		
Tuk ey HSD ^{a,b}		
statü	N	Subset for alpha = 0.05
		1
YÖNETİCİ	41	6,29
MİMAR	40	6,50
HALK	43	6,77
Sig.		,574

R39S2R39S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 4 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MİMAR	40	4,20	
HALK	43		5,42
YÖNETİCİ	41		5,51
Sig.		1,000	,979
R40S2R40S2, table, Tukey HSD, 1 layers, 2 levels of column headers and 1 levels of row headers, table with 3 columns and 11 rows			
Tuk ey HSD ^{a,b}			
statü	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	
HALK	43	6,56	
YÖNETİCİ	41	6,68	
MİMAR	40	7,38	
Sig.		,157	

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı : Cihat ÖZKAN
Uyruğu : TC
Doğum Yeri ve Tarihi : KONYA 26.01.1982
Telefon : 5333055800
Faks :
E-Posta : cihat.ozkan30@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı	İlçe	İl	Bitirme Yılı
Lise	: Selçuklu Süper Lisesi	Selçuklu/KONYA		2000
Üniversite	: Selçuk Üniversitesi			2005
Yüksek Lisans	: Konya Teknik Üniversitesi			2019
Doktora	:			

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2006-	Özgür Özkan Müh. Mim. İnş. Ltd. Şti.	Mimar ,ortak

UZMANLIK ALANI

Mimarlık

YABANCI DİLLER

İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER**YAYINLAR**